

The Universalists' Dream

Historical Universalism and its Journey from
Tsarist Russia to Communist China

This project is made as part of the Honours Research Seminar, a course that is part of the Humanities Honours Programme at the Utrecht University.

Publication

June 2021

First edition

30 copies

Authors/Editors

Koen de Boer

Louisa Handel-Mazzetti

Christophe van der Kwast

Cas van de Laar

Jesper van der Most

Angela Radić

Project supervisor

Dr. Rob van Gerwen

Illustration

Studio Bassa

Press

Drukkerij Groningen

Contents

Introduction

Part I Theoretisch Universalisme

1. Westers Universalisme voor Marx
2. Communistisch Universalisme: Het Universalisme van Marx en Engels
3. Marxistisch Universalisme: Haar Theorie en Praktijk

Part II China's Practical Universalism

4. Universalism in Maoist Thought and Diplomacy
5. Universalism in Mao's Cultural Revolution
6. Universalism in the Sino-Soviet Alliance

Part III Eastern Europe Practice

7. The Role of Religious Universalism in the Russian Revolution
8. Universalism in Stalinist Propaganda
9. The Role of Western Universalism and Pan-Slavism in the Disintegration of Yugoslavia

Conclusion

Bibliography

Introduction

Dear reader,

We are proud and excited for you to go through the findings we present in this book. The topic of universalism has not yet been thoroughly explored, especially in historical contexts. As humans, we experience life and death, but this is only one example that applies to each and every one of us. For this reason, they are to be known as universalist. There is consensus on very few such experiences, especially when it comes to universalism in society. The aim of this bundle is to investigate and showcase the numerous ways in which communism is connected to universalism, specifically in the realities of communist rule. The subject raises several questions: Is there a universal communist trajectory of history? Does the communist model apply to all societies when they have reached a certain point in this trajectory? To what extent did the universalist nature of communist theory contrast with the harsh reality of the twentieth century? Taken together, the multitude of approaches within this book provides varied and original answers and perspectives.

This book is divided into three main parts. In the first, Koen de Boer analyzes the precedents of Marxist thought. Those can be traced back to the Enlightenment period, during which the concept of a universal rational human nature was developed by philosophers such as Kant, Hegel, and Feuerbach. Cas van de Laar builds upon this foundation by examining Marxist thought itself. Marx and Engels described the phenomenon of a single world history, which was guided by global capitalist production processes, and experienced by all people. Together, they look at Leninist and Stalinist policy, and how it incorporated Marxist thought. Lenin did not unconditionally apply universalist Marxism to his politics, respectively. Similarly, Stalin was reluctant to make promises for a communist utopia.

The second part provides a case-study based examination. Jesper van der Most discusses China's role in the Vietnam war. Even though the rapprochement with the United States of America was rooted in China's self-interest, it can still be argued that Mao considered universalist thought. Louisa Handel-Mazzetti investigates the Chinese Cultural Revolution, which brought years of turmoil to every aspect of society. Her analysis covers Mao's thought and the extent to which universalism was represented in the upheavals. Christophe van der Kwast addresses Sino-Soviet relations in the 1960s, when the rising tensions between the two countries discredited the idea of a universal communist movement. Despite the initial genuine universalist intentions of the alliance, it did not have massive popular support, and the countries' geopolitical interests shifted over time.

Eastern Europe and Russia take up the third and last part of the book. As argued by Angela Radić, the Russian Revolutions of 1917 saw a rivalry between communist universalism and religious universalism. Although opposing ideologies, they had surprisingly similar characteristics. Her original take on universalism in a religious context will provide support for the inevitability of Russia's revolutions. Jesper van der Most and Christophe van der Kwast continue to discuss the Soviet Union in order to examine the Stalinist Era in full detail. By studying posters and movies, they argue that Stalinist propaganda contained universalist elements, but could not be called universalist as a whole. Then, Angela Radić and Louisa Handel-Mazzetti end with the bureaucratic revolution in Yugoslavia. This chapter strikingly discusses the contribution of Western universalism, embodied in the infamous NATO-intervention, to the disintegration of Yugoslavia. They will discuss two universalist ideals: Western Universalism and Pan-Slavism, and the outcome of what happens when the two conflate.

This book is written in English and in Dutch. This bilingual approach makes it accessible for a broader audience, as well as a feasible writing project. With all the points mentioned above in mind, we wish you a rich reading experience,

Angela Radić, Cas van de Laar, Christophe van der Kwast, Jesper van der Most, Koen de Boer and Louisa Handel-Mazzetti, and we express our outmost gratitude to Dr. Rob van Gerwen as we are thankful for his guidance.

Part I
Theoretisch
Universalisme

1. Westers Universalisme voor Marx

Koen de Boer

Dit hoofdstuk heeft meerdere doelen; een eerste doel is een beeld geven van de theoretische context van Marx. Als we weten waar Marx op reageert, kunnen we hem beter begrijpen. Daarnaast gaat dit hoofdstuk een eerste verklaring voor het falen van de universalistische theorie in de marxistische traditie te geven. Deze verklaring berust op het feit dat universalisme ervan uitgaat dat mensen rationeel zullen handelen. Het universalisme zou geen rekening kunnen houden met de irrationaliteit van de mens en hierdoor is er altijd een mogelijke discrepantie tussen universalistische theorie en de praktijk. Dit hoofdstuk zal ook achter de oorsprong van deze verborgen aanname trachten te komen. Hierdoor begint het bij Kant die de uitdaging van een universele geschiedenis opstelt, en het belang dat de rede volgens Kant voor een universele geschiedenis zal hebben. Hierna bespreek ik Hegel die het bekendste antwoord op deze uitdaging gegeven heeft in de vorm van zijn eigen universele geschiedenis aan de hand van de dialectische methode. Hierbij wordt extra nadruk gelegd op het idee van de geest als rede. Hierna komt een besprekking van Feuerbach en de rol van de rede voor de menselijke natuur. Dit hoofdstuk eindigt met een kort betoog dat de aanname dat de mens rationeel zal handelen er altijd toe zal leiden dat er een discrepantie tussen universalistische theorie en de praktijk zal zijn.

Kant

In zijn boek ‘Een Universele Geschiedenis Vanuit een Kosmopolitisch Oogpunt’ introduceert Kant het begrip *universele geschiedenis*.¹ Hij stelt in deze tekst zelf geen universele

¹ Immanuel Kant, *Idea for a universal history with a cosmopolitan purpose*. Vertaald door Thomas de Quincey (Hastings: Delphi publishing ltd, 2017), 56

geschiedenis op, maar komt met de uitdaging voor zijn lezers om er een op te stellen. Wel maakte hij al een begin voor zijn opvolgers. Hij stelt voor wat een universele geschiedenis ongeveer inhoud, werkt uit hoe deze er ongeveer uit moet zien en geeft inzichten die kunnen helpen bij het opstellen van een universele geschiedenis. Een universele geschiedenis kan het best worden gezien als een abstracte vertelling van de geschiedenis die zich met een zekere mate van noodzakelijkheid afspeelt. Volgens Kant wordt ieder natuurlijke gebeurtenis gedetermineerd door universele wetten, en dus ook het menselijk handelen.² Op het microniveau van het individu lijken wij een vrije wil te hebben en zijn we onvoorspelbaar, maar op het macroniveau van velen willen bij elkaar zijn er universeel geldende voorspellingen te doen.³ Dit is het best te begrijpen aan de hand van een parallel aan de economische wetten die na Kants tijd bedacht zijn. Op het microniveau lijken wij vrij te zijn in de keuze hoeveel we van een bepaald product kopen en voor welke prijs, maar op het macroniveau kunnen er voorspellingen gedaan worden en kan de universele wet opgesteld worden dat alle vrije keuzes van iedereen bij elkaar ertoe zullen leiden dat producten verkocht worden tegen een prijs waarbij vraag en aanbod gelijk zijn. Als het ons lukt de universele wetten van de menselijke wil en de geschiedenis te achterhalen dan kunnen we de universele geschiedenis opstellen.⁴

Een ander concept dat Kant introduceert is het concept van het *einde van de geschiedenis*. Volgens Kant zijn dankzij teleologie alle capaciteiten van wezens voorbestemd door te evolueren tot hun natuurlijke einde.⁵ Voor Kant onderscheidt de mens zich van dieren door middel van rationaliteit en het is ook de menselijke rationaliteit die door geëvalueerd dient te woorden naar haar natuurlijke einde.⁶ De menselijke rationaliteit heeft ervaring, inzichten en oefening nodig om van het ene inzicht naar het andere te evolueren. Doordat een mens een te beperkte levensduur heeft om al zijn natuurlijke capaciteiten te evolueren tot hun natuurlijke

² Kant, *Idea for a universal history with a cosmopolitan purpose*, 25.

³ Ibid. 20 – 24.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid. 25

⁶ Ibid. 25, 31 - 45

einden moeten de natuurlijke capaciteiten door het geheel van het menselijke ras samen gerealiseerd worden. De universele geschiedenis is volgens Kant een progressie van de rationele menselijke capaciteiten van generatie op generatie, waarbij iedere volgende generatie leert van de fouten van de vorige.⁷ Dit proces eindigt wanneer de mensheid een punt bereikt waarop er niets significant meer te leren valt en er niets meer toe te voegen valt aan de gezamenlijke wijsheid. Op dit punt heeft de mensheid haar natuurlijke rationele capaciteiten tot een einde volbracht en is ‘het einde van de geschiedenis’ bereikt. Doordat de mens nu naar vervolmaakte inzichten handelt zou deze volgens Kant een samenleving zonder interne conflicten of oorlogen vormen, waarin iedereen vrij is en de mens kan floreren.⁸

Hegel

Hegel is misschien wel de filosoof die het meest belangrijk is geweest voor de vorming van Marx’ filosofie, en ook zeer cruciaal is geweest voor het westerse idee van universalisme. Door diens publiceren van het boek *Fenomenologie van de Geest* werd het Hegelianisme de dominante denkstroming in Duitsland. Dit was nog steeds het geval in het begin van Marx’ filosofische ontwikkeling. Tijdens zijn jeugd was Marx aanhanger van een denkschool genaamd de Jong Hegelianen.⁹ Zoals de naam van deze denkschool doet vermoeden waren dit filosofen die geïnspireerd waren door Hegel. Hegel heeft dus zeker invloed op Marx gehad.

Om Hegel te kunnen begrijpen zal ik eerst een van zijn kernconcepten, *de geest*, uitleggen.

‘De geest’ of ‘het bewustzijn’ is een idee dat in bepaalde aspecten lijkt te zijn geïnspireerd door het dualisme zoals we dit bij Descartes aantreffen. Volgens het dualisme bestaat de mens uit een materiële entiteit, het lichaam, en een hiervan onderscheidbare immateriële entiteit, de geest of het bewustzijn. De geest is wat we

⁷ Ibid. 26 - 27

⁸ Ibid. 50 - 55

⁹ Wolff, Jonathan and David Leopold, "Karl Marx", in; Edward N. Zalta (ed.) *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2021 Edition).

werkelijk zijn, de ware ‘ik’, het denken dat lichaam aanstuurt en dat wat dingen ervaart. Dit komt duidelijk naar voren in de beroemde onbetwijfelbare waarheid van Descartes: “ik denk, dus ik ben”. Het ‘ik’ dat denkt, en het ‘ik’ waarvan het absoluut zeker is dat het bestaan zijn allebei de geest. Het lichaam kan niet denken, en het lichaam is een entiteit waarvan het bestaan achteraf bewezen moet worden. In het dualisme is het lichaam meer iets wat we hebben dan iets dat we zijn. Het is ook belangrijk om in te zien dat bij dit Dualisme het denken volledig de controle heeft over het lichaam, maar het lichaam geen enkele impact heeft op de geest.¹⁰ Dit lijdt ertoe dat het denken zuiver en autonoom is en onbegrensd te werk kan gaan. Volgens Descartes maakt de rede zelden fouten en hij neemt dan ook een rationalistisch standpunt in. Rationalisme houdt in dat de rede de voornaamste bron van kennis is, en wordt vaak afgezet tegenover het empirisme, wat inhoudt dat onze zintuigelijke waarnemingen de voornaamste bron van kennis zijn.¹¹ Ook in Hegels filosofie speelt de geest een prominente rol. Het idee van de geest van Hegel is niet identiek aan dat van Descartes, maar het heeft wel belangrijke overeenkomsten. Het idee van Hegel verschilt met dat van Descartes doordat de geest van Descartes op basis van ratio alleen tot inzichten kan komen en de geest van Hegel dit doet in bemiddeling met de buiten wereld. Hegel is dan ook een empirist. Daarnaast gebruikt Hegel het begrip geest niet om de verhoudingen binnen een individu te begrijpen en neemt het in plaats hiervan mee naar een abstracter niveau dat het individu overstijgt. Hierdoor is Hegel niet per se een dualist, hij doet geen uitspraken over de verhouding tussen lichaam en geest. Voor Descartes is de geest het enige echt reële, en is al het andere hieraan onderschikt. Bij Hegel is deze hiërarchie niet aanwezig. Toch neemt Hegel iets cruciaals van Descartes idee van de geest over. Namelijk het idee dat de geest ‘reden’ of ‘denken’ is.¹²

¹⁰ René Descartes, “Second Meditation”, in *Meditations*. vertaald door Desmond M Clarke (London: Penguin Books Ltd, , 1999).

¹¹ Ibid. “Fourth Meditation”. 46 - 56

¹² Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *De fenomenologie van de geest*. vertaald door Willem Visser (Amsterdam: Uitgeverij Boom, 2013), 131, 269

Dat Hegel het begrip geest abstract gebruikt en buiten de context van diens verhouding tot het lichaam bespreekt komt terug in het begrip *wereldgeest*. De wereldgeest kan het best gezien worden als het collectieve bewustzijn van de mensheid. Het is als het ware een combinatie van het Cartesiaanse ideaal van de geest als reden en het idee van Kant van de mensheid die gezamenlijk van het ene inzicht naar het andere gaat. De fenomenologie van de geest beschrijft hoe een abstracte ‘geest’ dankzij de logica van een bepaalde logische methode, de dialectische methode, van het ene naar het andere inzicht gaat en uiteindelijk bij een eindpunt eindigt.¹³ Deze vooruitgang van inzichten beschrijft de universele geschiedenis van Hegel. We zouden in de wereldgeschiedenis fasen kunnen typeren die overeenkomen met het ontwikkelen van de inzichten van de abstracte geest die door Hegel beschreven wordt. Ik zal nu een schets van Hegels universele geschiedenis geven.

De universele geschiedenis van Hegel begint bij het punt waarop het bewustzijn zich bewust wordt van zichzelf. Volgens Hegel is zelfbewustzijn het bewustzijn van hoe anderen jou zien.¹⁴ Volgens Hegel is zelfbewustzijn het bewustzijn van het ‘zelf’ ten opzichte van het ‘niet zelf’, of ‘de ander’. Zelfbewustzijn houdt dus in dat je je bewust bent van hoe een ander jou ziet.¹⁵ Volgens Hegel is het voor het zelfbewustzijn belangrijk dat het erkend wordt door ‘de ander’.¹⁶ De drang door ‘de ander’ erkend te worden zal zich uiten in een drang ‘de ander’ te domineren. Dit leidt tot de heer/slaaf verhouding met de her als dominerende, die erkend wordt door de onderkende gedomineerde slaaf.¹⁷ Een belangrijk voorbeeld hiervan is de verhouding tussen horige en landbezitters in de middeleeuwen. Hierin zou de landbezitter in een drang naar erkenning de horige domineren. Dit doet hij door de horige in een positie van minderwaardigheid ten opzichte van de landbezitter te

¹³ Hegel, *De fenomenologie van de geest*, “Hoofdstuk 5 zekerheid en waarheid van de reden”.

¹⁴ Ibid. 115-116, 133.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid. 122.

¹⁷ Ibid. 126 – 127.

plaatsen. De heer/slaaf verhouding is geen stabiele verhouding doordat de slaaf niet content met zijn positie als slaaf zal zijn en het verlangen zal hebben tegen zijn meester in strijd te gaan terwijl zijn meester hem zal proberen te blijven onderdrukken. Op een gegeven moment zullen de slaven in een drang zelf erkend te worden in opstand komen. Als de slaven in deze revolutie geslaagd zijn en succesvol een samenleving weten te vormen waarin iedereen erkend wordt, is de drijfveer van de universele geschiedenis opgeheven en is het einde van de geschiedenis bereikt.¹⁸

Voor het betoog loont het om even stil te staan bij wat nou de elementen zijn die Descartes en Hegel universalistisch maken. Beidden komen ze met een ideaalbeeld van de geest als rationaliteit/denken. Dit is waar het ‘ik’ van Descartes en de ‘geest’ van Hegel hun universaliteit vandaan halen. Als alle lichamelijk en irrationele aspecten van de mensen worden weg geabstraheerd, of niet causaal gemaakt, blijft er slechts een rationaal denken over. Aangezien zuivere rationaliteit en logica objectief zijn, heb je dan een mensbeeld gecreëerd waarin iedereen in essentie hetzelfde is.

Feuerbach

Tot dusverre hebben we gevolgd hoe er een universalistisch beeld van de mens is ontstaan door het idee van de menselijke geest als reden. Het is ook mogelijk tot een universalistische positie te komen zonder dit mensbeeld aan te hangen. Dit kan door aan te nemen dat de er zoiets is als een *menselijke natuur* of *essentie van de mens*. Deze is dan de drijfveer van de universele geschiedenis. Als er in de menselijke natuur een bepaalde tendens zit dan kan deze ervoor zorgen dat mensen op macroniveau ongeveer hetzelfde zullen handelen.

Het idee van een menselijke natuur of essentie is een idee dat bijna net zo oud als de filosofie zelf. Maar voor het bestuderen van dit idee in de context van dit hoofdstuk is gekozen voor de Filosoof

¹⁸ Ibid. 127 – 130.

Feuerbach en met name zijn boek *The Essence of Christianity*.¹⁹ De reden dat Feuerbach is uitgekozen is dat hij dit begrip in de Marxistische en Hegeliaanse traditie introduceert en dat hij er een belangrijke invulling aan geeft.

Feuerbach heeft een belangrijke rol gespeeld in het vormen van het Duitse post-Hegelianisme en het populariseren van alternatieven voor het idealisme als het materialisme (een stroming waar Marx tot behoort), naturalisme en het positivisme.²⁰ Hij is vooral bekend geworden doordat Marx sommigen van zijn belangrijkere uitgangspunten uiteenzet in een kritiek op Feuerbach.²¹ Zijn filosofie neemt elementen van Hegels filosofie over, maar tegelijkertijd zet Feuerbach zich ook sterk tegen hem af. Het voorwoord van *the essence of christianity* begint met een met een kritiek op het idealisme en de rationalistische werkwijze. Al gaat deze kritiek inhoudelijk niet veel verder dan het zeggen dat de mens een reëel bestaand wezen is en het daardoor beter is deze met je zintuigen te bestuderen dan met abstracte speculatie.²² Voor Feuerbach is de mens niet iets dat louter gedreven wordt door logica en rationaliteit, maar een wezen met bepaalde eigenschappen die ook causale invloed op beslissingen hebben. Toch zal ik argumenteren dat Feuerbach, en het idee van een menselijke natuur die een basis voor het universalisme vormt, nog steeds uitgaan van de aanname dat de mens rationeel zal handelen.

Het boek ‘The Essence of Christianity’ is een boek dat de essentie van het christendom bestudeert. Toch houdt dit boek zich (indirect) in grote mate bezig met het uitwerken van een menselijke essentie. Dit komt doordat volgens Feuerbach de mens

¹⁹ Ludwig Feuerbach, *The essence of Christianity*. Translated George Eliot (e-artnow, 2021).

²⁰ Todd Gooch, "Ludwig Andreas Feuerbach", in: Edward N. Zalta (ed.) *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2020 Edition), <https://plato.stanford.edu/archives/spr2020/entries/ludwig-feuerbach/>. Geraadpleegd 23 mei 2021

²¹ Karl Marx, *Thesis on Feuerbach*, (1845) vertaald door W Lough. <https://www.marxists.org/archive/marx/works/1845/theses/theses.htm> Geraadpleegd 23 mei 2021

²² Feuerbach, “Preface” in; *The essence of Christianity*.

God alleen kan zien als een objectificatie van haar eigen essentie. Kennis van de essentie van God levert dus ook kennis van de essentie van de mens op.²³ Feuerbach postuleert dus een vaststaande concrete essentie van de mens, en stapt hiermee weg van het idee dat de geest reden is. Toch is het ideaal van een prominente rol aan ratio geven bij Feuerbach niet verdwenen. Voor de menselijke essentie die hij pioneer speelt ratio nog steeds een zeer belangrijke rol. Feuerbach stapt over van de menselijke essentie als rede naar een menselijke essentie gebaseerd op rede. Dit komt ten eerste doordat dat wat de mens onderscheid van de bruut (niet mens) het denken, en dan met name het niet religieuze denken is.²⁴ Ten tweede komt het idee dat de rede onbeperkt is terug. “Iedere limitering van de reden, of in het algemeen de menselijke natuur berust op een waanbeeld, een fout.”²⁵ Ook besteedt Feuerbach veel aandacht aan het idee van God als pure rationaliteit. Dat rationaliteit een groot onderdeel van de essentie van God is impliceert dus ook dat rationaliteit een groot onderdeel van de essentie van de mens is.

Er is dus vastgesteld dat Feuerbachs idee van de essentie van de mens rationalisme impliceert en hoe een essentie van de mens tot universalisme lijdt. Om het betoog dat universalisme altijd rationalisme impliceert completer te maken zal gepleit worden dat een essentie van de mens dit rationalisme niet naast zich kan laten. Dit komt doordat de essentie van iets datgene moet kunnen verklaren. De essentie van de mens moet dus ook het menselijk handelen kunnen verklaren. Onze rationele vermogens zijn zo een belangrijke drijfveer van ons handelen dat het niet mogelijk is een menselijke essentie op te stellen die niet voor een belangrijk gedeelte gebaseerd is op het idee van de mens als rationeel handelend wezen.

²³ Feuerbach, *The essence of Christianity*, 43, 45

²⁴ Ibid. 20

²⁵ Ibid. 25

**

Universalisme gaat ervan uit dat mensen in bepaalde situaties dezelfde denkstappen zullen maken of dezelfde beslissingen zullen nemen. Het universalisme gaat er hierbij vanuit dat de mens rationeel zal handelen. In dit hoofdstuk is beschreven hoe universalisme kan komen uit het idee van de menselijke geest als rede of het idee van de menselijke natuur die mensen op dezelfde rationele manier laat handelen. De voorspellende en verklarende kracht van universalistische theorieën gaat slechts zo ver als de mens rationeel handelt. Marx kan betogen dat het kapitalisme bepaalde omstandigheden zal creëren waarin de enige optie voor verbetering een revolutie is. Als hij hierna impliceert dat dit ook daadwerkelijk tot een revolutie zal leiden neemt hij aan dat de mens rationeel zijn situatie in zal schatten en hier rationeel naar zal handelen. Het is echter ook mogelijk dat de arbeider in een situatie belandt waarin hij geen andere keuze dan revolutie heeft, maar simpelweg irrationeel iets anders doet. Universalisme kan geen rekening houden met irrationele acties. Misschien dat de mens vaak rationeel handelt, maar in ieder geval niet altijd. De willekeur van irrationele acties zal altijd een blinde vlek in een universalistisch model blijven. Een universalistisch model zal voorspellingen kunnen doen, maar zal bij een voorspelling altijd de voorwaarde moeten stellen dat deze alleen uitkomt als de mens rationeel handelt. Dit maakt dat uit universalisme nooit met zekerheid voorspellingen gedaan kunnen worden en er altijd een gat zal zijn tussen universalistische theorie en de praktijk.

**

Conclusie

In dit hoofdstuk is aangetoond dat universalisme uitgaat van de verborgen aannamen dat de mens rationalistisch zal handelen. Hiervoor is eerst gekeken waar deze aannamen vandaan komen. Omdat dit boek zich vooral focust op universalisme in de Marxistische traditie zijn hiervoor twee van Marx grootste inspiraties, Hegel en Feuerbach, en hoe zij het idee dat de mens rationalistisch zal handelen rechtvaardigen. Om beter te begrijpen waarom Hegel zijn universalisme op de rationaliteit van de mens baseert heb ik ook twee inspiratiebronnen van Hegel, Kant en

Descartes bekeken. De keuze deze selectie van filosofen te bespreken helpt ook bij het doel een beknopt beeld van de universalistische traditie waarin Marx zich bevindt te geven. Als laatste is betoogd dat universalisme er van uit gaat dat de mens rationeel zal handelen en daardoor alleen verklarende en voorspellende kracht heeft in het geval dat mensen rationeel handelen. Hierdoor zou universalisme een blinde vlek hebben voor irrationaliteit, en dit zou leiden tot een discrepantie tussen universalistische theorie en de praktijk.

2. Communistisch Universalisme: Het Universalisme van Marx en Engels

Cas van de Laar

De stelling: ‘Marxistisch communisme is een universeel project’, waarbij universeel begrepen wordt als ‘in iedere situatie geldig’, houdt in dat het communisme een project is wat in iedere situatie tot uitvoering wordt gebracht. De stelling betoogt dus dat Marx en Engels’ historisch materialisme, de hypothese dat de geschiedenis wordt aangedreven door materiële omstandigheden, voorschrijft dat het communisme in iedere situatie het doel is waar de geschiedenis naartoe leidt. Wat het eindpunt van dit project zou moeten zijn wordt helder bevat door Butler University’s Harry van der Linden:

“for Marx, communism is a universal project and its attainment involves that all humans live in democratic societies with socialized economies, sharing such values as self-realization through creative work, community and participation”²⁶

De populariteit van deze stelling is begrijpelijk wanneer het bereiken van de hoogste vorm van communisme door Lenin wordt beschreven als ‘onvermijdelijk’.²⁷ Maar hoe verenigen we dit met Marx’ reputatie als omwerper van het rationalistisch universalisme dat, zoals beschreven in het eerste hoofdstuk, vaak de grond is geweest voor universalistische projecten en het doel van menselijke geschiedenis? Marx en Engels nemen afstand van dit

²⁶ Harry van der Linden, “Marx’s Political Universalism” *Topoi* (September 1996): 235-245.

²⁷ Vladimir Ilyich Lenin, *The State and Revolution* (London: Penguin Books, 1992), 86-87.

rationalisme en beschrijven het als gebaseerd op abstracties en idealistisch.²⁸ Maar hoe is het mogelijk een universalistische stelling over het verloop van de geschiedenis te formuleren zonder daarbij een idealistisch perspectief op de geschiedenis toe te passen, en hoe verschilt dit universalisme dan met rationalistisch universalisme zoals beschreven in het eerste hoofdstuk?

Dit hoofdstuk geeft aan de hand van vijf betogen antwoord op de vraag: “Waarom Marx en Engels het communisme zien als het eindpunt van de geschiedenis”. Deze betogen verhelderen daarnaast de stelling dat het communisme op elk punt in de geschiedenis tot realisatie wordt gebracht. Aanvullend wordt er beargumenteerd dat het historisch materialisme van Marx en Engels universalistisch is op een andere manier dan hun voorgangers. Zij zien het eindpunt van de geschiedenis, het communisme, niet zoals Kant of Feuerbach als een ideaal doel, maar slechts als dat waar de concrete, in het echt verlopende, geschiedenis de wereld naar toe brengt.

In het behandelen van deze vragen is er voor gekozen om een selectie van de werken Marx en Engels nauwkeurig te bestuderen en de secundaire literatuur tot een minimum te beperken. Enkel wanneer de selectie van Marx en Engels niet voldoende bleek om een vraag bevredigend te beantwoorden is er secundaire literatuur onderzocht. De motivatie hiervoor is dat er zelfs tussen Kautsky en Lenin, die beide hoofdzakelijk putten uit Marx en Engels, al significante verschillen in interpretatie ontstaan. Om te vermijden dat niet Marx, maar ‘Kautsky’s Marx’ gerepresenteerd wordt, is er daarom voor gekozen om zo dicht als mogelijk bij originele teksten te blijven.

²⁸ Karl Marx en Friedrich Engels, *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach* (Nijmegen: Vantilt, 2018), 27-30.

**

De oorzaak van alle menselijke activiteit ligt in de omgeving van de mensen.

Het is niet zeldzaam om te horen dat een groot generaal of een bijzondere wetenschapper de geschiedenis voorgoed veranderd heeft. Het is voor Marx en Engels de vraag wat deze figuren de geschiedenis heeft doen veranderen. Dat de ideeën van Rousseau een rol hebben gespeeld in de Franse revolutie is niet controversieel, maar geregeld wordt daaruit opgemaakt dat Rousseaus werk ook een oorzaak was van de Franse revolutie in de zin dat deze een beginpunt zou kunnen zijn van een keten van oorzaak en gevolg.²⁹ Wie dit stelt schrijft volgens Marx en Engels het denken van Rousseaus een spontaan ontspringen uit het bewustzijn toe, een idee waar hij misschien tot werd geïnspireerd door andere ideeën, maar wat relatief zelfstandig werd ontwikkeld in ‘in het hoofd’ van Rousseau door geestelijke processen die verder vrij en onbeïnvloed waren. Voor Marx en Engels is het stellen dat een menselijk bewustzijn spontaan tot ideeën komt gelijk aan het aannemen van een geheel vrij bewegende geest, en daarmee het loskoppelen van de mens uit diens omgeving. Het beeld stelt zich menselijke cognitie voor als de wereld ervarend en overdenkend zonder er door veroorzaakt te worden. Het beeld schetst de wereld als iets waar de mens boven staat en onafhankelijk van is.³⁰ Maar hoe zou Rousseau zijn ideeën hebben kunnen bedenken, zonder dat de ideeën waardoor hij geïnspireerd werd beschikbaar aan hem waren gemaakt in boeken, die hij kon lenen in bibliotheken of kopen van handelaren? Hoe zou Rousseau geïnspireerd kunnen zijn geraakt door die ideeën als deze niet in zijn materiële omgeving toegankelijk waren

²⁹ Karl Marx en Friedrich Engels, “Fragmenten over Bewustzijnsvormen” uit *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach* (Nijmegen: Vantilt, 2018), 1.

³⁰ Marx en Engels, *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach*, 31.

geweest? Of fundamenteel: hoe had hij de tijd gehad zijn ideeën te overpeinzen in een wereld waarin hij zelf volledig verantwoordelijk was geweest voor zijn eigen voedsel en onderdak? Rousseau was voor zijn activiteit afhankelijk van het bestaan van een categorie van ‘filosofen’, die alleen kunnen bestaan in een context waarin de meer directe bestaansvoorraarden, zoals voedsel en onderdak, worden verzorgd door andere mensen die andere activiteiten verzorgen en de opbrengsten daarvan voor hem beschikbaar maken. Zo ook met de wetenschapper of de politicus die om hun activiteiten te volbrengen moeten bestaan in een omgeving waarin er zoiets bestaat als ‘een politicus’, of ‘een wetenschapper’. Deze omgeving vereist een zeker peil van de industrie en sociale orde, waardoor er met recht gezegd kan worden dat zij alleen hun activiteiten kunnen uitvoeren onder de voorwaarde van hun specifieke omgeving.³¹ De ideeën en opvattingen die ontstaan in de geest ontstaan dus niet onafhankelijk van wereld maar vinden hun oorzaak in een omgeving met aanwijsbare voorwaarden.³² Wanneer het aankomt op het veranderen van de geschiedenis is voor Marx en Engels dus niet de geest, maar de staat van de wereld zelf de eerste oorzaak.³³ Antonie Pannekoek verwoordt het als volgt:

“Man is a link in the chain of cause and effect; necessity in social development is a necessity achieved by means of human action. The material world acts upon man, determines his consciousness, his ideas, his will, his actions, and so he reacts upon the world and changes it.”³⁴

Menselijk denken en menselijke activiteit zijn daarmee deel van de causale keten van de materiële

³¹ Ibid, 30.

³² Marx en Engels, *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach*, 29.

³³ Antonie Pannekoek, “Society and Mind in Marxian Philosophy,” *Science & Society*, (Juli 1937), 453.

³⁴ Ibid, 452

gebeurtenissen, maar niet de uiteindelijke oorzaak of het uiteindelijke gevolg. Zowel de oorzaak voor menselijk handelen, als het uiteindelijke gevolg van dit handelen ligt immers in de omstandigheden. Het is daarmee de oorzaak van die omstandigheden die onderliggend is aan al het menselijk denken en handelen. En deze oorzaak is de wijze en de geschiedenis van productie.³⁵

**

De ontwikkeling van een productiewijze is de grond van een omgeving

Op basis van historische analyse stellen Marx en Engels dat de sociale orde en het pijl van industrie bepaald wordt door de wijze van productie. Deze bestaat ten eerste in de middelen waarmee mensen produceren, zoals bijvoorbeeld primitieve instrumenten of machines. Het tweede element is de relaties die mensen in deze productie tot elkaar aannemen. Deze relaties bestaan bijvoorbeeld uit wie wat produceert, en wie welk productiemiddel bezit.³⁶ Deze elementen, samen de productiewijze, zijn in alle gevallen de verklaring voor de staat van sociale orde en industrie in een zekere maatschappij.

De maatschappij is niets anders dan het eindproduct van generatie op generatie samenwerken in een steeds complexer wordende productie. Productie is een menselijke activiteit waarin er een zeker product wordt geschapen om te voorzien in een gebrek en is voor Marx en Engels in alle gevallen een reactie op behoefte.³⁷ Men behoeft voedsel en produceert dus voedsel, men behoeft onderdak en produceert dus onderdak.³⁸ Naarmate er aan meer behoeften voldaan is, worden de daarop volgende behoeften steeds complexer. Een mens heeft eerder behoefte aan voedsel dan aan handel, maar

³⁵ Marx en Engels, *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach*, 36-38.

³⁶ Ibid, 30-35.

³⁷ Ibid, 31.

³⁸ Ibid, 31-33.

handel vereist een producent die produceert voor een consument en ook een handelaar. In vergelijking met jezelf voeden vereist handel daarmee een complexere arbeidsdeling, de taakverdeling die komt kijken bij een zekere productie.³⁹ Complexere behoeften vereisen dus een complexere productie dan dat simpelweg voedsel produceren voor je eigen behoefte dat doet.⁴⁰ Omdat productiemiddelen de dood van hun makers kunnen overleven en productiewijzen geleerd worden is productie een proces dat generatie op generatie kan worden ontwikkeld. Dit leidt geleidelijk leidt tot een forse toename in de complexiteit van productie die steeds meer mensen betrekt in steeds ingewikkeldere rollen. Een belangrijke overgang in alle producerende maatschappijen is die van praktische productie, productie voor direct en eigen gebruik, naar productie voor een ander geweest.⁴¹ Deze omslag kreeg oorspronkelijk vorm als ‘productie voor een collectief’, waarbij verschillende mensen produceerden met middelen die hen allemaal samen toekwamen. Hierdoor kon behoefte beter worden vervuld, maar het maakte ook dat het product van de arbeid de arbeider zelf niet meer toe kwam, maar het collectief.⁴² Vanaf dit moment is het mogelijk om te spreken van een ‘maatschappij’. Een samenleving van mensen die allemaal een verschillende rol vervullen om samen de behoeften te kunnen vervullen die ze alleen niet kunnen bevredigen.⁴³ Marx en Engels zien in elke maatschappij een weerspiegeling van de verschillende productiewijzen. Een stam is dus geen stam die toevallig op een bepaalde wijze produceert. Een stam is een stam omdat er een groep individuen produceert met gedeelde middelen, de producten daarvan de hele stam toekomen en er een enkel persoon is

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid, 35.

⁴¹ Marx en Engels, *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach*, 36.

⁴² Ibid, 35.

⁴³ Ibid.

die dit proces overziet. Eenzelfde logica zien zij ook in meer complexe sociale rollen. Een mens is geen filosoof omdat deze graag georganiseerd nadenkt, een mens is een filosoof omdat er in eerdere generaties een arbeidsdeling is gemaakt tussen denken en maken, de intellectuele arbeid vervolgens nog verder verdeeld is in religie, empirische wetenschap, filosofie etc. de filosoof is dus net op dat moment van sociale en industriële orde geboren waarbij het denkbaar was om filosoof te worden en de materialen deze persoon vorhanden waren om aan deze taak te beginnen. Zo is de omgeving die de voorwaarde vormt voor menselijke activiteit dus een gevolg van de wijze- en geschiedenis van productie van die samenleving. Omdat deze ook de grond zijn voor de sociale orde in een maatschappij, berust die orde op het in stand houden van die productiewijze. Dit betekent dat de geschiedenis van productie de verklaring biedt voor gebeurtenissen in de maatschappelijke geschiedenis. Als het communisme dus het universele eindpunt is van de geschiedenis, dan wordt dit eindpunt bereikt door de ontwikkeling van de verschillende maatschappelijke productiewijzen.

Toch zien we in de geschiedenis dat wanneer de sociale orde omver wordt geworpen, dit wordt beleefd als het gevolg van een bepaald idee. Zo wordt de Franse Revolutie van 1789 vaak begrepen als het afschudden van de tirannie van de monarchie en wordt verstedelijking vaak gelijkgesteld aan de algehele modernisering van de samenleving.⁴⁴ Marx en Engels betogen dat deze ervaring veroorzaakt wordt door een gevolg van het generatielang toepassen van dezelfde productiewijze in dezelfde maatschappij: ideologie.

⁴⁴ Ibid, 59-62.

**

Revoluties zijn een middel voor productie-ontwikkeling en worden noodzakelijk door het fenomeen van ideologie.

Marx en Engels betogen dat de sociale orde van een maatschappij een gevolg is van de wijze van productie binnen die maatschappij. Mensen ervaren hun maatschappij echter als relatief vanzelfsprekend, met rollen die een geschiedenis hebben, maar die niet expliciet afhankelijk zijn van de wijze van productie.⁴⁵ Het is pas zodra de sociale orde tot een gebrek leidt waar ze binnen die orde niet aan kunnen voldoen dat deze orde hen voorkomt als ‘toevallig’ en beklemmend.⁴⁶ Wanneer er een dergelijke beklemming ontstaat, (bijvoorbeeld een behoefte aan democratie binnen een maatschappij die nu een monarchie is), is dit een indicatie dat de bestaande sociale orde beperkend is geworden voor de ontwikkelende productiekracht. De sociale orde is oorspronkelijk gebaseerd op de productierelaties, maar door generatielange repetitie en gewenning wordt deze orde uiteindelijk als onafhankelijk gezien van de productiewijze.⁴⁷ Omdat de eerste generatie onder monarchie op is gegroeid zonder koning, is het voor hen duidelijk dat het feodalisme waar het op berust net zo makkelijk kan eindigen als hun vorige productiewijze en sociale orde. Wanneer men echter wordt geboren onder monarchie met generatielange feodale productie achter zich krijgt dit leven een vanzelfsprekend karakter.⁴⁸ Dit bekrachtigend de productiewijze en sociale orde doordat ze men ‘natuurlijk’ voor gaan komen, het lijkt vanzelfsprekend dat dit de manier is waarop men leeft.⁴⁹ Het gehele netwerk

⁴⁵ Marx en Engels, *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach*, 95.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid, 88-89.

⁴⁸ Ibid, 85.

⁴⁹ Ibid.

van deze vanzelfsprekend lijkende sociale rollen en relaties wordt begrepen als ‘ideologie’ en is bepalend en bekrachtigend voor de vorm van een maatschappij.⁵⁰ Ideologie kan dus gezien worden als de manier waarop de materiële omstandigheden worden ervaren door de mensen in dat historische moment, en komt voort uit door herhaling natuurlijk lijkende verhoudingen die hun basis hebben in productie.

Omdat iedere behoefte een nieuwe behoefte voortbrengt bestaat er een natuurlijke neiging van de productiekracht om zich te ontwikkelen.⁵¹ Dit heeft er steeds opnieuw toe geleid dat de productiekracht gegroeid is tot op het punt dat ze nieuwe productiemiddelen en relaties ontwikkeld die niet langer overeenkomen met de wijze waarop de sociale orde is gestructureerd. Neem het voorbeeld van een monarchie waarin er een handelsmonopolie van de staat bestaat. Deze sociale orde van een monarchie was oorspronkelijk een reflectie van een feodale productiewijze. Maar wat als de feodale productiewijze minder goed in behoefte kan beantwoorden dan dat een opkomende verzameling van vrijemarkt-handelaren dit zouden kunnen doen? Er ontstaat een spanning in de maatschappij, mensen die zichzelf altijd hebben begrepen als horige worden er op gewezen dat deze omstandigheden helemaal niet vanzelfsprekend hoeven te zijn en een nieuwe generatie mensen groeit op in het besef dat een feodaal systeem niet langer het beste is voor hen en dat er een alternatief beschikbaar is. Dit alternatief is voortgekomen uit de productieontwikkeling onder de huidige sociale orde, maar raakt nu met deze in tegenstelling.⁵² Omdat ideologie de verouderde wijze van productie in stand houdt, en deze ideologie wordt

⁵⁰ Pannekoek, “Society and Mind in Marxian Philosophy,” 446.

⁵¹ Ibid.

⁵² Marx en Engels, *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach*, 88-89.

bekrachtigd door herhaling en gewenning, wordt het noodzakelijk voor een samenleving om radicaal te breken met de oude sociale orde door revolutie.⁵³ Een revolutie moet daarom in de meeste gevallen begrepen worden als een emancipatie van een nieuwe wijze van productie. Maatschappelijke omwenteling en productie-ontwikkeling gaan zo hand in hand. Een revolutie vindt pas plaats als de huidige productiewijze tekortschiet, en er een beter alternatief vorhanden is. En dit alternatief kan pas bereikt worden, nadat mensen hun oude sociale orde omver hebben geworpen werpen.⁵⁴ Marx en Engels verklaren zo hoe ook grote maatschappelijke omwentelingen in werkelijkheid het gevolg zijn van een sociale orde die beperkend wordt voor een ontwikkelende productiekracht. Omdat de sociale orde ook voortkomt uit de productiewijze is dit conflict, hoewel het politiek lijkt, in feite een conflict tussen twee wijzen van productie waarvan de oude afgeschud moet worden. We zien zo een concretisering van hoe de geschiedenis door productie gedreven kan worden.

De verschillende geschiedenissen hebben zich ontwikkeld tot een enkele wereldgeschiedenis

Het is dus de wijze van productie waaruit de gebeurtenissen van een maatschappij voortkomen. Marx en Engels hebben hiermee nog niet gesteld, dat iedere maatschappij hetzelfde project uit moet voeren. Marx en Engels benadrukken in ‘de Duitse Ideologie’ dat de sociale orde van een maatschappij voortkomt uit wijze van productie, en dat deze productiewijze van maatschappij tot maatschappij verschilt.⁵⁵ Ditzelfde punt benadrukt Marx in ‘Kritiek op het Program van Gotha’ wanneer hij stelt dat er niet zoiets is als ‘de algemene vorm van de tegenwoordige staat’:

⁵³ Ibid, 58.

⁵⁴ Ibid, 57-58.

⁵⁵ Ibid.

“De ‘tegenwoordige staat’ daarentegen wisselt met de landsgrenzen. Hij is een andere in het Pruisisch-Duitse rijk dan in Zwitserland (...) De tegenwoordige staat is dus een fictie.”⁵⁶

Er wordt dus niet gesteld dat de geschiedenis één blauwdruk kent, die voor in iedere maatschappij geldig is. De productiegeschiedenissen van iedere maatschappij ontwikkelen zich afzonderlijk, en de bijbehorende maatschappijen hebben ondanks gelijkenissen geen logisch noodzakelijke overeenkomsten.⁵⁷ Dat het communisme een universeel project is moet dus niet worden opgevat als de stelling dat iedere afzonderlijke samenleving hetzelfde project op dezelfde manier beleeft, maar als de stelling dat er een enkel gedeeld project is, dat alle mensen bij haar betrekt. Dit communistisch project betrekt alle mensen die een enkele maatschappij delen, dus die delen in een productieproces waarbij zij afhankelijk zijn van elkaars productie.⁵⁸

Marx en Engels beargumenteren op basis van historische analyse, dat er met het ontstaan van een wereldmarkt een maatschappij is ontstaan die alle mensen ter wereld betrekt.⁵⁹ Hoewel iedere maatschappij oorspronkelijk voor zichzelf produceerde, heeft het ontstaan van kooplieden die producten uit de ene maatschappij verkochten in een andere het mogelijk gemaakt voor verschillende maatschappijen om met elkaar te handelen.⁶⁰ Dit maakte dat die maatschappijen nu consumeerden uit elkaars productieproces, wat het dan weer mogelijk maakte om te specialiseren op de productie van de goederen die in ieders omstandigheden het effectiefst te produceren waren om deze te verhandelen met maatschappijen die dan weer in andere producten

⁵⁶ Karl Marx, *Kritiek op het Program van Gotha* (Amsterdam: Uitgeverij Pegasus, 1972), 34.

⁵⁷ Marx en Engels, *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach*, 91.

⁵⁸ Ibid, 44-46.

⁵⁹ Ibid, 45.

⁶⁰ Ibid, 69.

gespecialiseerd raakten. Deze wederzijdse afhankelijkheid maakte dat handel snel groeide van mogelijkheid tot noodzaak.⁶¹ Een gevolg van deze handel was een uitwisseling van productiewijzen. Waar het eerder nodig was dat iedere uitvinding in elke maatschappij afzonderlijk werd gedaan, werd het nu mogelijk om uitvindingen en daarmee productiewijzen te importeren. Een gevolg was dat productie naarmate de tijd vorderde steeds meer homogeniseerde over verschillende maatschappijen, de productiewijze in India werd zo in grote lijnen gelijk aan die in Engeland.⁶² Marx en Engels betogen dat dit heeft geleid tot maatschappijen die, ondanks duidelijke verschillen, allen gelijk zijn geworden vanwege hun vergelijkbare kapitalistische productiewijze en deelname aan de wereldmarkt.⁶³ De kapitalistische productiewijze werd hier gekenmerkt door een arbeidsdeling tussen de bezitters van de productiemiddelen en de arbeiders, die daarom voor hun productie afhankelijk zijn van deze ‘kapitalisten’. De kapitalisten bezitten met de middelen ook het product van productie, en de opbrengsten zijn voor privaat gebruik.⁶⁴ Het gevolg is dat de kapitalist er op uit is de productiviteit altijd zo hoog mogelijk te ontwikkelen, tegen een zo laag mogelijke vergoeding. De kapitalisten hebben arbeiders nodig voor de creatie van deze opbrengst, maar omdat de arbeiders moeten produceren om te leven werken zij tegen de voorwaarden zoals gesteld door de kapitalist.⁶⁵ Omdat het doel binnen het kapitalisme is om de productie zo sterk mogelijk te laten ontwikkelen en handel voordelig is voor de ontwikkeling van productie explodeerde de handel tussen de 18^e en 19^e eeuw.⁶⁶ Dit heeft er toe geleid dat we kunnen spreken van een wereldmarkt, waarbinnen

⁶¹ Marx en Engels, *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach*, 70.

⁶² Ibid, 70-75.

⁶³ Marx, *Kritiek op het Program van Gotha*, 34.

⁶⁴ Ibid, 31.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Marx en Engels, *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach*, 85-91.

consumptie zich niet langer beperkt tot wat er geproduceerd is tussen landsgrenzen.⁶⁷ Spanningen tussen productiekraacht en ideologie beperken zich niet langer tot landsgrenzen, en worden, met lokale verschillen in intensiteit, overal gevoeld. Omdat het deze spanningen zijn die leiden tot een maatschappelijke omwenteling, betekent dit dat revoluties geen lokale aangelegenheid meer zijn. Onder globaal kapitalisme is de geschiedenis van alle gebieden één universele geschiedenis geworden, een wereldgeschiedenis.

*
**

Het eindpunt van deze wereldgeschiedenis is het communisme.

De productiegeschiedenis drijft de maatschappelijke geschiedenis en is daarmee de oorzaak hiervan. Uit het ontstaan van het globale productieproces door de wereldmarkt is die maatschappelijke geschiedenis een enkele gedeelde wereldgeschiedenis geworden. Er is echter nog een derde kenmerk van deze geschiedenis. Namelijk dat in iedere tot hiervoor plaatsgevonden productie-omwenteling, steeds in samenspel door een maatschappelijke revolutie, de productiemiddelen en grondstoffen steeds verder vervreemd zijn van een steeds groter aantal individuen.

In praktische productie, is een individu de eigenaar van zowel diens productiemiddelen als diens productieproces (deze produceert voor henzelf), en van het product van diens arbeid.⁶⁸ Naarmate de geschiedenis is gevorderd, en er in steeds hogere mate arbeidsdeling is toegepast om op die manier de productiekracht te vergroten, zijn deze allemaal steeds meer uit handen genomen van diegenen die produceren.⁶⁹ Eerst door het product toe te laten komen aan een collectieve stam, en daarna aan een

⁶⁷ Ibid, 45.

⁶⁸ Karl Marx en Thomas Burton Bottomore, "Notes on Alienated Labour," uit *Early Writings*, (New York: McGraw-Hill, 1963), 123-15.

⁶⁹ Ibid, 128.

individuele kapitalist.⁷⁰ Deze tendens van de geschiedenis om steeds meer aspecten van productie van de producent te vervreemden leidt onder kapitalisme tot het punt waarop productie slechts een middel is geworden tot overleven. Deze tendens wordt door Marx en Engels benoemd als de klassenstrijd, en heeft heeft de producerende klasse steeds meer uitgebuit en vervreemd totdat deze in de ontwikkeling van industrieel kapitalisme tot een proletarische klasse is geworden.⁷¹ De proletarische klasse betrekt ten eerste het merendeel van de bevolking, en is ten tweede compleet bezitloos is in de zin dat zij niet in staat zijn te produceren zonder de middelen van een ander maar wel van productie afhankelijk is om te overleven.⁷² Zij moeten werken om te leven, maar hebben toestemming nodig om te mogen werken.⁷³ Marx en Engels stippen deze spanning aan, de volstrekte bezitloosheid van een meerderheidsklasse die zich geconfronteerd ziet met een productiekracht die voldoende ontwikkeld is om in al hun behoeften te voldoen, als de voorwaarde voor de volgende omwenteling in productie, die van de kapitalistische naar de communistische productiewijze.⁷⁴

Marx en Engels stellen dat in de voorgaande revoluties het privaat eigendom, oftewel bezit van productiemiddelen door andere individuen dan diegene die produceren, nooit op zich betwist is.⁷⁵ Omdat het de productiekracht ten goede kwam is men nooit serieus in opstand gekomen tegen privaat eigendom zelf. De spanning tussen de bezitloze meerderheid van het proletariaat en de bezittende klasse van de bourgeoisie is deze keer geen

⁷⁰ Marx, *Kritiek op het Program van Gotha*, 17-18.

⁷¹ Karl Marx en Friedrich Engels, *Het Communistisch Manifest* (Amsterdam: Uitgeverij Pegasus, 2020), 11.

⁷² Marx en Engels, *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach*, 40-41.

⁷³ Marx, *Kritiek op het Program van Gotha*, 30-31.

⁷⁴ Marx en Engels, *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach*, 40 – 41.

⁷⁵ Ibid, 78 -80.

spanning die kan worden verlicht door een herverdeling van het privaat eigendom. Het leed van het proletariaat komt voort uit het feit dat zij geen controle hebben over hun eigen leven of de voldoening van hun eigen behoeften, maar de voorwaarden wel beschikbaar zijn om deze controle te winnen. Het is daarom niet hun motivatie om het privaat eigendom in handen te krijgen als privaat eigendom, maar juist om een einde te maken aan het bezit van productiemiddelen als middel voor het afnemen van andermans arbeid. De proletarische revolutie is er daarom niet een die een nieuwe dominante klasse opricht, maar een tegen klassen op zich, die alleen bestaan als gevolg van de verdeling van privaat eigendom, en die dus verdwijnt met het onvoorwaardelijk beschikbaar maken van dit eigendom voor iedereen om hun eigen behoeft te bevredigen.⁷⁶ De op de proletarische revolutie volgende productiewijze is er daarom een waarin individuen produceren voor zichzelf, met middelen die aan iedereen toekomen. Een waarin er geen klasse meer bestaat dankzij de omverwerping van privaat eigendom, en er geen onbeantwoorde behoeft meer is omdat de productiekracht onder alle voorgaande productiewijzen voldoende ontwikkeld is om aan ieders behoeft te voorzien.⁷⁷ Deze productiewijze is het communisme. Omdat de motoren van omwenteling, een beperkende ideologie en een onbeantwoorde behoeft, dan verwijderd zullen zijn is dit de laatste productiewijze.⁷⁸ Het eindpunt van de geschiedenis is daarmee het communisme.

Conclusie

Marx en Engels stellen dus, in lijn met van der Lindens definitie, dat het communisme een doel is wat in universeel in stand wordt gebracht. Van der Linden noemt het echter

⁷⁶ Marx en Engels, *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach*, 82-84.

⁷⁷ Marx, *Kritiek op het Program van Gotha*, 25.

⁷⁸ Marx en Engels, *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach*, 59.

een project, wat een intentionaliteit toeschrijft aan een historisch proces wat voor Marx en Engels pas zeer laat op die wijze beleefd wordt. Het is waar dat de toenemende arbeidsdeling door de geschiedenis heeft geleid tot de revolutionaire proletarische klasse, maar Marx en Engels stellen niet dat de geschiedenis zo is verlopen met het doel een dergelijke klasse voort te brengen. Het is daarom correcter om te stellen dat de wereldgeschiedenis universeel de condities heeft voortgebracht waaruit het communisme geboren kan worden, dan dat het is dat de mensen door de hele wereldgeschiedenis hebben meegeworkt aan een communistisch ‘project’. De term project wijst echter wel op een belangrijk aspect van het historisch materialisme, en dat is dat het communisme iets is wat wordt voortgebracht in reëel handelen. Communisme is, in tegenstelling van haar communistische voorgangers, een universeel doel wat niet volgt uit denken, maar wat geschapen wordt door de reële omstandigheden van mensen en de reële activiteiten waarmee zij deze ontwikkelen. Het communisme is daarmee universalistisch omdat het iedere productieactiviteit in de geschiedenis stelt als een daad die bijdraagt aan de historische gang naar het communisme. Marx schrijft:

“Het communisme is voor ons geen toestand die tot stand moet worden gebracht, geen ideaal waar de werkelijkheid zich naar moet richten. Communisme noemen wij de werkelijke beweging die de huidige toestand opheft.”⁷⁹

In dit citaat wordt opnieuw duidelijk hoe het communisme volgt uit de materiële voorwaarden van dit moment. Het is de uitkomst van het werkelijke verloop van de geschiedenis en wordt gesteld op basis van de empirische bestudering van deze geschiedenis. Met communistisch universalisme wijken Marx en Engels dus op belangrijke wijze af van hun voorgangers, die zoals Koen de Boer in hoofdstuk 1 betoogt

⁷⁹ Ibid, 40.

in hoge mate beïnvloed zijn door een verlichtingsdenken dat een universele gang van de geschiedenis stelt op basis van een rationele beredenering. Dit rationalistische universalisme stelt een logische noodzakelijkheid, en verwacht dat materiële omstandigheden zich hier naar zal vormen. De grote omwenteling van Marx en Engels is dat zij het doel van de materiële omstandigheden baseren op de historische beweging van enkel die materiële omstandigheden. Dit levert een geschiedenis op die niet doelmatig verloopt, maar mechanisch en aan de hand van productiekracht en behoefte. Deze wordt enkel universalistisch door het toevallige ontstaan van een wereldmarkt. Dit neemt echter niet weg dat dit ontstaan heeft plaatsgevonden. Men kan bij het communisme daarom spreken van een universele gang van de geschiedenis, die zich desondanks succesvol afkeert van het rationalisme van haar voorgangers.

3. Marxistisch Universalisme: Haar Theorie en Praktijk

Koen de Boer & Cas van de Laar

a de Russische revolutie van 1917 werd Rusland niet langer geleid door een Tsaar. In plaats van de Tsaar kwam de officieel atheïstische communistische partij te regeren over de bevolking voor wie religie zo fundamenteel voor van het leven was, dat zij al langer dan tweehonderd jaar geen scheiding tussen kerk en staat hadden gekend. Een beweging waarmee de partij zichzelf op afstand plaatste van het volk wat zij leidde. Ook het verzet van de Oekraïense boeren tegen het vijfjarenplan van 1928 duidt op een disconnectie tussen een regering en diens volk.⁸⁰ En in China, waar Mao op legaal- en productiegebied een kopie van de Russische regeringsvorm poogde toe te passen op Chinese omstandigheden, zijn er ook dergelijke voorbeelden te vinden.⁸¹ Zo werd de Chinese provincie Ya'an geteisterd door de vraag op socialistische wijze meer graan te produceren voor het Sino-communistisch project. Zij vervulden dit quota echter enkel door hun veeproducten, overbodig in dit project, op kapitalistische markten te verhandelen en van de opbrengst graan te kopen.⁸² Wat deze voorbeelden laten zien, is dat de bevolkingen van de Sovjet Unie en 20^e-eeuws China werden geplaagd door de ervaring het eindpunt van andermans plan te zijn. Op vele momenten waren het niet hun omstandigheden, maar een plan van hogerop wat de prioriteit nam in hun wijze van productie, hun cultuur en hun levens. Dit gebeurde vreemd genoeg onder regeringen die allen zeiden het Marxisme aan te hangen, een filosofie die zoals betoogd in hoofdstuk 2 de concrete omstandigheden als basis neemt voor mensen hun productiewijze,

⁸⁰ Wasyl Hryshko, *The Ukrainian Holocaust of 1933* (Toronto: Bahriany Foundation: 1983), 1983.

⁸¹ Frank Dikötter, *The Tragedy of liberation*, (London: Bloomsbury: 2013), 8.

⁸² Frank Dikötter, *The Cultural Revolution*, (London: Bloomsbury: 2016), 276-277.

cultuur en levens. De systemen die uit het Marxisme uit volgen zouden daarom niet moeten voelen als opgelegd. De innovatie van Marx en Engels, tegenover de rationalisten zoals Kant en Hegel voor hen, was nu exact dat de materie zich niet zoals de rationalisten stelden naar een idee moest schikken, maar de materie de bron moest zijn van het idee. Als er dan toch het idee ontstaat dat er een bepaald systeem op omstandigheden moet worden gedwongen, waar die omstandigheden dit niet faciliteren, dan moet dit idee in de praktische toepassing van het werk van Marx en Engels op deze omstandigheden ontstaan zijn. Om dit te onderzoeken kan er een analyse worden uitgevoerd op politieke geschriften van de broedplaats van het communisme in de 20^e-eeuw, de Sovjet Unie. De hiervoor meest geschikte geschriften zijn ten eerste Lenin's 'The State and Revolution', waarin hij betoogt een politiek programma vorm te geven wat volledig gebaseerd is op Marxistische grondslagen. Ten tweede 'History of the All-Union Communist Party (Bolsheviks): Short Course', een boek dat door Stalin werd neergezet als de centrale tekst van zijn filosofie, die alle informatie en ideologie zou bevatten die een Sovjetburger behoorde te kennen. Hierdoor is het massaal geprint en in Rusland alleen zijn er 40 miljoen exemplaren gedrukt.⁸³ Wanneer de oorzaak van het op de bevolking toegepaste planmatige beleid te verbinden is met een rationalistisch universalisme, dan moeten er in deze teksten al sporen van zijn. Dit hoofdstuk zal daarom verlopen door een korte toelichting op Lenins denken, gevolgd door een analyse van dit denken door een universalistische lens. Omdat Stalin zijn visie op praktische politiek voor een groot deel in lijn met Lenin poogt te plaatsen wordt aan zijn specifieke politieke programma minder aandacht besteed. en is er in plaats daarvan voor gekozen de overeenkomsten en verschillen met Lenin te benadrukken. Vervolgens zal ook Stalin door een universalistische lens geanalyseerd worden. Op basis van deze analyses wordt betoogd op welke wijzen Lenin en Stalin universalistisch beïnvloed werden en wordt er geconcludeerd in hoeverre dit een geloofwaardige oorzaak is geweest voor de ervaring 'op de grond' van het 20^e-

⁸³ Kees Boterbloem, *Life and Times of Andrei Zhdanov 1896-1948* (London: McGill-Queen's University Press 2004) 176.

eeuwse communisme. Omdat Mao's China in haar eerste jaren expliciet poogt om het beleid van de Sovjet-Unie over te nemen en daarna juist opzettelijk van deze afwijkt, is er voor gekozen zijn theoretische politieke werken niet hier te behandelen, maar wordt de Chinese ervaring van het communisme uitvoerig gesproken in het tweede deel van dit boek.⁸⁴

Lenin

Lenins politiek is sterk gebaseerd op de werken van Marx en Engels, welke hij betreft op de context van de moderne industriële staat van 1917. Hij maakt hierbij gebruik van het idee van de klassenstrijd, het idee dat het kapitalisme gezien kan worden als een project ter onderdrukking van de grote meerderheid van de wereldbevolking. Dit idee wordt in meer detail uitgelegd in de vijfde paragraaf van hoofdstuk twee. Lenin stelt dat de productiekracht, aangedreven door de klassenoorlog, niet langer deze oorlog vereist. Productie is eindelijk op het punt waarop de bourgeoisie geen motor, maar juist een hindernis is geworden voor de vervulling van behoeften en het is dan ook zaak geworden deze klasse zo snel mogelijk omver te werpen.⁸⁵ Niet alleen is de omverwerping van de bourgeoisie dus mogelijk, het is voor het leidende proletariaat ook noodzakelijk. Lenin zegt:

The unprecedented horrors and miseries of this protracted war are making the conditions of the masses intolerable [...]. The International proletarian revolution is clearly on the rise. The question of its relation to the state is acquiring a practical significance.⁸⁶

Het vraagstuk van de staat waar Lenin hier naar verwijst was zeer actueel voor de marxisten van de vroege 20^e eeuw. De staat werd door Marx begrepen als een apparaat wat enkel dient als verdediging en rechtvaardiging van de onderdrukking van de ene

⁸⁴ Frank Dikötter, *The Tragedy of liberation*, (London: Bloomsbury: 2013), 8.

⁸⁵ Vladimir Ilyich Lenin, *The State and Revolution* (London: Penguin Books, 1992), 3.

⁸⁶ Ibid.

klasse door de andere.⁸⁷ Omdat het denken van Marx en Engels de uiteindelijke ontwikkeling naar een klasseloze maatschappij centraal stelt waren veel Anarchistische Marxisten van mening dat de staat zelf; het leger, de administratie, de centrale controle, daarmee vernietigd moesten worden. Een andere groep, aangedreven door Kautsky en gesteund door Marx' uitspraak dat een vreedzame overgang naar het communisme onder sommige voorwaarden 'denkbaar' was, wilde deze staat juist volledig intact laten en geloofde dat parlementaire democratie op legale wijze tot communisme zou kunnen leiden.⁸⁸ Lenin zette zich af tegen beide. Kautsky en de parlementaristen zag hij als opportunisten. De politici zoals bestaand in een parlement behoeven een mate van scholing en kapitaal dat ontoegankelijk is voor een groot deel van het proletariaat, en zodra zij verkozen zijn verdienen ze een veelheid van een normaal arbeiderssalaris gesponsord door opbrengsten van het kapitalisme.⁸⁹ Daarnaast lijken zelfs de meest voordelige omstandigheden slechts een fractie van het proletariaat politiek betrokken te maken.⁹⁰ Dergelijke voorwaarden maken het onmogelijk dat er ooit proletariers verkozen zouden worden tot dit parlement, en mocht dit dan toch per ongeluk gebeuren dan zullen ze niet lang proletariers meer zijn. Voor de anarchisten had hij meer sympathie omdat zij de noodzaak van een gewelddadige revolutie erkenden. Uiteindelijk verwierp Lenin hen echter als idealistisch. De anarchisten wilden het idee van klassenloosheid willen uitvoeren in een realiteit die niet geschikt was om deze voort te brengen. Zij willen de staat wel omverwerpen, maar willen in het afschudden van elke hiërarchie geen vervangend apparaat opstellen om de daaruit volgende potentie voor communisme te verwezenlijken. Voor hen is revolutie een eenmalige daad, die daarmee direct het communisme schept. Lenin reageert:

The anarchist image of the abolition of the state is confused and non-revolutionary. [...] It is precisely the revolution in its emergence and development, with its specific tasks in relation

⁸⁷ Karl Marx en Friedrich Engels, *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach* (Nijmegen: Vantilt, 2018), 33-40.

⁸⁸ Lenin, *The State and Revolution*, 34-35.

⁸⁹ Ibid, 42-43.

⁹⁰ Ibid, 40-41.

to violence, authority, power and the state that anarchists do not wish to see.⁹¹

Lenin stelt dat noch de parlementaristen, noch de anarchisten het begrepen hebben. De staat moet vernietigd worden, maar niet de staatsapparaten. Er moet een parlement zijn, maar dit moet in alles anders zijn dan het bourgeoisie-parlement dat Kautsky verdedigde. Wat Lenin voorschrijft is het uitvoeren van een gewelddadige revolutie die de staat in zijn huidige vorm omver moet werpen en met een proletarische staat moet vervangen.⁹² Geloven dat een proletarische eenheid op dit moment zou moeten bestaan zonder enige vorm van dwang noemt hij non-revolutionair.⁹³ De staat als middel van klasse-onderdrukking is nodig om de bourgeoisie te onderdrukken direct na de revolutie en de proletariers te organiseren tegen de bourgeoisie in andere gebieden. De politici die deze staat leiden moeten echter in alles proletariers zijn. Ze mogen geen taken uitvoeren die niet voor iedereen te leren zijn, mogen niet meer verdienen dan de normale arbeider, moeten op ieder moment herroepen kunnen worden en treden op als ploegbazen.⁹⁴ Zij zijn dus niets anders dan de uitvoerders van de taken die democratisch worden bepaald door het geheel van de proletariers waartoe de parlementariërs zelf ook behoren.

Volgens Lenin is dit systeem niet afwijkend van de voorschriften van Marx en Engels, en slechts als een uitwerking van ideeën die al bij hen te vinden zijn. Zo put hij uit Marx' 'The Civil War in France', waar Marx de Parijse commune beschrijft als een 'proletarische staat' om zijn eigen systeem te modeleren naar een serie geallieerde communes onder een enkel centraal orgaan.⁹⁵ Ook beschrijft hij zijn parlement aan de hand van Marx' kritiek op het programma van de Duitse Arbeiderspartij, en verdedigt hij het in stand houden van de staat überhaupt op verschillende brieven van zowel Marx als Engels. Lenins werk is daarmee, ondanks dat het veel onderdelen opnieuw organiseert of op nieuwe gronden verdedigd zeker in lijn met Marx en Engels te

⁹¹ Ibid, 54-58.

⁹² Ibid, 75-77.

⁹³ Ibid, 54-58.

⁹⁴ Ibid, 43-45.

⁹⁵ Ibid, 67-72.

noemen. Lenin put zeer nadrukkelijk uit het historisch materialisme, de marxistische klassenstrijd en de verwezenlijking daarvan in het dictatorschap van het proletariaat en zag zijn systeem daarom als een concretisering van marxisme in de actuele omstandigheden.⁹⁶

Lenin is daarmee met recht op verschillende plaatsen universalistisch te noemen. Hij begrijpt economische klasse, net als Marx en Engels, als voortkomend uit toevallige productierelaties die omvergeworpen kunnen worden. Ook begrijpt hij klasse onder de kapitalistische productiewijze als onderdrukkend voor het proletariaat, die wordt vervreemd van hun arbeid en daarmee, omdat arbeid noodzakelijk is voor overleven, hun autonomie. Ook benadrukt Lenin de dialectische aspecten van Marx en Engels met betrekking tot de klassenstrijd. Zo benadrukt hij hoe de productie door privaat eigendom de voorwaarden voor zijn eigen neergang heeft gebracht. Ze heeft zelf een vervreemde massa gecreëerd die in haar aantallen krachtig genoeg is om de bourgeoisie staat omver te werken, en heeft zo in haar constante verwakking van steeds meer mensen juist een kracht geschapen die in staat is om privaat eigendom omver te werpen. Deze aandacht voor de dialectische ondertoon geeft het betoog van Lenin een meer noodzakelijk karakter:

This is why we are justified in speaking only of the inevitable withering away of the state⁹⁷

Lenin heeft echter aandacht voor de materialistische grondslagen van het historisch materialisme. Dit maakt dat hij ook benadrukt dat het proces naar het hogere communisme niet zozeer ‘bedacht’ moet worden, alswel dat de gang van de geschiedenis vanzelf het materiaal zal verschaffen om deze te verhelderen. Hij schrijft:

This is why we are justified in speaking only of the inevitable withering away of the state, emphasizing the lengthiness of this process and the dependence upon the rapidity of the development of the higher phase of communism, and leaving quite open the question for the schedule or concrete forms of

⁹⁶ Ibid, XI.

⁹⁷ Ibid, 86-87.

the withering away; for there is no material for the answering of such questions.⁹⁸

Dit benadrukt de rol van de Commune als rechtvaardiging voor zijn stellingen over een lagere fase van communisme. Dit is een proletarische staat, maar het is duidelijk nog niet het communisme van ‘from each according to his ability, for each according to his needs’.⁹⁹ Ook de concrete programmatische punten voor hoe deze lagere fase er uit zouden moeten zien geeft hij enkel vorm aan de Kritiek op het Program van Gotha, een reactie op het bestaande programma van de Duitse Arbeiderspartij waarin Marx benoemt dat:

...misstanden zijn in de eerste fase van de communistische maatschappij, zoals deze zojuist na langdurige baresweeën uit de kapitalistische maatschappij is voortgekomen, niet te vermeiden.¹⁰⁰

Ook Lenin citeert deze passage van Marx, hiermee benadrukkende dat het hoger communisme niet als ideaal op de samenleving moet worden toegepast, maar juist geboren moet worden uit de concrete omstandigheden van een bestaande samenleving. Hij omhelst de universalistische these dat het hoger communisme onvermijdelijk is, maar benadrukt consequent dat de voorwaarden van deze fase nog niet aanwezig zijn en dat de belofte van de onmiddellijke totstandkoming daarvan onmogelijk is.

Waar het dus terecht is om Lenin universalistisch beïnvloed te noemen kan men hem op basis van zijn belangrijkste werk geen idealistische universalist noemen. Hij ziet de geschiedenis als een proces gedreven door behoefte en productie, en stelt dat elke kapitalistische samenleving deelt in dezelfde gang naar het communisme. Tegelijkertijd ziet hij deze gang als iets wat zich steeds moet schikken naar de concrete omstandigheden. Het toepassen van een ideaal systeem op een concrete omgeving is niet alleen onmogelijk, het is onwenselijk. Het is om die reden dat hij zegt:

Until such a time as the higher phase of communism arrives, the socialists demand the strictest control by society and by the

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Ibid, 83-85.

¹⁰⁰ Karl Marx, *Kritiek op het Program van Gotha* (Amsterdam: Uitgeverij Pegasus, 1972), 34.

*state the measure of labour and the measure of consumption; but this control must start [...] with control exercised by the workers over the capitalists.*¹⁰¹

Het gebruik van de staat en de onderdrukking van de bourgeoisie is daarmee geen gewenste uitwerking van een ideaal systeem. Het is voor Lenin een maatregel die nodig is omdat datgene wat kan volgen uit het kapitalisme tekortschiet om zonder autoritaire en systematische organisatie te overleven, het is socialisme voor '*people as they are right now*'.¹⁰² Hoewel de grondslagen van zijn politiek verschillende universalistische invloeden hebben, is zijn politiek zelf dus gebaseerd op empirische ervaringen en zich schikkend naar de toevallige omstandigheden. In tegenstelling tot wat men zou verwachten uit de ervaringen uit de Sovjet-Unie is Lenin daarmee dus geen dogmatisch uitvoerder van een communistisch ideaal. Zijn politiek kan beter gezien worden als een reactie op de onmogelijkheid hiervan.

Stalin

Stalin profileert zichzelf sterk als een leerling van Lenin die diens theorie trouw verder uitwerkt. Hij drong aan op het idee van het Marxisme-Leninisme-Stalinisme als een web dat naadloos op elkaar aanslaat.¹⁰³ Een aspect van Stalins filosofie dat hem universalistisch maakt is dat hij het Marxisme-Leninisme overneemt en naar voren schuift als een theorie die door iedere partij toegepast dient te worden.¹⁰⁴ Hierbij moet de 'partij' begrepen worden naar het idee van een politieke voorhoede die het proletariaat leidt en helpt in het doel een klasseloze samenleving te vormen. Het Marxisme-Leninisme zou een partij niet alleen in staat stellen iedere situatie waar zij haarzelf in bevindt te begrijpen, maar ook laten voorspellen hoe gebeurtenissen zich in de toekomst zullen ontwikkelen. Zonder deze theorie zou het voor

¹⁰¹ Lenin, *The State and Revolution* (London: Penguin Books, 1992), 87.

¹⁰² Ibid, 44.

¹⁰³ Lenin, *The State and Revolution*, 47.

¹⁰⁴ Joseph Stalin, *History of the All-Union Communist Party (Bolsheviks): Short Course* (New York: International Publishers 1939) 355.

een partij niet mogelijk zijn de arbeidersklasse te leiden.¹⁰⁵ Toch vinden we in Stalin een relativering van dit sterk universalistische gedachtengoed:

*It may seem that all that is required for mastering the Marxist-Leninist theory is diligently to learn by heart isolated conclusions and propositions from the works of Marx, Engels and Lenin, learn to quote them at opportune times and rest at that, in the hope that the conclusions and propositions thus memorized will suit each and every situation and occasion. But such an approach to the Marxist-Leninist theory is altogether wrong. The Marxist-Leninist theory must not be regarded as a collection of dogmas, as a catechism, as a symbol of faith, and the Marxists themselves as pedants and dogmatists.*¹⁰⁶

Het Marxisme-Leninisme wordt dus aan de ene kant gezien als de enige ‘juiste’ stroming in iedere situatie, maar toch is het strikt lezen en toepassen van dit gedachtengoed geen garantie voor succes. Hoe kan dit?

Stalin maakt een onderscheid tussen de letter en de inhoud van het Marxisme-Leninisme. Volgens Stalin dienen Marx en Lenin niet letterlijk geïnterpreteerd te worden en is het voor een echt begrip van deze denkers nodig door de regels heen te lezen en in te zien wat de gedachte en bedoelingen achter hun uitspraken waren. Iemand heeft deze stroming niet eigen gemaakt wanneer die persoon op een theoretisch niveau begrip heeft van de teksten. Echt meesterschap komt met de vaardigheid om de essentie van deze ideologie in praktische situaties toe te passen.¹⁰⁷

Daarnaast wordt het Marxisme-Leninisme gepresenteerd als een stroming waar nog nieuwe inzichten in gemaakt kunnen worden doordat er nieuwe ervaring aan toegevoegd kan worden. Echt meesterschap van het Marxisme-Leninisme houdt ook in dat iemand de vaardigheid heeft dit systeem te verfijnen en af te maken aan de hand van nieuwe ervaringen.¹⁰⁸ Hierbij moet weer van de letter van het systeem afgeweken worden, maar is er nog steeds het idee van een universalistische inhoud waaraan aangehouden moet worden.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Ibid. 356

¹⁰⁸ Ibid. 357

Dit idee komt terug in het boek *Dialectisch en Historisch Materialisme*. Hier bespreekt Stalin hoe er voor het idee van het een partijstelsel andere staatsvormen door Marxisten betoogd werden.

The demand for a bourgeois-democratic republic when tsardom and bourgeois society existed, as, let us say, in Russia in 1905, was a quite understandable, proper and revolutionary demand; for at that time a bourgeois republic would have meant a step forward. But now, under the conditions of the U.S.S.R., the demand for a bourgeois-democratic republic would be a senseless and counterrevolutionary demand; for a bourgeois republic would be a retrograde step compared with the Soviet republic.

*Everything depends on the conditions, time and place.*¹⁰⁹

Vooral deze laatste regel lijkt een zeer anti-universalistische toon aan te slaan. Toch moet ook dit weer gerelativeerd worden. Het hangt van de situatie af welke staatsvorm binnen handbereik is en voor welke staatsvorm met de kennis van dat moment bepleit moet worden, maar dit betekend niet dat iedere staatsvorm even goed is. Dit komt doordat er een mate van progressie van staatsvormen bestaat. Een democratische republiek nastreven was de beste optie in de situatie van Rusland in 1905, maar over het algemeen gezien is het een inferieure optie ten opzichte van het een partij stelsel.¹¹⁰ Mensen die streven naar een democratische republiek na het opkomen van een partijstelsel worden door Stalin neergezet als regressieven en klassenveraders, terwijl hij mensen die ditzelfde systeem bepleitten in 1905 (in het bijzonder Lenin) idealiseert.¹¹¹ Stalins filosofie sluit de mogelijkheid van het ideaal van een staatsindeling die universeel gezien optimaal is en ‘het einde van de geschiedenis’ is niet uit. Dit ideaal is echter nog niet bereikt en daardoor is het nodig iedere situatie praktisch te beoordelen en beslissingen te nemen aan de hand van de context waarin men zich bevindt.¹¹² De focus die Stalin legt op het opdoen van ervaring uit de fouten van eerdere momenten uit de communistische beweging

¹⁰⁹ Joseph Stalin, *Dialectica land Historical materialism* (Moscow, Foreign Language Publishing House, 1949), 9

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Stalin, *History of the All-Union Communist Party*, 357.

¹¹² Ibid.

past direct in het plaatje van een universele geschiedenis zoals die door Kant getheoretiseerd werd.¹¹³ Het is de collectieve ervaring die het collectief in staat stelt progressie te boeken en steeds betere staatsvormen in te richten.

Concluderend doet Stalin geen afstand van universalisme op een theoretisch niveau, door uit te gaan van de mogelijkheid van een ideologie die universeel geldend is. Op het praktisch niveau gaat hij ervan uit dat het Marxisme-Leninisme de beste theorie is, en door iedereen toegepast dient te worden. Deze theorie ziet hij echter als imperfect en daardoor blijft er ruimte over voor particularistisch beleid. Dit komt ten eerste terug in het feit dat er een onderscheid gemaakt dient te worden tussen de letter en de inhoud van deze stroming. Een letterlijke lezing van Marx en Lenin is onvoldoende en het is nodig de werkelijke achterliggende inhoud te begrijpen en praktisch toe te kunnen passen. Daarnaast wordt het Marxisme-Leninisme neergezet als een stroming met ruimte voor verbetering. Echt meesterschap van het Marxisme-Leninisme verondersteld bereidheid van de praktijk te leren en te verreiken met nieuwe ervaringen. Het hangt aan de context en kennis van het moment af welke staatsvorm bepleit dient te worden.

Conclusie

De opeenstapeling van ervaringen die allen volgen op wat zegt een toepassing van de filosofie van Marx en Engels te zijn, plaatst een verdenking op de filosofie. Schrijft deze, ondanks diens materialistische ambitie, voor dat er een enkel productiemodel met een enkele politieke structuur moet worden toegepast onder iedere omstandigheid? Het duidelijke antwoord, zoals blijkt uit hoofdstuk twee, is nee. Dit maakt het des te verrassender dat ook Lenin en Stalin, als twee van de drie belangrijkste vertalers van het gedachtegoed deze opvatting niet lijken aan te hangen. Waar ook de derde, Mao, herhaaldelijk benadrukte dat ‘abstract Marxisme’

¹¹³ Immanuel Kant, “A universal history from a Cosmopolitan view” Marxist.org, <https://www.marxists.org/reference/subject/ethics/kant/universal-history.htm> Geraadpleegd op 9 Juni 2021.

niet kon worden toegepast op de concrete Chinese situatie van dat moment (zijn relatie met het universalisme wordt verder toegelicht in deel twee van dit boek).¹¹⁴ Lenin zijn politieke denken is in feite een afwijzing van het universalisme in de zin van ‘een systeem wat in alle gevallen moet worden toegepast’. En ook Stalin, wiens denken op papier zo veel als mogelijk Lenin omarmt, benadrukt de actuele omstandigheden als de voorwaarden voor wat mogelijk is. Beide benadrukken het hoger communisme als doel, maar zijn schichtig om deze te beloven, laat staan toe te passen in het hier en nu. Beide presenteren hun eigen politiek slechts als een brug naar dit hogere communisme, zij zien hun programma niet als ideaal, wat opnieuw in iedere situatie moet worden toegepast maar stellen dat de correcte toepassing van Marxisme van moment tot moment kan veranderen.

Het is dus niet de filosofie van Marx en Engels die voor universalistische toepassing van een enkel systeem pleit, en ook Mao, Lenin en Stalin zien hier van af. Er is daarmee geen duidelijke theoretische oorzaak te vinden voor de ervaring van boven bepaald te worden, die onder het 20^e-eeuws communisme wel werd gevoeld. De ervaring blijft, zoals duidelijk zal worden uit de volgende twee delen echter onomstreden, maar blijkt geen oorzaak te hebben in een gedeeld communistisch universalisme wat stelt dat de wijze van produceren en leven van bovenaf bepaald zou moeten worden. Hoewel de uiteindelijke onvermijdelijkheid van het dictatorschap van het proletariaat steeds wordt herhaald geld hetzelfde voor de waarschuwing dat de specifieke vorm hiervan zichzelf moet aandienen in concrete voorbeelden, Lenin vat samen:

*There is no trace of an attempt by Marx to conjure up a utopia, to make idle guesses about what cannot be known.*¹¹⁵

Wanneer we willen begrijpen wat deze periode zo kenmerkte als een periode waarin miljoenen mensen zich beroofd ervoeren van hun autonomie is de verklaring niet te vinden in het universeel tekortschieten van de Marxistische theorie. Met het verliezen van deze verklaring worden bepaalde vragen opnieuw relevant. Als

¹¹⁴ Stuart R. Schram, *The Political Thought of Mao Tse-Tung* (New York, Washington, London: Frederick A. Praeger, 1969), 112.

¹¹⁵ Lenin, *The State and Revolution*, 76-77.

deze niet in alle gevallen onderdrukt moest worden, welke rol speelde religie dan nog in de atheïstische Sovjet-Unie? Als Lenin en Stalin geen universeel effectief systeem voorschrijven, waarom probeerde Mao het dan zo intact mogelijk te importeren? Hoe kunnen de kapitalistische schaduwmarkten gezien worden, als niet als falsificatie van een eenduidig communistisch ideaal? Deze vragen blijken niet te beantwoorden aan de hand van het theoretisch kader van universalisme alleen. Wanneer we de communistische ervaring van de 20^e-eeuw willen begrijpen is er daarom behoefte aan een onderzoek wat niet alleen theoretische, maar ook praktische en lokale oorzaken in acht neemt. Dit vervolg aan het onderzoek zal geboden worden in de volgende 6 hoofdstukken waarin we hopen inzicht te kunnen bieden in waarom de communistische ervaring voor velen zo benauwend was, en hoe opgelegd beleid de concrete situatie doorstond.

Part II

*China's Practical
Universalism*

4. Universalism in Maoist Thought and Diplomacy

Jesper van der Most

After the victory of communism and the official proclamation of the People's Republic of China in 1949, Chairman Mao Zedong's revolution had to be consolidated. Roughly two decades of civil war and Japanese invasion had left China eager to be rebuilt. Until Mao's death in 1976, the attempt to reconstruct China could not be separated from its continuous revolutionary turmoil. The domestic socialist construction was pursued regardless of human sacrifice. Throughout his reign, Mao laid out ideological principles that were to be put into practice. The initial close ties to Soviet communism disappeared, and the 1960's saw Mao increasingly searching for a peculiar Chinese path.

First, the role of universalism in Mao's political thought will be analyzed by discussing the concept "Sinification of Marxism" and will be connected to the Chinese imperial tradition. Thereafter, the Sinocentric Chinese diplomacy in the Indochina conflict and the Vietnam war will be used as an apparent contrast to Mao's theory. This chapter argues against this contrast. The "Three Worlds Theory", which propagates the emancipation of the Third World, and the Chinese imperial tradition demonstrate Mao's universalism. The conclusion is the following: At first glance, Mao's theory looks ambivalent at best, and Mao's diplomacy looks more Sinocentric than universalist. However, as much as a contradiction in Chinese theory and practice seems obvious, they are interconnected, consistent and universalist.

The working definition of communist universalism applied in this essay focuses on diplomatic usage. The universal applicability of communism means crudely, for the purpose

of this essay: the spread of the communist revolution and the communist state throughout every country in the world. Other considerations have not been included due to the limited scope of this research. For example, the idea that pre-communist societies are organized similarly, with a bourgeoisie oppressing the (proletariat) masses, thus suggesting a similar character of the communist state everywhere.

Academics have debated the dualism of Mao's thought, swerving between universalism and Sinocentrism. This essay uses secondary sources to scrutinize both perspectives. Only few works have been written about this subject specifically, this essay will add to these different secondary sources to form a unique argument. Additionally, Mao's speeches will be used for an analysis of Chinese communist theory. Many scholars choose a more 'dominant' side within the debate. These theories can be divided into two schools, a realist and a universalist school. American political scientist and sinologist Stuart R. Schram points out that Maoism claimed universality, even though it was in fact distinctly Chinese in nature. When it comes to discussing diplomacy, American political scientist and former diplomat Henry Kissinger also emphasizes Mao's Sinocentrism. According to him, Mao might have claimed to seek world revolution, but he recognized the limits of what China could achieve. World revolution was merely a slogan, a long-range objective that would not be fulfilled in the near future. It was not pursued as a practical goal.¹¹⁶ Academic Qiang Zhai adds that during the Vietnam wars, China was acting primarily in its own interests, to define its 'identity or self-image in the world'.¹¹⁷

¹¹⁶ Henry Kissinger, *On China* (New York: The Penguin Press, 2011), 99, 105.

¹¹⁷ Qiang Zhai, *China & the Vietnam Wars, 1950-1975* (Chapel Hill and London: The University of North Carolina Press, 2000), 4.

Sinologist John Garver, on the other hand, leaves more space for universalist theories. For example, The “United Front Doctrine”, invented in the 1950’s, proposed isolating enemies and defeating them one by one. The primary enemies of China before the Vietnam War were the United States, the Kuomintang and Japan. With clever diplomatic manoeuvres and the subsequent alignment of other (anti-imperialist) nations, China could surround its enemies and defeat imperialism.¹¹⁸ The defeat of imperialism was the victory of socialism, and its universal application. Another example Garver brings forth is the “Three Worlds Theory”, which is to be scrutinized further in this essay.

*
**

Theory

Sinocentrism

First, the question needs to be answered whether Mao Zedong agreed with the theoretical application of communism in a universalist context. The “Sinification of Marxism” suggest a rejection of universalism. As early as 1938, Mao used the term “Sinification of Marxism” in his report to the Sixth Plenum of the Central Committee of the Chinese Communist Party. According to Mao,

There is no such thing as abstract Marxism, but only concrete Marxism. What we call concrete Marxism is Marxism that has taken on a national form, that is, Marxism applied to the concrete struggle in the concrete conditions prevailing in China, and not Marxism abstractly used. If a Chinese communist, who is a part of the great Chinese people, bound to his people by his very flesh and blood, talks of

¹¹⁸ John Garver, *China's Quest : The History of the Foreign Relations of the People's Republic of China*. (New York: Oxford University Press, 2016), 94.

Marxism apart from Chinese peculiarities, this Marxism is merely an empty abstraction.¹¹⁹

Liu Shaoqi, fellow right hand of Mao with premier Zhou Enlai, reiterated this idea. His speech suggested the creation of a ‘Chinese or Asiatic form of Marxism.’ The theories of Marx, Engels, Lenin and Stalin had to take on a national form in order to be applied universally. ‘Abstract Marxism’ would not be successful because it ignored the peculiarities of the country in which it would be applied. Without a national form, Marxism would not resonate with the people. ‘Concrete Marxism’ was more tangible.¹²⁰

Turning abstract Marxism into concrete Marxism was not as fundamental as it appeared. The process mainly involved language and history. Mao used expressions and phrases that were accessible and specifically targeted at the average Chinese citizen.¹²¹ Mao’s historical communist lessons were supported by examples from classical Chinese imperial history. For Schram, this focus indicates that the concept of “Sinification of Marxism” sounds more extreme than it is. The change in language does not change the fundamental ideas. Additionally, although Mao did change the *form* of Marxism, his analysis of Chinese history does not incorporate unique traits of Chinese society.¹²² In conclusion, the “Sinification of Marxism” is not a fundamental rejection of communist universalism.

**

Universalism

Mao’s theory developed over time, and so did his conception of universalism. Throughout the 1960s, China started to behave less subserviently in its relation with the Soviet

¹¹⁹ Stuart R. Schram, *The Political Thought of Mao Tse-Tung* (New York, Washington, London: Frederick A. Praeger, 1969), 112.

¹²⁰ Schram, *Political Thought*, 111, 112, 116.

¹²¹ Ibid, 113.

¹²² Ibid, 114.

Union, which until the Chinese challenge was the undisputed leading voice of world communism. The Sino-Soviet split, discussed in more detail by Christophe van der Kwast, was in part a period of time during which China attempted to assert its ideological ‘correctness’. China became more dominant on the world stage, and sought for a way to dictate the ‘right’ communist interpretation, which it accused the Soviet Union of abandoning. Remarkably, Mao started claiming the universalism of his thought. This seems like a contradiction to the “Sinification of Marxism”. A universalist explanation is found in the Chinese imperialist tradition.

Mao was strongly influenced by classical Chinese culture and the imperial legacy. His mindset as a ruler can also be traced back to his imperial predecessors. Throughout history, Chinese dynasties viewed themselves as the definition of civilization. China had always been the ‘Middle Kingdom’, inhabited by the ethnically superior Han-Chinese. They viewed themselves as the center of Earth and accordingly, the Chinese models and institutions were seen as superior. The imperial sense of superiority is easily underestimated because it rarely attempted to spread, especially in contact with Western countries.¹²³ In reality, China was seen as civilization itself, and thus saw no other nation or people to have found a better way of living. The similarities with Mao’s thought came to the forefront when Mao started to see Chinese communism as the only ‘correct’ version. Mao still wanted to spread the revolution abroad, which means that he did not believe communism could only work in China. However, the Sinofied version of Marxism would be the only correct theoretical basis. Therefore, Mao did believe in the universal applicability of communism, albeit the Chinese version. The Chinese superiority-complex, stemming from

¹²³ Kissinger, *On China*, 17, 32.

the Chinese imperial tradition, opens the possibility for universalism in Mao's "Sinification of Marxism".

This idea of Chinese universalism merges these two contradictory points of view. Weighing the rhetoric of the "Sinification of Marxism" against the Sino-Soviet and anti-imperialist rhetoric provides an unsatisfactory conclusion, since these viewpoints did not contradict in Mao's mind. Sinocentrism and world revolution went hand in hand. Sometimes Mao's thoughts on internal upheaval, like during the Cultural Revolution, suggested a strictly Chinese focus. It could also be explained from a universalist standpoint. Only a strong China that had accomplished its domestic socialist construction, and achieved security and prosperity at home, could be decisive in spreading the revolution abroad.¹²⁴ In Schram's words,

Just as, within China, a "proletarian" is one who follows and reveres Chairman Mao, so on the world scene 'China' and 'revolution' are increasingly regarded as synonymous. (...) In this perspective, there can be no conflict between the interests of China and the interests of the world revolution, since the two are by definition identical.¹²⁵

Ultimately, when Mao's rhetoric suggested Sinocentrism, it did not mean the abandonment of the world revolution.

Practice

The diplomacy surrounding the Vietnam war and the rapprochement with the United States, has a long backstory of conflict. Fighting started in 1945, when Ho Chi Minh's troops challenged the French colonial rule in Indochina. At the time, French dominance was still backed by the United States as a part of Cold War policy. This independence war

¹²⁴ Zhai, *China & the Vietnam Wars*, 221.

¹²⁵ Schram, *Political Thought*, 123.

ended with the humiliating French defeat at Dien Bien Phu in 1954. The Geneva Conference in 1954 attempted to create a lasting peace. It was decided to establish a North- and a South-Vietnamese state, with the aim of joining both together after general elections. The elections never came, and the communist North started to infiltrate the anti-communist, United States-backed South. Following the containment-doctrine, American president John F. Kennedy sent military advisors and resources, which laster until the Johnson-administration when American involvement escalated. More than half a million American troops were fighting in Vietnam. In the meantime, the communist North was supported by China. Around 1972, however, the two primary sponsors, China and the United States, entered a dialogue. This rapprochement turned out to be of high value in the peace negotiations, as China encouraged North-Vietnam to attend the Paris Conference. For almost three decades China played a key role in this sequence of events. How can the diplomacy regarding the Vietnam war be interpreted in relation to Chinese universalism?

**

Sinocentrism

There are three main arguments that demonstrate China's Sinocentrism in the Vietnam war, specifically regarding domestic motives, the United States and Vietnam. First, it can be argued that China initially intervened in Indochina to consolidate the domestic socialist victory. Even when diplomacy appeared universalism, the underlying motives Sinocentrist. Although Mao's official rhetoric invoked solidarity, his diplomacy was less unconditional. For example, when China's interests were not in line with Vietnamese interests, China revoked its support. China held back Vietnamese aspirations to dominate Cambodia and Laos, especially when Vietnam aligned itself increasingly

more with the Soviet Union rather than China.¹²⁶ The Sino-American peace negotiations reveal the same line of thinking. Mao states: ‘Fighting beyond one’s own border was criminal (...) The Vietnamese should cope with their own situation.’¹²⁷ The selfish interest in the Vietnamese cause is part of a reoccurring pattern. Often, China’s main interest in the revolutionary advance in the world was its contribution to the revolutionary struggle in China itself. China ‘intervened to define China’s identity or self-image in the world.’¹²⁸

The second argument concerns the United States. Before the rapprochement, in the quest for world revolution, the United States had always been China’s primary enemy. For Mao, the United States were the embodiment of the capitalist-imperialism he was fighting against. Surprising friend and foe, president Richard Nixon visited the People’s Republic of China in 1972, and entered lengthy negotiations with Mao to set up the foundations of a cautious friendship, even though the two parties were still involved in the ongoing Vietnam-war. It is hard to see how a universalist diplomacy could lead to this Sino-American dialogue. From a Sinocentric perspective, however, the rapprochement was in China’s advantage. As Christophe van der Kwast writes in his contribution about the Sino-Soviet split, it is naïve to expect China and the Soviet Union to maintain their deep connection, whilst their national interests diverged. The rivalry that followed was intense to the extent that China perceived the Soviet Union as a bigger and more immediate threat than the United States.¹²⁹ This is not unreasonable,

¹²⁶ Ibid, 217.

¹²⁷ Kissinger, *On China*, 204-205.

¹²⁸ Zhai, *China & the Vietnam Wars*, 4.

¹²⁹ Margaret Macmillan, *Seize the Hour: When Nixon met Mao* (Beccles, Suffolk: William Clowes Ltd, 2006), 314. Additionally, Garver, *China’s Quest*, 324.

considering the large border shared between China and the Soviet Union, and the more direct impact of military action. Therefore, China saw the opportunity to grow closer to the United States as a chance to diplomatically overshadow the Soviet Union, by positioning itself as the new centre of communist power. This weakened the authority of the Soviet Union, and substantially increased the legitimacy of Mao's rule and the Chinese communist theory.

Last, Vietnam felt abandoned multiple times during the post-war Sino-Vietnamese diplomatic relationship. The Geneva Conference in 1954, for example, unveiled that Chinese support was not a given. The Korean war had distracted China from its domestic socialist construction, which had to be resumed. During the conference, China's main goal was to prevent the internationalization of the Indochina conflict. Additionally, China feared an American intervention in Indochina if the conflict escalated.¹³⁰ The result was a willingness to constrain North-Vietnamese interests at the conference, a stance which appeared, at first glance, Sinocentric.¹³¹ On top of that, as the Sino-Soviet split pushed China towards the United States, the Vietnamese still saw the United States as the biggest threat.¹³² The Soviet Union and China were on the brink of warfare, and the Vietnam Workers Party (North Vietnam) accused Mao of losing sight of core principles: the rapprochement is an ‘unprincipled reconciliation with imperialism based on “the narrow interests of one’s country” which violated the “common interests of the world revolution”’.¹³³ The result of prioritizing China was damaging the spread of communism in Vietnam, and was thus hindering the creation of a universalist communist society.

¹³⁰ Zhai, *China & the Vietnam Wars*, 53-54.

¹³¹ Ibid, 64.

¹³² Ibid, 176.

¹³³ Garver, *China's Quest*, 254.

**

Universalism

At the same time, China's track record of solidarity with Vietnam was equally as impressive. Universalist tendencies can be found in the initial reasons for Chinese interference in Indochina, which were for a large part the international mission to support the anti-imperialist revolution in Asia. Mao wanted to transform, in addition to China, the world.¹³⁴ Words were followed by deeds. China played an important role in the Vietnamese victory over the French in 1954.¹³⁵ Even though the Geneva Conference showed a seemingly less universalist diplomacy, the beginning of the 1960's showed a more assertive China again. While Khrushchev stayed indifferent, China was eager to support North-Vietnam. This resulted in Vietnam moving closer to China in a period of rising tensions between the Soviet Union and China.¹³⁶ Again, security and ideology were both influential factors for the Chinese position.

These universalist examples provide a counterweight to the Sinocentrism arguments, but fail to explain Mao's contradictory stances. Two interconnected arguments demonstrate the consistency of a universalist perspective. First, the rapprochement with the United States can also be explained by a theory with universalist elements. The "Three Worlds Theory", a concept of Chinese diplomatic thinking in the 1970's, divided the world's nations into three groups. The first group included the superpowers of the bipolar world, the United States and the Soviet Union, China's biggest rivals. The second group was formed by industrialized, mostly western countries. The third group consisted of the developing world, including China. According to this theory, the aim of the third world is to

¹³⁴ Zhai, *China & the Vietnam Wars*, 20.

¹³⁵ Ibid, 63.

¹³⁶ Ibid, 123, 129.

mobilize itself and exploit the contradictions of the first and second world powers. This meant making pragmatic choices when needed in the short term, without leaving the end goal in doubt: the uprising of the third world and the ‘emancipation of humanity.’¹³⁷

Aside from the “Three Worlds Theory” a case can be made for consistency in theory and practice as well. If the connection with the imperial tradition is made once again, theory and practice do not oppose each other as much. Mao saw his form of communism, the Chinese form of communism, as the only correct ideological line, just like the Chinese emperors believed in the universality of their culture, ethnicity and institutions. If one makes the case for universalism in communism, the Sino-Soviet split and the abandonment of Vietnam is to be seen as Sinocentrism, which should be universal in Chinese eyes. A case for Chinese universalism would still be consistent with the Chinese diplomacy in the Vietnam war. The victory of Chinese universalism was as much threatened by Soviet as by Western competition. When the Soviet danger seemed more imminent, it was prioritized. The Soviet Union was most effectively isolated and contained with American support. If the Vietnamese were to become a victim of this policy, it would be consistent with Chinese imperial traditions of tributary relations with smaller kingdoms and peoples. It would also be consistent with Chinese universalism, which was, at that moment in time, not served best by a complete pro-Vietnamese policy.

**

Conclusion

This essay argues that, when looking past Mao’s ambivalence in communist theory as well as in diplomatic practice, consistency rather than contradiction prevails. In

¹³⁷ Garver, *China's Quest*, 327, 328.

theory, the “Sinification of Marxism”, which devalues the power of Marxism without a national form, seems to provide for an exclusivist blueprint for society. Realist scholars like Henry Kissinger argue that Chinese diplomacy was no more universalist than Maoist theory. The Chinese involvement in the Indochina independence war and Vietnam war certainly provide arguments that satisfy at face-value. China may have only intervened to improve its domestic affairs. At the Geneva Conference it left Vietnam wanting. Vietnam again felt betrayed, joined by the Soviet Union and her allies, when China proclaimed its cautious friendship with the United States.

A consistent universalist perspective is able to incorporate these Sinocentric arguments. Mao carried the belief, having found its roots in imperial history, that Chinese society was the definition of civilization. He thought that the Chinese way was the only ‘correct’ one, just like the emperors that he was inspired by did. This makes the distinct Chinese version of communism universalist in itself by suggesting the Chinese “way” should be applied to all. In diplomacy, the *Three Worlds Theory* argued for pragmatic choices when necessary to achieve a universalist end goal. Second, China’s imperial belief in Chinese moral and institutional superiority was incorporated in Chinese communism. Therefore, acting in Chinese interests meant acting in the universalist interests of Mao’s Chinese communism.

5. The Cultural Revolution: Mao's Universalism

Louisa Handel-Mazzetti

The Great Proletarian Cultural Revolution (1966-1976; hereafter referred by as Cultural Revolution) remains one of the bloodiest historical episodes in Chinese history. It is generally considered as a purge movement to preserve Chinese communism and to reimpose Maoism. These two objectives make this episode represent one of the most interesting cases when trying to analyze the role of universalism, which this chapter will seek to do. First, a theoretical and historical framework will be established. Hereafter, the communist experience together with the rise of semi-capitalist black markets will be explained. Hereafter, the role of Mao's personality cult will be analyzed. Lastly, the uses of Chinese cultural traditions will be explained. It is important to mention that there is no scholarly debate that addresses universalism in the Cultural Revolution *per se*. Therefore, this book chapter will provide a unique insight in the experience of the Cultural Revolution through a universalist lens.

**

Historical narrative and theoretical framework

The establishment of a successful communist regime in China has followed a long and turbulent series of events. One of the most dramatic episodes of these campaigns was the Great Leap Forward. This campaign sought to establish people's communes in order to reconstruct the country from an agrarian economy into a communist society. This resulted in the so-called Great Chinese Famine that led to millions of

deaths and the demise of Mao's popularity. This disaster set in motion a series of emergency measures that increasingly split Mao from his comrades and filled his mind with the thought that China had embarked on a "capitalist" journey.¹³⁸ Around him, Mao considered other communist nations to slowly betray their shared goal. Logically enough, the collapse of the Sino-Soviet alliance served as one of these reasons: as a response to the Soviet Union under Khrushchev, Mao said in 1963: "It is that the USSR has turned revisionist and has betrayed the revolution. [...] We are searching very hard to find the way to keep China from becoming corrupt, bureaucratic and revisionist".¹³⁹ Therefore, as a plan to liberate China from this destiny, Mao launched the Cultural Revolution.

What was the goal of the cultural revolution? It can be explained as a sociocultural purge to purify the Chinese government of capitalist remnants and restore her destiny as a communist nation. However, when one dives deeper into the foundations of the cultural revolution, another goal can be found. As An'gang Hu describes it, "Mao's pursuit of a cultural revolution set China on a dependent path of institution-making characterized by class struggles."¹⁴⁰ Once started, the course of action locked Mao into endless power battles to stamp out political rivals created by himself'. This exemplifies one of our issues that need to be explored: Mao's personality cult and his goal to re-impose Maoism. Next to that, during the Cultural Revolution, the Red Guards were

¹³⁸ Jiaqi Yan and Gao Gao, *A Turbulent Decade: A History of the Cultural Revolution* (University of Hawaii Press, 1996), 5.

¹³⁹ Sidney Rittenberg, *The Man Who Stayed Behind* (Duke University Press, 2001), 271.

¹⁴⁰ An'gang Hu, *Mao and the Cultural Revolution* (Silkroad Press, 2017), 29.

told to “defeat thoroughly all exploitative old thought, old culture, old customs, and old practices”. This would form the “Destroy the Four Olds” movement and spread all over the country.¹⁴¹ Everything was destroyed that could represent capitalism from hairstyles to pornography. The party thought “that such small things matter, yet the restoration of capitalism begins precisely in these small things. We must eradicate the warm bed and young buds of capitalism”.¹⁴² The streets of Beijing were covered in posters and slogans like “Crush the old world, build the new world” and “Change the old station, build the new station”.¹⁴³ In short, the Cultural Revolution had the goal of continuing a communist revolution through different methods. In this chapter, it will be further examined how these methods and goals related to universalism.

This essay will use the following definition for universalism, one of the core principles of communism. As van der Linden explains it, “for Marx, communism is a universal project and its attainment involves that all humans live in democratic societies with socialized economies, sharing such values as self-realization through creative work, community and participation”.¹⁴⁴ Marx envisioned a world where there was no class society and to attain this goal, he believed that a revolution led by the working class against the capitalists and industrialists was necessary. This revolution would take place in all countries, and in the aftermath, a new global ‘communist’ society would be envisioned.¹⁴⁵ In a larger

¹⁴¹ Jiaqi Yan, *A Turbulent Decade*, 65.

¹⁴² Ibid. 66.

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ Harry van der Linden, “Marx’s Political Universalism” *Topoi* (September 1996): 235-245.

¹⁴⁵ Karl Marx and Frederick Engels, *Manifesto of the Communist Party* (1845), 34.

context, universalism can be defined as the belief in the universal application of certain knowledge, worldviews and value-views.

The communist experience in the Cultural Revolution

The Cultural Revolution had a clear communist rhetoric. Mao's 16 points on the cultural revolution were published on August 8th, 1966 and were one of the first expressions of the objectives of the Cultural Revolution. Most importantly, it read "At present our objective is to struggle against and crush those persons in authority who are taking the capitalist road, to criticize and [...] the ideology of the bourgeoisie [...] so as to facilitate the consolidation and development of the socialist system".¹⁴⁶ Mao believed that waging war against what he considered to be non-proletarian culture and habits of mind would revolutionize the consciousness of the masses.¹⁴⁷ Mao considered the Cultural Revolution as a second attempt (after the failed Great Leap Forward) to implement his theory of an uninterrupted or continuous revolution, building on to the tradition of Lenin's "uninterrupted revolution" and Trotsky's "permanent revolution". Important to mention is that Mao deliberately distanced himself from these theories, especially Trotsky's theory.¹⁴⁸ Mao did not consider the socialist revolution as in separate stages, but rather considered it an uninterrupted

¹⁴⁶ Mao Zedong, Mao's 16 Points on the Cultural Revolution (1966). Accessed on April 15, 2021.

<https://alphahistory.com/chineserevolution/mao-zedongs-16-points-on-the-cultural-revolution-1966/>

¹⁴⁷ Guo Jian, *The A to Z of the Chinese Cultural Revolution* (Scarecrow Press, 2009), 76.

¹⁴⁸ John Bryan Starr, "Conceptual Foundations of Mao Tse-Tung's Theory of Continuous Revolution", *Asian Survey* 11, 6. (Jun 1971): 610-628.

process with several events *within* a stage. Next to that, rather than different stages, Chinese communists envisioned a “turning point” in the revolution, a moment when the transformation of the means of production was completed, but also, the revolutionary struggle would change in a “class struggle where class enemies would try to usurp Party and government leadership and to institute a dictatorship of the bourgeoisie”.¹⁴⁹ It should come as no surprise that this turning point is usually dated around the 1960s and that the Cultural Revolution should be considered as an episode within this revolutionary stage.

In the Cultural Revolution there were many uses of communist rhetoric. The precursor of the Cultural Revolution is considered to be the “Socialist Education Movement”. This movement entailed that intellectuals and party officials were sent to the countryside to be re-educated by peasants and in effect, to cleanse politics, economy, organization, and ideology. Rural cadres were established to unmask those committing “unclean acts” and then given the chance to confess their mistakes to the masses, participate in physical productive labor and undergoing intensive ideological re-education.¹⁵⁰ Similar events remained prevalent in the Cultural Revolution, which partially explains the enormous death toll. One of the instruments that were established during the revolution were the *Red* guards. This movement was used to destroy opponents within the established Party, government and military bureaucracies made out of students. Membership was restricted to those

¹⁴⁹ Ibid. 614.

¹⁵⁰ Richard Baum, “Revolution and Reaction in the Chinese Countryside: The Socialist Education Movement in Cultural Revolutionary Perspective”, *The China Quarterly* 38 (Apr. 1969): 92-114.

youths from the “five red categories” – workers, poor and lower peasants, revolutionary cadres, and revolutionary martyrs.¹⁵¹ Interestingly enough, Mao wanted the Red Guards to have an appearance of a like a spontaneous movement, thus reflecting massive popular support for their policies and made enormous efforts to conceal evidence that the Red Guards were serving the needs of the Party.¹⁵² This dichotomy between “show” mass support and wishes from “above” is an interesting issue that needs to be explored to understand the problematic nature of the concept of universalism within communism.

However, in reality, communism did not thrive as Mao wanted. As Frank Dikötter’s third book in his *a People’s History* trilogy has shown, a capitalist black market and counter-movement arose on the countryside. For example, in Ya’an a village had abandoned any attempt to cultivate grain and instead focused on selling pork. With the profits they bought grain to fulfill their state quota of grain and to buy corn to feed the villagers. On the market of Puning, the economy thrived exactly because they failed to deliver sufficient goods to meet the demands of the people, which lead to a surge in prices and large spill-away to the black market to find food. All around China, the lack of timber on the regular market led to a huge demand of wood on the black market with premium prices.¹⁵³ Many Chinese people abandoned the monoculture of collectivization and instead sought to thrive economically on the black market. By highlighting an emerging capitalist market system under the Chines people that subsequently undermined the goal of the Cultural Revolution to create a “purer” socialist society,

¹⁵¹ Juliana Pennington Heaslet, “The Red Guards: Instruments of Destruction in the Cultural Revolution”, *Asian Survey* 12, 12 (Dec. 1972): 1032-1047.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Frank Dikötter, *The Cultural Revolution, A People’s History* (London: Bloomsbury Press, 2016), 276-77.

Dikötter provides a very interesting insight that counters the communist experience in the revolution. This phenomenon can be easily compared to a similar phenomenon in for example Czechia, where in the seventies a capitalist market would undermine the communist regime. A similar “shadow economy” has been traced back in the post-Khrushchev period which also contributed to the fall of the Soviet Union.¹⁵⁴

**

In the Cultural Revolution, a large range of communist elements can be found, either in the theoretical roots of the revolution, the narrative and the instruments employed (e.g., *Red* guards consisting only of socialist representatives). However, at the same time, a shadow economy arose on the countryside that countered this narrative, a phenomenon that can be witnessed in other communist nations as well. This raises many questions; can communism ever be truly universalistic, does the *true* universalism of communism entail a flawed combination with on one hand a purge of capitalist symbols, with on the other hand a rise of capitalist markets? Or does the problem with communism not lie in this universalist belief, but rather with the leadership? This last question will be further examined in the next section, where the personality cult of Mao will be explained.

The impact and role of Mao’s personality cult

The Resolution on Certain Questions in the History of Our Party since the Founding of the People’s Republic of China was one of the first Party documents that responded to the legacy of the Cultural Revolution and Mao. In this resolution, the Chinese Communist Party would address the

¹⁵⁴ The National Council for Soviet and East European Research, “The Shadow Economy in the USSR”. Accessed on 18th of May 2021. <https://www.ucis.pitt.edu/nceeer/1992-900-03-Rutgaizer.pdf>

shortcomings of Mao Zedong and criticize the Cultural Revolution. Herein, it becomes very evident how the Cultural Revolution was a product of Mao's ideas. Therefore, the question arises what the role and impact was of Mao's personality cult in this revolution and what this means for the idea of universalism. As the resolution explains, the Cultural Revolution was a product of Mao Zedong's Thought attempted "the integration of the universal principles of Marxism-Leninism with the concrete practice of the Chinese Revolution", thus combining communist rhetoric as the theoretical base of the revolution to *Mao Zedong Thought*.¹⁵⁵ However, the CCP also criticized the revolution. Specifically, they believed the revolution to be "an upheaval that was wrongly launched by party leaders, taken advantaged by the counter-revolutionary cliques, resulting in severe disasters for the party, the country and its people".¹⁵⁶

As previously mentioned, the revolution was meant to "crush those persons in authority who are taking the capitalist road". After the failed Great Leap Forward, the government sought to create a new revolutionary system that would lead to the reinforced control by the Maoist faction. The Cultural Revolution was fueled by propaganda: mass-rallies, use of political symbols and huge media campaigns stood at the center of this strategy. There was one symbol central to all these media uses: Mao Zedong. On photographs, buttons, posters, rallies and more Mao was depicted. Next to that, his

¹⁵⁵ Resolution on Certain Questions in the History of Our Party since the Founding of the People's Republic of China, (June 27, 1981). Accessed on April 15, 2021.

<https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/121344.pdf?v=d461ad5001da989b8f96cc1dfb3c8ce7>

¹⁵⁶ Ibid.

Little Red Book was frantically studied. For Aijmer, the Party used Mao as a symbol of mobilization and as a threat.¹⁵⁷ On the one hand, these posters were supposed to mobilize people to produce more, whilst it also had to signify an almost Orwellian idea of an omnipresent government that would punish you if you did not produce enough.¹⁵⁸ Mao was almost raised to a God-like status: his symbol had to motivate and if his wishes were not obliged, punish all. This is an interesting idea, as it suggests that the personality cult was seen as necessary to attain communist goals, even though Marx was extremely opposed to personality cults.¹⁵⁹

At the same time, this same situation led to the rise of a new phenomenon: the commercialization of Mao-related products. For example, during the Cultural Revolution, Mao badges became very popular. As Dikötter explains it, “the badges were the most hotly traded pieces of private property, open to every form of capitalist speculation”.¹⁶⁰ These became so popular that “thriving black markets [began] competing with beleaguered shops”.¹⁶¹ Interestingly enough, these black markets were not broken down by authorities and the Red Guard even policed the markets.¹⁶² Even though these markets were also part of the shadow economy that was previously mentioned, these markets, in Mao’s eyes, *would* serve his goal. However, it is hard to imagine how this would

¹⁵⁷ Göran Aijmer, “Political Ritual: Aspects of the Mao Cult During the Cultural “Revolution” *China Information*, vol 11 (2-3). (July 1996): 215-231.

¹⁵⁸ Ibid. 216.

¹⁵⁹ Karl Marx, “Letter to Wilhelm Blos” (November 1977). Accessed on April 15, 2021.

http://marxism.halkcephesi.net/M&E/1877/letters/77_11_10.htm

¹⁶⁰ Dikötter, *The Cultural Revolution*, 100.

¹⁶¹ Ibid. 108.

¹⁶² Ibid. 100.

not undermine the revolutionary process, just like the rural black markets.

**

It was a combination of spectacles of worship in the form of symbols and mass rallies that Mao hoped would restore his power. However, it was not until Mao started purging party officials that he was able to re-gain power over the party. Daniel Leese compared the new state that emerged during the revolution with the dual nature of the Nazi apparatus, with on one hand the *Normenstaat* which was in charge of running day-to-day administration and the *Maßnahmenstaat* which acted on the immediate wishes of the leader.¹⁶³ The communist party was subsequently changed from a bureaucratic regime to a party formed by charismatic relationships with the leader.¹⁶⁴ Therefore, it seemed that Mao took on a central position in the Cultural Revolution with the use of communist rhetoric, rather than the other way around. Interestingly enough, unlike Stalin or figures that took on personality cults, Mao has not faced a process of de-Maoization under the regimes that followed him. Mao has remained a central figure in the Chinese communist narrative and the CCP leadership has been careful to disavow any trends towards de-Maoization and has argued that Mao is one of the most important figures in Chinese history.¹⁶⁵ This highlights the central position of Mao in the Chinese communist experience.

¹⁶³ Daniel Leese, *Mao Cult: Rhetoric and Ritual in China's Cultural Revolution* (Cambridge University Press, 2011), 255.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Jean C. Robinson, "Mao after Death: Charisma and Political Legitimacy", *Asian Survey* 28, 3 (March, 1988): 353-368.

In the context of universalism, the importance of Mao's personality cult in the Cultural revolution raises a few questions. Is the occurrence of a personality cult a universal phenomenon within communism, linking Stalin's personality cult to Mao's? Or rather, do these personality cults show how top-down leadership approaches lead to the ultimate downfall to revolutions, suggesting that communism is not a crisis of universalism rather than a crisis of leadership? It seems like this last question comes closest to the reality of the Cultural Revolution which was an attempt to re-store the leadership of a God-like, charismatic leadership figure with the use of instruments *like* the ideology of communism but also the commercialization of symbols surrounding this figure and the use of traditional cultural symbols to enhance his leadership position.

The role and use of traditional Chinese symbols

Mao was well-known for his “Sinification” of Marxism. Therefore, the role and the use of traditional Chinese symbols need to be explained. For Mao, Marxism “as a complete ideology was defined by the use of its abstractions or universal laws in specific historical circumstance”.¹⁶⁶ Mao considered it of vital importance to apply the universal laws of Marxism to Chinese conditions.¹⁶⁷ To what extent can this be traced back in the cultural revolution when looking at the role of Chinese tradition?

During the revolution, the Red Guards sought to destroy everything that moved back to the “four olds”: old ideas, old

¹⁶⁶ Nick Knight, “The Form of Mao Zedong’s ‘Sinificant of Marxism’ *The Australian Journal of Chinese Affairs*, no. 9 (Jan. 1983): 17-33.

¹⁶⁷ Ibid.

culture, old habits and old customs. For Mao, the most important thing to strike out were the classical teachings of Confucius which he saw as challenging his revolutionary thought.¹⁶⁸ However, the idea of a “universal destruction of culture” has been challenged by current academicians. Scholars have challenged the idea that the destruction of cultural was all-encompassing.¹⁶⁹ For example, the importance of traditional Chinese medicine and opera surged during the revolution. Most notably, the Peking opera model was changed to “demonstrate a successful effort to counter the [...] tide of Western cultural imperialism”.¹⁷⁰ Another important factor was the role of traditional stories. Mao used the traditional stories of the past as a force for the popular rebellion.¹⁷¹

Next to that, is important to acknowledge that one belief remained at the center of these cultural values and also what was preserved in the Cultural Revolution. For Mao, “the long duration and continuity of Chinese civilization [...] was a clear proof of superiority”.¹⁷² Therefore, “feudal culture had [...] at least its uses”.¹⁷³ According to FitzGerald, “Mao sought to perform a balancing act between the needs of revolution and the values of an ancient civilization which he wished to preserve”.¹⁷⁴ For Fitzgerald, “Mao took the old popular Chinese traditional culture, remodeled it and gave it a clear, readily understood objective, he was a renovator, not a destroyer”.¹⁷⁵ By “renovating” traditional old culture and

¹⁶⁸ Charles Patrick Fitzgerald, “Mao and the Chinese Cultural Tradition” *Il Politico*, vol 42 (3), (September 1977): 483-493.

¹⁶⁹ Mobo Gao, *The Battle for China’s Past: Mao and the Cultural Revolution* (Pluto Press, 2008), 21.

¹⁷⁰ Ibid. 22.

¹⁷¹ Fitzgerald, “Mao and the Chinese Cultural Tradition”, 485.

¹⁷² Ibid. 490.

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Ibid. 486.

building upon sentiments of Chinese superiority, Mao found yet another instrument to serve his goals of re-imposing his rule with the use of *another* universalist theory: the Sino-centralism and superiority in Chinese tradition.

Concluding remarks

This chapter has traced back different perspectives on the Cultural Revolution and has sought to connect these issues to the centrality of the leadership of Mao Zedong. The chapter has shown how theoretically, the Cultural Revolution represented an episode to purge society and politics of bourgeois elements and (re-)collectivize society, representing the turning point in Mao's theory of "uninterrupted revolution". In this sense, the Cultural Revolution does represent the universal rhetoric and goals of communism. However, the Cultural Revolution was *also*, one might even say even more, an attempt to strengthen Mao's damaged leadership as a result of the failed Great Leap Forward. To achieve this, Mao used many different instruments. First, the communist rhetoric was enhanced with elements of *Mao Zedong Thought*. Secondly, he centered his leadership in the communist party by purging bureaucratic politicians and instead putting his "friends" in leadership positions. Next to that, the central symbol of the Cultural Revolution was Mao himself: on buttons, posters, with mass rallies and his Little Red Book, Mao put himself forward as the God-like figure everyone had to oblige to. At the same time, all kinds of black markets arose, forming a shadow economy, that countered the communist goal which were however, not destroyed. Lastly, Mao built on to Chinese traditions and tried to enhance sentiments of Sino-centrism and superiority. All of these elements combined, only suggests that one answer is suitable to conclude our analysis of universalism in the Cultural Revolution.

Theoretically, the Cultural Revolution was an event in the tradition of communist universal experiences. However, in reality, the Cultural Revolution was a crisis of Mao's leadership: a bloody attempt to have himself rise back to power and re-instate himself as the center of the Chinese Communist Experience – which is exactly how Mao and his revolution is remembered in China.

6. Universalism in the Sino-Soviet Alliance

Christophe van der Kwast

The Sino-Soviet alliance of 1950-1959 was a great victory for the global communist movement. It seemed to confirm that Marxism-Leninism was not just a Russian phenomenon but could work anywhere. The alliance was a shining example of the universal applicability of the Communist system. However, the Alliance soon collapsed. China and the USSR became rival powers as they both competed for influence across the globe. By the early 1960s, China and the Soviet Union were publicly denouncing each other. The Sino-Soviet split that developed caused a rupture in the Communist World and led to Mao inviting his great imperialist enemy, the American president Nixon, to China. The split brought the applicability of communism into question. Therefore is vital to understand universalism in the Sino-Soviet alliance in relation to the global communist movement.

For the purposes of this chapter, a Marxist interpretation of universalism is used. Universalism is defined as the idea that all people have the same needs. Universalism also means that no specific group extends over the other. For Marx, various people had to put aside their differences in order to work together in class struggle. Universalism also means that one political system, such as that of the Soviet Union, can theoretically be applied everywhere. In fact, Marx believed that culture should be set aside to pave the way for working class unity.¹⁷⁶ Theoretically speaking, however, universalism does not have to neglect local culture. The

¹⁷⁶ Harry van der Linden, “Marx’s Political Universalism” *Topoi* (September 1996): 236.

principle that all people should have access to food is inherently universal, but it does not demand that meals are identical everywhere. However, in both Marxist theory and the Sino-Soviet alliance, existing culture and traditions were neglected.

This chapter will first consider the extent to which the Sino-Soviet alliance could be considered “universalist”. Some have argued that the universalism in the beginning of the Alliance was just an ideological justification for a relationship that was really based on mutual need.¹⁷⁷ This interpretation will be critically examined. After that, the role of universalism in the Sino-Soviet split will be analyzed and contrasted with other factors. I will argue that the Sino-Soviet Alliance was universalist, but also that many cultural differences between China and the USSR made the Alliance fragile. Universalism had to be imposed from above, but this was not enough to keep China and the Soviet Union allied. Scholars disagree on how universalist the Sino-Soviet alliance was initially. According to the historian William V. Wallace, the Chinese Communist Party (CCP) was unwilling to follow the Soviet model from the beginning.¹⁷⁸ While the Soviet Union and China helped each other, they did so out of interdependence and not universalism. According to Wallace’s view, the Chinese communists depended on the USSR financially and militarily. They had to side with Moscow in order to protect their young government.¹⁷⁹ For the Soviets, an alliance with China allowed them to turn their attention away from matters in the Far East and focus on Europe. This helped the USSR to become a global superpower.¹⁸⁰ Over time, both governments became stronger and no longer needed each other, which led to the

¹⁷⁷ William V. Wallace, ‘Sino soviet relations: An interpretation’, *Soviet Studies* 35 (1983) 4, 457-470.

¹⁷⁸ Wallace, ‘Sino Soviet relations’, 460.

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ Ibid 460-461.

end of the Alliance. Wallace represents a view that was popular in Western Academia during the Cold War. Therefore, his perspective represents the dominant view Western academics had of the Sino-Soviet Alliance. He compares the Soviet relationship with China to the Soviet relationship with Eastern Europe and argues that practical considerations always came first for Mao and Stalin.¹⁸¹ To him, universalism was just a way for leaders to legitimise an alliance that was about mutual need.

On the other hand, historians like Frank Dikötter argue that there was a degree of universalism in the alliance. According to Dikötter, there were some genuine attempts to apply the Soviet style of governance to China. However, other factors were not considered by the Chinese and Soviet governments. An idealistic universalism developed. The Soviet model was copied and applied to China despite significant differences in culture. Though this universalism did not actively weaken the alliance, it was not enough to maintain it either. According to Dikötter, the only real limit on Sino-Soviet universalism was Stalin trying to get territorial concessions from China.¹⁸² These perspectives of Dikötter and Wallace will be considered in the next section of the chapter to determine whether there was true universalism in the Sino-Soviet alliance.

Despite Wallace's arguments, there certainly was a great deal of universalism in the beginning of the Sino-Soviet alliance. China and the USSR went beyond sharing resources. Mao went out of his way to create a Soviet-style government in China. After the Communist Revolution of 1949, old laws and legal institutions were abolished and

¹⁸¹ Ibid, 460.

¹⁸² Frank Dikötter, *Mao's Great Famine* (London: Bloomsbury 2010) 5.

replaced by a legal structure based on the Soviet Union.¹⁸³ A Socialist command economy was set up through nationalization of private businesses and collectivization of agriculture.¹⁸⁴ The Chinese Revolution was sometimes even celebrated with songs borrowed from Soviet troops; songs that had nothing to do with local traditions.¹⁸⁵ China went through seismic changes to its legal system, economy and culture. Every step of the way, the motto was ‘The Soviet Union’s Today is our Tomorrow!’,¹⁸⁶

This wholesale copying of Soviet policy ignored the different circumstances in China and the USSR. Interestingly, Mao had been warned of this danger in a meeting with Anastas Mikoyan, the Soviet commissar for trade. According to Mikoyan, “it would be incorrect to apply the Russian measure to that concrete historical reality, in which the revolution in China is taking course”.¹⁸⁷ Mikoyan still thought in universalist terms and considered the Soviet communists equally successful as their Chinese counterparts.¹⁸⁸ He simply realized that the policies that worked in the USSR might not necessarily work in China. However, Mikoyan’s advice was ignored and an idealistic universalism emerged. It was blind to the cultural differences

¹⁸³ Frank Dikötter, *The Tragedy of Liberation* (London: Bloomsbury 2013) XIII.

¹⁸⁴ Frank Dikötter, *Dictators: The Cult of Personality in the Twentieth Century* (London: Bloomsbury 2019), 103.

¹⁸⁵ Dikötter, *Tragedy of Liberation*, 40.

¹⁸⁶ Dikötter, *Dictators*, 103.

¹⁸⁷ Wilson Center Digital Archive, *Memorandum of Conversation between Anastas Mikoyan and Mao Zedong*, 4. Accessible at: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/112416>. Accessed June 9th 2021.

¹⁸⁸ Wilson Center Digital Archive, *Memorandum of Conversation between Anastas Mikoyan and Mao Zedong*, 3. Accessible at: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/112416>. Accessed June 9th 2021.

between China and the USSR. This idealistic universalism later turned out to be fragile.

Universalism went further than simply copying after the Chinese Revolution. The CCP was influenced by Moscow since it was founded. The CCP relied on financial and ideological support from the Kremlin during the entire Chinese Civil War.¹⁸⁹ There was a strong belief that the Russians had a degree of knowledge as the world's first Communist nation. As Mao wrote, "It was through the Russians that the Chinese found communism... Follow the path of the Russians- that was their conclusion."¹⁹⁰ China copied the Soviet system while not being forced to do so. In fact, the CCP chose to apply the Soviet model because they truly felt it was the best path to a Communist future.

The alliance between China and the USSR was also far more balanced than other communist alliances. Cold War historians like Wallace have argued that the USSR essentially tried to control China as it had done the nations of Eastern Europe.¹⁹¹ This was not the case, and the experiences of China and Eastern Europe show a contrast between communism with and without universalism. In Eastern Europe, communist governments had been set up as puppet states after World War II. These were allies in name but, with the exception of Yugoslavia, had no real independence. They were forced into the Soviet sphere of influence and Moscow was free to determine their domestic policies. This was not the case in China. China had not been conquered by the Red Army and the CCP was free to determine its own policies. The Soviet Union was seen as an example by the Chinese Communists, but the USSR did not

¹⁸⁹ Silvio Pons and Stephen A. Smith (ed.), *Cambridge History of Communism Volume 1: World Revolution and Socialism in One Country 1917-1941* (Cambridge: Cambridge University Press 2017) 613.

¹⁹⁰ Pons and Smith (ed.), *Cambridge history of Communism*, 595

¹⁹¹ Wallace, 'Sino Soviet relations', 460.

force them into adopting Soviet policies. In fact, China was generally treated as an equal. The two nations worked together to spread communism across the globe. In 1949, Stalin proposed that the Soviet Union would focus on Europe, while China would work with Asian communist parties.¹⁹² Even when the Soviets worked on Asian affairs, they often followed Chinese advice.¹⁹³ They saw China as the experts on Asian matters. This shows that both sides treated the alliance as a universalist bond between equals, not as a method of Soviet or Chinese domination over the other. An example of this division of labour and the equal standing that came with it, is the Korean War of 1950-1953. China and the USSR worked together closely and as equals.¹⁹⁴ Mao showed his commitment to the alliance by sending millions of troops to fight against the US.¹⁹⁵ Meanwhile, the Soviets carried their weight by sending vast amounts of equipment and supplies.¹⁹⁶ This cooperation worked so well that neither Stalin nor Mao wanted the war to end.¹⁹⁷ Eventually it did, but the two had worked together to fight the most powerful nation on earth to a standstill. Here, universalism is visible in how cooperation worked. Neither China nor the USSR directed the other, they both played to their strengths and worked as equals.

Furthermore, Dikötter's argument that Stalin threatened the alliance by demanding territory from China is not entirely correct. According to Dikötter, Soviet influence over Port

¹⁹² Norman Naimark, Silvio Pons and Sophie Quinn-Judge (ed.), *Cambridge History of Communism Volume 2: The Socialist Camp and World Power 1941-1960* (Cambridge: Cambridge University Press 2017) 250.

¹⁹³ Naimark, Pons and Quinn-Judge (ed.), *Cambridge History of Communism*, 251.

¹⁹⁴ Ibid, 249.

¹⁹⁵ Dikötter, *Tragedy of Liberation*, 135.

¹⁹⁶ Ibid, 134.

¹⁹⁷ Ibid.

Arthur and the Chinese Eastern Railway angered Mao.¹⁹⁸ However, Mao had actually asked Stalin to keep Soviet troops in these regions during a meeting in December 1949.¹⁹⁹ Mao feared that Chinese troops were not enough to prevent an American invasion and hoped the Soviets would help out. While Soviet military presence in China resembles a counter-argument to the idea of universalist equality, it was actually just another area of cooperation.

Khrushchev's rise to power after Stalin's death only seemed to improve the situation. Economic aid to China increased and technologies were shared on a vast scale.²⁰⁰ Soviet experts helped build up Chinese industry and Soviet universities helped educate Chinese students. The Soviets even helped the Chinese develop their own nuclear program.²⁰¹ The Soviet Union was technologically and economically more developed than China, but the two worked together to close that gap. This is an example of universalism through equal treatment, and this can be contrasted with earlier relationships on both sides. The Soviets were under no obligation to share this knowledge. They could have declared that the Soviet nuclear arsenal would also be used to protect China. Instead, they considered it important for China to develop their own nuclear weapons. In a meeting with Indian Prime Minister Nehru, Mao contrasts the Sino-Soviet alliance with Japanese imperialism:

Japan developed industry in the Northeast [of China] in the past; for example, they developed steel plants

¹⁹⁸ Dikötter, *Mao's Great Famine*, 5.

¹⁹⁹ Wilson Center Digital Archive, *Record of Conversation between I.V. Stalin and Chairman of the Central People's Government of the People's Republic of China Mao Zedong on 16 December 1949*, 2 & 3. Accessible at: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/111240>. Accessed June 9th 2021.

²⁰⁰ Naimark, Pons and Quinn-Judge (ed.), *Cambridge History of Communism*, 250.

²⁰¹ Ibid.

in Anshan. However, Japan did not train Chinese engineers and technicians, and they only used the Japanese. After these people had left, we no longer had technicians. After the past several decades, we have no more than 200 personnel in geological exploration. Without personnel in this respect, we cannot begin our industrial development. After the first Five-Year Plan, we will train about 10,000 personnel for geological exploration. The Soviet experts have helped us to raise and train technicians.²⁰²

Universalism was vital to the Sino-Soviet alliance. There was a sense that the Soviet model could be copied and applied to China. More importantly, the two treated each other as equals. The universalist principle of equality is visible in many aspects of the alliance.

The previous examples of universalism raise the question: How could the Sino-Soviet alliance collapse if it was built on genuine mutual respect, a sense of equality, and a desire to apply Soviet governance to China? There are several reasons. Firstly, the Universalism in the Sino-Soviet alliance was idealistic in nature. It was assumed that differences in culture could be ignored, but this assumption proved incorrect. Soviet-style policies such as collectivized agriculture and top-down party institutions proved unpopular and citizens took every opportunity to circumvent them.²⁰³ Universalist policies and attitudes were rife among the leaders but absent among the Chinese and Soviet

²⁰² Wilson Center Digital Archive, *October 26, 1954 Minutes of Chairman Mao Zedong's Third Meeting with Nehru*, 3. Accessible at: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/117828>. Accessed June 9th 2021.

²⁰³ Frank Dikötter, *The Cultural Revolution*, (London: Bloomsbury 2016) 273.

populations. Universalism from above could not replace existing traditions.

Secondly, existing culture remained important even for leaders on both sides. Despite the many examples of universalism early in the alliance, culture challenged this from the beginning. An example of this is Mao's 1949 visit to the USSR. He was invited to watch a ballet called *The Red Poppy*. The ballet had been written to celebrate the Sino-Soviet alliance. The poppy was used positively, as a symbol for solidarity against American imperialism. However, Chinese viewers interpreted it differently. The poppy is associated with the Opium Wars in China. This Soviet symbol against imperialism was – in fact – a Chinese symbol for imperial oppression. This may not seem like a great insult, but Mao chose not to attend the ballet after being warned of its seemingly anti-Chinese themes.²⁰⁴

Thirdly, the universal applicability of the Soviet system was called into question. In his 1956 Secret Speech, Khrushchev denounced Stalin and his policies.²⁰⁵ The cult of personality, the collectivization of agriculture and Stalin's domination over other nations were condemned. Stalin had once been the undisputed leader of global communism, but he was now seen as a man who had betrayed the Revolution.²⁰⁶ The speech was soon leaked and read by the CCP. It was also an indirect critique of the policies that Mao had copied. More importantly, the speech changed the CCP perspective of the USSR. If the Soviets had got it so wrong under Stalin, what right did they really have to lead global communism?²⁰⁷ Mao began to distinguish himself from Khrushchev and

²⁰⁴ Edward Tyerman, 'Resignifying "The Red Poppy": Internationalism and symbolic power in the Sino-Soviet Encounter', *The Slavic and East European Journal* 61 (2017) 3, 445-466, there 446.

²⁰⁵ Naimark, Pons and Quinn-Judge (ed.), *Cambridge History of Communism*, 252.

²⁰⁶ Ibid.

²⁰⁷ Ibid, 253.

developed several ideological disagreements. For example, Mao believed that class struggle remained essential even after revolution, whereas Khrushchev believed it was unnecessary at that stage.²⁰⁸ Mao claimed that violent revolution was the only true way to communism, while Khrushchev believed in parliamentary reform.²⁰⁹ The Chinese interpretation of Marxism became more radical than the Soviet interpretation. China began openly challenging the USSR for ideological dominance. Once the universal applicability of the Soviet model was called into question, China went its own way.

Finally, there was a shift in national interests. As China became more radical and dominant on the world stage, it became the USSR's second rival for global influence. The earlier division of labour where the USSR spread communism in Europe and China worked with Asian communist parties broke down. Instead, the *Three Worlds Theory*, described in Chapter 4, developed. China and the USSR began to compete for influence throughout the communist world. Mao exploited Soviet indecisiveness in the Cuban Missile Crisis and accused Khrushchev of capitulating to the West.²¹⁰ During the Vietnam War, the Vietnamese communists constantly received conflicting advice from their Soviet and Chinese allies.²¹¹ Universalism had once been an important aspect of the Sino-Soviet alliance, but China and the USSR became bitter rivals when their national interests split. The Chinese view of the Soviet Union became so negative that Mao used border conflicts with the USSR to make himself more popular.²¹² Mao went even further, publicly inviting US president Nixon to

²⁰⁸ Ibid.

²⁰⁹ Ibid.

²¹⁰ Ibid, 262.

²¹¹ Ibid.

²¹² Dikötter, *The Cultural Revolution*, 207.

China.²¹³ Once the greatest enemy of the CCP, the United States, was now a valuable tool to improve Mao's international standing. Nixon's visit brought a great deal of prestige. Leaders from across the world soon followed, seeking recognition from Mao.²¹⁴ The visit shows that Mao was willing to put his national interests above universalism. The belief that universalism from above could maintain the deep ties between China and the Soviet Union proved naïve.

**

The Sino-Soviet alliance was highly universalist. There are many examples of universalism, especially in the beginning of the alliance. The belief that the Soviet system could work in China, the idea that the two nations were equals instead of subordinates were central. The CCP was inspired by the Soviet Union since its beginning. Those arguing that the Soviet Union and China only worked together because they had to, are missing a vital aspect of the alliance. Furthermore, the two treated each other initially as equals. This is universalist, but it also contradicts Dikötter's argument that Stalin's territorial ambitions challenged the alliance.

That being said, this universalism was imposed from above. It did not have massive popular support and this made it fragile. Soviet policies and songs were not popular in China because there was a strong connection to local culture instead. Universalism was idealistic and somewhat naïve in its assumption that existing culture could simply be swept aside to make way for a single communist model. Even among leaders, culture sometimes got in the way of cooperation, as *The Red Poppy* shows. After the Secret Speech of 1956, the Soviet Union could be challenged ideologically by China. Ideological differences developed and the two became competitors for global influence. The fact that Mao could turn his population against the USSR

²¹³ Ibid, 255.

²¹⁴ Ibid, 257.

with ease shows that universalism alone could not keep the alliance going. Universalism was certainly an aspect of the Sino-Soviet alliance, but it was not enough.

*Part III
Eastern
European
Practice*

7. The Role of Religious Universalism in the Russian Revolution

Angela Radić

To my father Slaviša, my mother Snežana, my sister Milica and my sister Emilija. Фамилија заувек. Волим вас.

The Russian Revolution marks one of the most explosive historical events in the early 20th Century. The Russian Revolution is characterized by its religious and revolutionary ideologies and theories, but this chapter will aim to explain that it also stems from a general universalist class principle. Moreover, it is essential to explore the religio-ideological trends in Russia during the Russian Revolution of 1917-1923 to elaborate on the concept of universalism in the current approach. It is important to view the Russian Revolution in a different context to emphasize how societal and ideological factors were at play. Russia can be viewed as a nation that relied on the religion and belief of Eastern Orthodox Christianity, but the concept of Russian ethnic nationalism is a relatively new ideology in the 21st Century. Due to Russian conservatism being self-ruled and religious, universalism during the Russian revolution can be analyzed through a Christian-Orthodox lens, which holds the universalistic belief that eventually, all humans will be saved, and none shall be eternally damned. It will soon become apparent that the ideology of the Orthodox Church most likely influenced universalist tendencies in the thought that underpinned Marxist revolutions, which foreshadows its massive influence. This chapter aims to clarify not only the concept of universalism in religion, but also the extent to

which it had its influence on the Russian Revolution. This chapter will also discuss an alternative perspective when it comes to universalism in the Russian Revolution, suggesting that Orthodox Christianity “was the source of hegemonic cultural values and as such [was] the familiar semantic background against which the majority of Russians interpreted, accepted, and fought for the socialist ideals of the revolution”.²¹⁵

The general idea that is outlined in this chapter is that the role of Eastern Orthodox Christianity served as the predisposition and incitation for a general communist thought of universalism. It served as a contributing factor among the many other social and political debates. Firstly, it is necessary to establish a clear background of the events leading up to the turning point of Russia in an attempt to exemplify the social and political upheavals of the early 20th Century. Sheila Fitzpatrick’s book *Russian Revolution*²¹⁶ aims to answer important historical questions on the starting point, the turning point, and the end point of the revolution in Russia. In this chapter, we use the Russian Revolution as an umbrella term for both the February and October revolutions of 1917. Fitzpatrick also elaborates on the February and October revolutions of Russia in 1917, offering a broad overview of both internal and external influences on these conflicts. She touches upon the Bolsheviks’ road to power, but she also considers the Civil War of the 1920s. To analyze the concept of revolution in terms of universalism and religion, a detailed overview of the events is necessary.

²¹⁵ Tamara Prosic, “The 1917 Russian Revolution and Eastern Orthodox Christian Utopianism,” *Utopian Studies*, 28, no. 2 (2017): 268.

²¹⁶ Sheila Fitzpatrick, *Russian Revolution*, 3rd edition (Oxford: Oxford University Press 2008):

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/uunl/detail.action?docID=430838>.

In February 1917, Tsar Nicholas II was forced to resign on account of the alleged fact that he was responsible for food scarcity, economic troubles, and Russia's unforgettable military role in WWI, where the lack of industrialization had a tremendous impact on the population. Riots and protests were out of control and anarchistic. The forced abdication of Tsar Nicholas II symbolizes the end of the Tsarist autocracy and foreshadows how Russia converges to a communist region as a consequence of the unrest of the social classes towards the state. However, it was not until October of 1917 when the Bolsheviks attained to their powers, and essentially became "the dictatorship of the proletariat".²¹⁷ Then, the Civil War refers to the war fought between the Bolsheviks and the Mensheviks. As a result, millions of innocent lives were lost following the capitulation of the Provisional Government, caused by unrest and turmoil.

Adrian Jones successfully places the Russian Revolution in a more general context, and thus answers the following questions: "What then brought the revolutionary process to a stop? What undid the process of outbidding, of successively more urgent affirmations of universalism and successively more desperate ventures to secure closer co-operation with the people?".²¹⁸ To answer these questions, Jones critically looks at sources that discuss revolutions in both the Russian and French sphere. The French and Russian Revolutions both had similar causes, of which the religious aspect will be the focus of this chapter on the Russian context. Notably, whereas France converged towards a democratic nation, Russia became communist. Similarly, France became de-Christianized. Still, Jones proposes two answers for his aforementioned questions: one reason was

²¹⁷ Adrian Jones, "Towards a New Structural Theory of Revolution: Universalism and Community in the French and Russian Revolutions," *The English Historical Review* 107, no. 425 (1992): 868.

²¹⁸ Jones, "Towards a New Structural Theory of Revolution," 895.

the differences in the notion of community by the elites and the peasants, and the second reason pertained to the distribution of leadership. Put otherwise, the revolution had the following effects: the agrarian barrier was removed, and “the urban-based revolutionary impulse”²¹⁹ was silenced. Thus, Jones’ inductive reasoning demonstrate the thought that only the strongest national powers pervaded, and concludingly remarks that “[t]he cause is seen as the same as the effect”.²²⁰ Thereby, following from Jones’ framework, the combination of individuation and industrialization after Lenin’s victory confirmed that the revolution was over, but Fitzpatrick argues for three factors on the transition from revolution to post-revolution: the initial revolutionary victory, the following Thermidorian policies, and finally, the Great Purges of 1937-1938.²²¹ Jones explicitly deviates from this reasoning – not because of its irrelevance, but more so because of interrogating the consensuses made about the Russian Revolution. This chapter will focus less on the ending point of the Russian Revolution, but more so on the events leading up to the outburst, of which religion has not received much attention in the literature. However, sufficient theories and ideas exist, all of which will be taken into consideration when attempting to explain universalism in the religious sphere.

Lenin – together with the Red Army – were victorious and established the Soviet Union. The Soviet Union (Union of Socialist Soviet Republics; U.S.S.R) had a highly authoritative and centralized political government. Annett Jubara refers to the Soviet Union as “the beginning of the end

²¹⁹ Ibid, 895.

²²⁰ Ibid, 864.

²²¹ Fitzpatrick, *Russian Revolution*, 151.

of (universal) history".²²² Universal history, as it is in its name, is supposed to be applicable to all of mankind but this view was challenged by Marx. The concept of universalism in the communist sphere had its drawbacks and struggles in practice, especially when it came to religion. This will be explained in the following sections, and the following definition of communist universalism will be taken as the starting point: "For Marx, communism is a universal project and its attainment involves that all humans live in democratic societies with socialized economies, sharing such values as self-realization through creative work, community, and participation".²²³ In essence, this means that Marx maintains his own conception of universalism. However, the actual execution of this ideology by Marxists was rather different: inconsistencies in economic arguments and principles combined make part of Marxists' performance. In general, Marx's communist universalism assumes the notion of a classless society, of equality, historical materialism, and above all, the abolition of a capitalist society.

The Bolsheviks – under rule of Lenin – overthrew the Provisional Government (Duma) and paved the way for future communist aggressor, in particular Stalin. Fitzpatrick characterizes the October Revolution as follows: "The Bolshevik tradition of centralized organization and strict party discipline led the new Soviet regime towards repressive authoritarianism and laid the foundations for Stalin's later totalitarian dictatorship".²²⁴ In the period between February and October in 1917, a *coup d'état* was attempted (the July Days) but the results were unsuccessful, and the 'dual power'

²²² Annett Jubara, "Universalism in cultural history and the meaning of the Russian Revolution: on some aspects of cultural theory in the work of Mikhail Lifšic," *Studies in East European Thought* 62, no. 3/4 (2010): 299.

²²³ Harry van der Linden, "Marx's political universalism," *Topoi* 15, (1996): 235.

²²⁴ Fitzpatrick, *Russian Revolution*, 42.

of the Soviets and the social democrats disintegrated. The Provisional Government utilized this event to lessen the Bolsheviks' power by turning the public opinion against them, but this did not stop them from conducting a successful overthrow three months later. By now, the Bolsheviks had taken control in both Petrograd and Moscow: their seizure of power was just the beginning.

It is important to consider the status of the Russian Orthodox Church prior to the revolution in order to describe the role of Eastern Orthodox Christianity during the Russian Revolution of 1917. Before the unrest in 1917, the Russian Orthodox Church inherited Caesaropapism after Tsar Peter I, meaning that “[t]he Tsar became autocrat of the Russian Church, which lapsed into complete subservience to him and learned to obey his authority”.²²⁵ For the majority of the people, the unlimited power of the Tsar symbolized Russia's destructive road in terms of development and growing necessity for a revolution. Thus, when the spiritual and political power converged, the unrest grew as well as the division between the Bolsheviks and the Mensheviks. This unrest was not only directed against the state, but also against the church. I therefore argue that the position of the church and the people contributed to the Russian Revolution because religion served as an opposing unfeasible ideology to communism. It could even be argued that because the communists acted upon their utopian ideals of society and man, this might have broken them up from the other group of (Christian-Orthodox) people who shared the same thoughts but were simultaneously more passive. An important question then is whether Tsar Nicholas was indeed this power-driven, money-hungry, irrational, highly religious and authoritative being, that drove the Russian

²²⁵ Steven Runciman, “Byzantium, Russia and Caesaropapism,” *Canadian Slavonic Papers / Revue Canadienne des Slavistes* 2, (1957): 1.

people into absolute chaos. Sergei Firsov wordy elaborates and considers Russia's earlier revolution in 1905, which resembles "an astonishing metamorphosis in the "simple people," from outward godliness to undisguised blasphemy".²²⁶ He mentions the reason that Tsar Nicholas II refused to desacralize the authority because the tsar thought he was chosen by God. More importantly, Tsar Nicholas II believed that as long as Faith remains, there will be a positive outcome for mankind. Finally, Firsov explains the division between the people and the Church as "lack of understanding between the autocrat and the Orthodox hierarchs"²²⁷ in the earlier revolution of 1905, which expressed itself in unrest and upheaval. It is remarkable to see that the events of 1905 had a such considerable effect on the Russian Revolution, and, most importantly, that both events had religion as contributing factors as well. So, even before 1917, religion played an important role in Russia, both as a comforting factor to some, but ultimately more of a dividing factor to all.

Tamara Prosic argues that the "mystical utopian vision"²²⁸ of Orthodox Christianity facilitated the Russian Revolution. She elaborates: "humans dared to appropriate the future—not the future of historically conditioned humans but the utopian future of humans seen through the mystical lens of Eastern Orthodox Christianity"²²⁹. This, she thinks, is what happened during the Russian Revolution. This is against both Marxist theory of rationalization and historical necessity and, but more so, against Ernst Bloch's "the principle of hope".²³⁰ Bloch's speculative materialism would result in a desire for total societal change, of which Moir

²²⁶ Sergei L. Firsov, "Emperor Nicholas II as an Orthodox Tsar," *Russian Studies in History* 50, no. 4 (2012): 81.

²²⁷ Firsov, "Emperor Nicholas II as an Orthodox Tsar", 89-90.

²²⁸ Prosic, "The 1917 Russian Revolution and Eastern Orthodox Christian Utopianism", 273.

²²⁹ Ibid, 274.

²³⁰ Ibid.

discusses that “neither Marxist theory, nor socialist societies escaped its criticism”.²³¹ Bloch’s criticism involved remarks on spiritual and cultural hermeneutics with the focus on cultural criticism. In turn, Richard Stites discusses the innocent nature of utopianism, regarding the nation as the emotional force behind the Bolshevik’s revolution. Specifically, “[i]t was in simplest terms the contrast between Godkilling and Godbuilding— one of the major moral questions facing the Bolsheviks when they came to power in 1917”.²³² Prosic argues that the lack of development in Russia before the Russian Revolution is due to its Orthodox spiritual values, and therefore also a contributing factor to the Bolshevik’s atheism and political overthrow. In contrast, Stites focuses on the role of utopianism in the Russian Revolution, such as utopian social daydreaming. Specifically, Stites bases his interpretation of utopianism on the intellectual and cultural history in the Russian Revolution and found that “Revolution is Relevation”.²³³ It is vital to consider whether – when juxtaposing utopian ideals in Marx and utopian ideals in religion – the revolution would become inevitable. A reason for the revolution to have taken place could be that religion and Marx’s ideals are conflicting in nature, because even if that goal were similar, their route to it was not. This tension could have led to a division of the people: supporters in favor of Marx, loyal religious devotees, but also atheists who were not Marxists. But, it can be argued that these sides, utopianism in Marx and in Orthodox Christianity, rather converge than diverge – no matter how anti-religious or atheist Marx and the Bolsheviks are due to

²³¹ Cat Moir, *Ernst Bloch’s Speculative Materialism*, (Leiden: Brill,2019), 107.

²³² Richard Stites, *Revolutionary Dreams: Utopian Vision and Experimental Life in the Russian Revolution*, (Oxford: Oxford University Press, 1988), 105.

²³³ Stites, *Revolutionary Dreams: Utopian Vision and Experimental Life in the Russian Revolution*, 3.

the overarching reach of universalism. In contrast, David Myers adds that “religion will continue to exist as long as class society exists, as long as there is an exploiting class whose dominations requires legitimization”.²³⁴ Thus, Myers differs from Prosic by stating that those aspects were not a contributing factor to the revolution but instead develop similarly.

The Russian Civil War in the year 1917 took place immediately after the two revolutions of 1917. It symbolized an outburst of hopelessness of Russia’s social and economic situation as the Bolsheviks raced through Russia unrestrained. It also displayed Russia’s effects of the Treaty of Brest-Litovsk that recognizes the independence of Ukraine, Finland, and Georgia. Fitzpatrick states that “The Civil War certainly gave the new regime a baptism by fire, and thereby influenced its future development. But it was the kind of baptism the Bolsheviks had risked, and may even have sought”.²³⁵ Moreover, Prosic comments on Fitzpatrick, “it was the political extremism of the people, rather than that of the Bolsheviks alone, that led to the October seizure of state powers”²³⁶, hinting towards the power of the Orthodox Church. Arguably, the Bolsheviks not only seized their power by the intense hostility of the people towards the provisional Duma government, but they also sided with the displeased crowd. The Bolsheviks “considered themselves to be part of an international proletarian revolutionary movement, and hoped that their success in Russia would spark similar revolutions throughout [Europe. They] did not originally think of the new Soviet Republic as a nation state

²³⁴ Myers, “Marx, Atheism and Revolutionary Action”, 331.

²³⁵ Fitzpatrick, *Russian Revolution*, 73.

²³⁶ Prosic, “The 1917 Russian Revolution and Eastern Orthodox Christian Utopianism”, 270.

which would have to have conventional diplomatic relations with other states".²³⁷

The following paradox of universalism in religion but also in communism could be viewed as an evangelistic attempt to spread beliefs of atheism and communism beyond one's own state, since the Bolsheviks under Lenin's rule were atheistic. Elaborated further, the assumption of a certain evangelism in Soviet communism is universal (everyone was afraid of it; cf. McCarthyism) in combination with the goal of the Soviet Union to expand its influence and regions. From the reviewed literature, religion in early 20th Century Russia as well as communism and universalism have bearing similarities which are – when combined – the force behind the Russian Revolution.

**

This chapter will now discuss is the idea that universalist thought in communist revolution resembles the Christian thought of universal salvation and Unitarianism, which in turn partook in the cause of the Russian Revolution. While the Russian Revolution is often explained through theories of economic and social distress, another factor that should be considered is the role of Eastern Orthodox Christianity, as its values "during the revolution functioned as a quasi-proletarian cultural semantic background on which people relied in interpreting and understanding the changing political and social reality and which guided them in agreeing with, supporting, and persevering with the radical vision of the Bolsheviks".²³⁸ Myers contrasts the two forces, which leads the notion of universalism to be defined in terms of Marxist principles and religion as stated by Myers:

[T]he notion of a divine creator and the idea of divine intervention have no place in this communist perspective

²³⁷ Fitzpatrick, *Russian Revolution*, 69.

²³⁸ Prosic, "The 1917 Russian Revolution and Eastern Orthodox Christian Utopianism", 273.

in which the human species discovers itself to be the collective author of history. History is neither directed by an external spirit (e.g. the God of Christianity) nor by an immanent spirit (e.g. the God of Hegel) but is rather the unconscious product of human individuals who can only bring it under conscious control when they become communists in the scientific sense.²³⁹

Marx viewed the workers (the majority of the people) as the absolute objective truth because of their labor power, whereas religion, to him, served as a false incitation for consciousness. Marx details his thoughts on religion in *Critique of Hegel's Philosophy of Right* (1843) where he reasons that religion serves as an illusionary act to the people. Marx wanted people to be free from the illusions and arbitrariness, but he also comments on Hegel's ideas of private property and his political side. Jubara adds to this hypothesis by analyzing the works of (Soviet Marxian) Mikhail Lifsic, and defines this "false" consciousness of religion as "the deformation of reality in the distorting mirror of ideology".²⁴⁰

Universalism has its sources both in Marxism and Eastern Orthodox Christianity, as well as in Unitarianism, namely: universal salvation, universal philanthropy and universal spiritual formation. Religious universalism refers to the eternal salvation of all human beings. A universal principle of *apocatastasis* (restoration to the original form of X) can be found in various religious works (for example, see: 1 Cor. 15:28). Universalist thought in revolution, per Marx's definition, is described as a "world-historical project that requires workers from all nations to set aside their cultural differences and become a universal class".²⁴¹ Moreover, Marx's idea of communism can also be viewed as "a

²³⁹ Myers, "Marx, Atheism and Revolutionary Action", 313.

²⁴⁰ Jubara, "Universalism in cultural history and the meaning of the Russian Revolution," 310.

²⁴¹ Van der Linden, "Marx's political universalism", 236.

Hegelian philosophical deduction".²⁴² This can be traced back in Marx's own *The Communist Manifesto* (1848) where he urged for an elimination of social classes through the means of a revolution. The reviewed literature should support the idea that the notion of universalism differs in its theory and its practice but has similarities with religion, especially Unitarianism. Essentially, what I am aiming to convey is that the theories and practical applications of universalism in religion and communism are quite different, although there are similarities, especially with Unitarianism.

Waldemar Czajkowski provides details of Marx's historical materialism and elaborates on the Marxian ideology by reformulating it and comparing it with other relevant paradigms of the relevant period. Unitarians believe that God is one entity instead of a Trinity, and that Jesus was not a deity but rather a morally inspired savior. Whereas Unitarians primarily resemble the idea that "they are united by principles rather than beliefs"²⁴³, Marx mainly "views the proletariat as the essential creative force in society, indeed as the only source of economic value and surplus value".²⁴⁴ Marx's arguments that the workers exemplify this creative force, and not the capitalists. The general notion that Unitarianism "rejects the doctrine of the Trinity and the Divinity of Christ in favour of the unipersonality of God",²⁴⁵ can be found in Marx's principles of "the ideal of a unified humanity".²⁴⁶ However, Czajkowski explains the failure of Marxism as a paradigm due to the processes of

²⁴²Ibid, 237.

²⁴³A.J. Long, "Unitarianism," *The Expository Times* 112, no. 2 (2000): 46.

²⁴⁴Waldemar Czajkowski, "Marx's Paradigm: A Paradigm to Be (Re)Discovered? Or How Marx Can Help Us to Construct Unitarian Theories of History," *Review* 21, no. 4 (1998): 450.

²⁴⁵Long, "Unitarianism", 46.

²⁴⁶Van der Linden, "Marx's political universalism", 242.

rationalization of human activity.²⁴⁷ Shashi Joshi characterizes some of the similarities between religion and Marx, namely that of the relationship between communist leaders and leaders in Christian churches.²⁴⁸ This first idea is elaborated further: “To the average practising Christian, the concept of the holy spirit is presumably exactly as much of a mystery as the interpenetration (or identity and unity) of opposites must be for the average member of any communist party”.²⁴⁹ While this may be read as a fallacy, Joshi does provide an interesting insight between both parties. In addition, to the question of how historical materialism influenced further debates, Joshi answers: “By substituting the absolute in god with the absolute in the historical process, secular historiosophy in Marxism simply assumes the task of theology in a new form”.²⁵⁰ In essence, there is a clear cohesion of religion and universalism in the thought of Marx. Joshi continues to discuss Bloch and note that Marxism should include religion as it should act upon its distinct ideals: an all-inclusive utopia, progressing towards paradise. What essentially serves as the dividing force of the two is the following: historical materialism is less utopian than Christian thought because Christian thought explicitly starts from paradise as an embodiment of human virtue, where communism states that there is a natural progression of man. However, what divides the two then is that Marx wants to realize the utopia, while the faithful Christians await the paradise. To Marxists, religion is a limitation on the emancipation theology²⁵¹ which makes the current division

²⁴⁷ Czajkowski, “Marx’s Paradigm: A Paradigm to Be (Re)Discovered?”, 452.

²⁴⁸ Shashi Joshi, “Religion and Marxism: Some Theoretical Problems,” *Economic and Political Weekly* 26, no. 45 (1991): 2563.

²⁴⁹ Joshi, “Religion and Marxism: Some Theoretical Problems”, 2563.

²⁵⁰ *Ibid.*

²⁵¹ *Ibid.*, 2566.

observable: the “great heavenly justice’ of religion”²⁵² on the one side and the “great historical justice’ of Marxism”²⁵³ on the other.

*
**

This chapter has taken a unique route to analyze the Russian Revolution by the means of religion, as well as keeping in mind the universalist tendencies present at that particular time.

It discussed universalist Marxist ideologies in practice, the victory of the Bolsheviks, universalism in Christian-Orthodox religion, and subsequently what this all meant for Russia and her development.

Marxism and religion might be utopian from the stem, but they both grow into different directions. What essentially brings them together is universalism – no matter how diverse in its theoretical and practical approach.

This chapter also argued whether the events leading up to the Revolution and the Revolution itself could have been predictable. I now conclude that, perhaps, the Russian Revolution was bound to happen, like other groundbreaking revolutions, since, as the brilliant R.W. Emerson notes: “Every revolution was first a thought in one man’s mind, and when the same thought occurs to another man, it is the key to that era”.²⁵⁴

²⁵² Ibid, 2563.

²⁵³ Ibid, 2563.

²⁵⁴ <https://www.goodreads.com/quotes/433695-every-revolution-was-first-a-thought-in-one-man-s-mind>

8. Universalism in Stalinist Propaganda

Jesper van der Most and Christophe van der Kwast

Joseph Stalin fundamentally changed international communism. According to his predecessor Vladimir Lenin, the communist movement was supposed to be global. For Lenin, Communism was not a Russian phenomenon but a universal transition to a new system. Stalin changed Soviet policy to ‘Socialism in one country’. During his rule, the Soviet Union also transitioned from an economically backward nation ravaged by war into a global superpower. These significant transitions were controversial and had to be justified through the use of propaganda. Stalin is infamous for his creation of a ‘Cult of the individual’. According to his successor, Nikita Khrushchev, this cult was antithetical to Marxism. Stalinist propaganda fundamentally influenced the course of Soviet history. Understanding the role of universalism in this propaganda can help historians determine Stalin’s overall influence on Marxism.

For the purposes of this chapter, a Marxist interpretation of universalism is used. Universalism is defined as the idea that all people have the same needs, face the same problems and are equal in this. In a communist society, all people were equal. Leaders would still exist, these could even be members of the former bourgeoisie, but they would not be greater than their followers.²⁵⁵ Marxist universalism neglects existing culture. According to Marx, culture had to be

²⁵⁵ Karl Marx and Friedrich Engels, *Manifesto of the Communist Party* [1848, English translation 1888], 19-20.

disregarded in order to improve working class unity.²⁵⁶ Therefore, the influence of Russian culture on Stalinist propaganda is crucial for this chapter. In essence, influence of existing culture goes against Marxist universalism.

This chapter will analyze universalism in two types of Stalinist propaganda. Firstly, universalism in Stalinist posters will be examined. Posters were an established method of spreading propaganda. Posters had been used extensively during the First World War and were under control of the Soviet government. This means that they are a valuable source for an analysis of the main content of Stalinist propaganda. Secondly, universalism in Stalinist movies will be analyzed. Movies were a new medium in Stalin's regime. Due to the economic backwardness of the Soviet Union, Stalin could not use theatres for propagating narratives. Directors and writers were given more freedom to determine the messages in their work. Compared to poster designers, directors controlled much of their work. This chapter will contrast these two types of propaganda. The dominant message of posters and the niche messages in Soviet movies. We will argue that there was limited universalism in Stalinist propaganda: It was sometimes used as a tool to secure power, but it was not a guiding ideology for Stalin.

Academics disagree on the aims of Stalinist propaganda. According to Dutch historian Frank Dikötter, the Stalin cult was primarily power-politics. Marxism did not ideologically support the cult of personality. A Communist government was meant to be a dictatorship of the proletariat, not a

²⁵⁶ Harry van der Linden, “Marx’s Political Universalism” *Topoi* (September 1996) 236.

dictatorship of the individual.²⁵⁷ Fascism separated the leader from the nation, but Marxist belief demanded universalist equality between leaders and their people. According to Dikötter, the cult of personality was both anti-universalist and anti-Marxist. The aim of Stalinist propaganda was not to spread universalist ideals but to create the illusion of popular support.²⁵⁸ By forcing everyone to celebrate their dictator, nobody knew what people really thought. This uncertainty made it nearly impossible to organize opposition. It was a vital aspect of Stalin's control over the Soviet Union, but it lacked universalism. According to Dikötter, the cult lies 'at the heart of tyranny'.²⁵⁹

British historian Kevin Morgan sees Stalinist propaganda differently. According to him, there was universalism in Stalin's cult of personality, but it was not a Marxist universalism. Instead, the propaganda spread an international type of universalism. People of all ethnicities honored Stalin together.²⁶⁰ Communist parties saw Stalin as their leader. Therefore, all people were equal in relation to him. The cult was also a more natural progression according to Morgan. It was not just about gaining political power. Stalinist propaganda also tapped into genuine adoration and legitimized Stalinist policy for sceptics.²⁶¹ Morgan considers Stalinist propaganda more universalist and less tyrannical than Dikötter does.

²⁵⁷ Frank Dikötter, *Dictators: The Cult of Personality in the Twentieth Century* (London 2019) 76.

²⁵⁸ Dikötter, *Dictators*, X.

²⁵⁹ Dikötter, *Dictators*, XVI.

²⁶⁰ Silvio Pons and Stephen A. Smith (ed.), *Cambridge History of Communism Volume 1: World Revolution and Socialism in One Country 1917-1941*, (Cambridge 2017) 552.

²⁶¹ Pons and Smith (ed.), *Cambridge history of Communism*, 559.

**

Universalism in Stalinist posters

Stalinist posters can be divided in three main types. The first was worship of Lenin. Stalin was presented as Lenin's most faithful pupil, so glorifying Lenin indirectly helped Stalin. The second form rose from 1933 to 1937. This was the period of collectivization and The Great Terror. Stalin's harsh policies had to be justified, so this propaganda focused on policy rather than personal relationships. The third and final type was after the Second World War, when the Stalin cult reached its peak. He did not need to rely on the image of Lenin: he could use victory against Nazi Germany as the ultimate source of legitimacy for his position. These three types will now be analyzed.

The cult of Lenin

The Lenin cult of personality was not established under Lenin himself. Instead, it was created after his death in 1924 to provide the young Soviet Union with a clear founder.²⁶² Stalinist propaganda furthered this worship of Lenin to extreme extent. Lenin posters, busts, pens and mosaics littered Moscow.²⁶³ Worshipping Lenin indirectly helped Stalin as well. Since Lenin's death, Stalin had presented himself as his most loyal follower. This first poster is an example of this: Stalin speaks for the party while Lenin looks on from above.²⁶⁴ It is as if Lenin is speaking through Stalin. Since Stalin's position in the Communist party was not yet secure, he depended on this message to maintain power.

²⁶² Ibid, 557.

²⁶³ Dikötter, *Dictators*, 68.

²⁶⁴ "Long Live Stalin's generation of Stakhanovite heroes!", Poster by Gustav Klutsis, 1936. <https://www.heritage-images.com/preview/2610343> Accessed June 9th, 2021.

This strategy proved effective, but the role of Marxist universalism in this framework was limited. Stalin transformed the image of Lenin, almost turning him into a holy figure. According to the propaganda, Lenin never made mistakes and had never truly failed.²⁶⁵ Presenting Lenin as a perfect ruler made it easier to form a bond between the uneducated Russian population and their leaders.²⁶⁶ Most Soviet citizens knew nothing of Marxism. Legitimation by glorifying a person was far more effective than using Marxist theory. However, this also made Stalinist propaganda less universalist. It was primarily tied to Russian particularism. That does not mean that universalism in any form was absent from Soviet propaganda. Instead, the poster above shows international universalism. Communists were equal before Lenin and Stalin. It is notable to see that the poster shows Lenin and Stalin far more prominently than all other communist figures. Even important politburo members like Vyacheslav Molotov fade into the background under

²⁶⁵ Pons and Smith (ed.), *Cambridge history of Communism*, 134.

²⁶⁶ Dikötter, *Dictators*, 66.

Lenin's head. Therefore, all other communists were presented as equals. This poster provides support for Morgan's argument that international universalism played a role in Stalinist propaganda.

Propagandized policy

The second relevant type of propaganda emphasized Stalin's policies rather than his relationship with Lenin. During the 1930s, Stalin collectivized Russian agriculture. Private farms were taken and farmers had to work on collective farms owned by the state. Wealthy farmers known as "Kulaks" were persecuted as class enemies by this policy.²⁶⁷ Collectivization proved inefficient and resulted in a massive famine between 1931 and 1933.²⁶⁸ It was during this period that this second poster was made. It was made in 1933 and the text reads: 'Kolkhoznik [farmer], guard your fields against class enemies, thieves and idlers wrecking the Socialist Harvest!'²⁶⁹ This propaganda helped Stalin in two ways. Firstly, it added to class conflict. The imagery of mice strengthens the theme that the Kulaks are a pest. They need to be destroyed, not negotiated with. This general hatred towards the kulaks made it easier to destroy them as a group. Importantly, the majority of Kulaks were not working against the Soviet government when they were sent to Siberia.²⁷⁰ They were being punished for their wealth. Secondly, it protected collectivization policy from criticism. The propaganda argues that food shortages are not the result of bad policy but of deliberate sabotage by the kulaks. This supports Stalin indirectly, since he pushed through collectivization.

²⁶⁷ Pons and Smith (ed.), *Cambridge history of Communism*, 415.

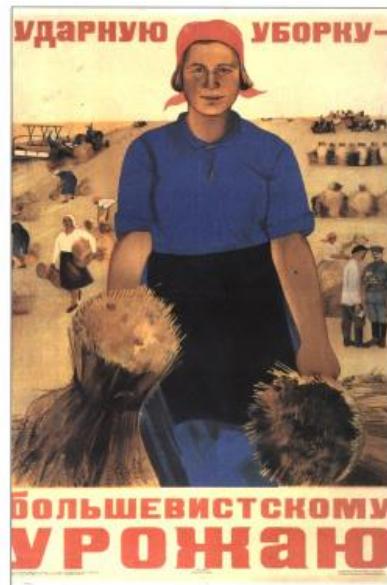
²⁶⁸ Ibid, 419.

²⁶⁹ 'Kolkhoznik, guard your fields against class enemies, thieves and idlers wrecking the Socialist Harvest' Poster by Viktor Ivanovich Govorkov, 1933. <https://www.diomedia.com/stock-photo-kolkhoznik-guard-your-fields-against-the-class-enemies-poster-1933-artist-govorkov-viktor-iwanovich-image16042761.html> Accessed June 9th, 2021.

²⁷⁰ Ibid, 415.

The collective farms were portrayed in an extremely positive light. They were depicted as cornucopias, producing vast amounts of food for the Soviet Union. This third poster is from 1934 and is called ‘Shock brigade reaping for a Bolshevik harvest’.²⁷¹ Again, Stalin is not portrayed. However, the poster still promoted his collectivization policies. The ‘Bolshevik harvest’ is shown to be bountiful. Despite Stalin’s absence in the frame, the poster indirectly glorifies him by depicting his disastrous collectivization policy as a success.

The message of universalism in these posters is mixed. On the one hand, the collectivization posters have strong elements of Marxist universalism, for example, the fact that all people share the same class enemies is an example of Marxist universalism. This message was spread extensively during collectivization, as the 1933 poster shows. The 1934 poster depicting the collective farm is also universalist in many respects. In fact, The glorification of average farmers promotes the universalist idea that all people are equal. It is also significant that female farmers are prominently displayed. Even though the poster was made in the 1930s, a public display of women in the workforce was still very new. It had only briefly become prominent during World War One but was quickly scaled back after the War’s end. Making a woman the face of agriculture in this poster hints at a Marxist universalist perspective on gender since Marx argued in the

²⁷¹ “Shock brigade reaping for a Bolshevik harvest”, poster by Maria Voron, 1934.

<https://sovietpropagandawordpressco.wordpress.com/rural-farmers/shock-brigade-reaping-for-a-bolshevik-harvest/> Accessed June 9th, 2021.

Manifesto of the Communist party that “Differences of age and sex have no longer any distinctive social validity for the working class.”²⁷²

On the other hand, the central message of these posters always benefitted Stalin. Stalin himself was not present, but the first poster promoted the official message that collectivization was an effective policy and that the famine was the result of kulak sabotage. The 1934 poster also supported Stalin by promoting the success of collective farms. Despite the apparent feminism in the 1934 poster, Stalin’s policy success remained the central message.

Stalinist propaganda after World War II

After the Second World War, Stalin’s cult of personality reached its peak. He no longer depended on appeals to Lenin or class enemies to increase his support. Not only did Stalin become the leader, he served as a glorified example for his people. This final poster from 1951 is an example. The poster says, ‘Under the direction of great Stalin, forward to

²⁷² Karl Marx and Friedrich Engels, *Manifesto of the Communist Party* [1848, English translation 1888], 18.

Communism!'²⁷³ Stalin is physically above everyone else and is the clear center of attention. The people around him are equal in their admiration, but Stalin is above all. The poster shows different ethnic groups, showing that glorification of Stalin applied to all people. Global recognition of Stalin as leader was a vital aspect of Communist internationalism.²⁷⁴ Just like in the cult of Lenin, universalism was prevalent in late Stalinist propaganda. However, it was secondary to glorification of Stalin. Universalism was not prevalent as ideology in Stalinist propaganda. It was merely a tool that helped to solidify Stalin's position at the top of the Communist hierarchy.

Movies

The Stalin Era was a challenging time for Soviet cinema. The film industry was frequently criticized for not providing enough content for the masses and requiring disproportionately high investment. From 1928 onwards, the movie industry was purged, and production decreased rapidly due to censorship. In addition to criticizing domestic movie production, efforts were made to suppress foreign movies.²⁷⁵ Domestic movies increasingly depicted a purely Russian perspective. Great men like Peter the Great and Ivan the Terrible were glorified, placing Stalin 'within a continuum' with these Russian rulers.²⁷⁶ Apart from this

²⁷³ "Under the direction of great Stalin, forward to Communism!"

Poster by B. Beresovski and M. Solovjov, 1951.

<https://www.granger.com/results.asp?inline=true&image=0126473&wwflag=1&itemx=8> Accessed June 9th, 2021.

²⁷⁴ Pons and Smith (ed.), *Cambridge history of Communism*, 552.

²⁷⁵ Birgit Beumers (eds), *Directory of World Cinema: Russia* (Chicago: The University of Chicago Press, 2011), 18-19.

²⁷⁶ David Gillespie, *Russian Cinema* (New York: Routledge, 2014 [2003]), 63.

being part of Stalin's personality cult, it was also xenophobic in its patriotism.²⁷⁷ The industrialization process of the 1930's also had a thematic impact, with movies starting to revolve around finding prosperity and overfulfilling production targets 'in the name of Stalin and the Soviet motherland.'²⁷⁸ This Russocentric focus is found in Stalin's favorite movie, the highly successful Chapaev (Чапаев), which 'paints the Civil War as a patriotic defense of the Russo-Soviet motherland.'²⁷⁹ In comparison with other means of propaganda, movies had a relatively light propagandist intensity. His direct management of the industry did not prevent its softened tone.²⁸⁰ As said by Stalin himself, 'The audience needs joy, cheerfulness and laughter. They want to see themselves on the screen.'²⁸¹ The Russocentric approach limited the role of universalism. Nevertheless, by discussing two movies that implied a more universalist idea, the domestic focus is nuanced slightly.

Marionettes

One of these movies is Marionettes (Марионетки), released in 1934. During the movie, a fictional European state called Boufferia is going through an economic and institutional crisis. The Bourgeois leadership fears the Soviet threat during this time of weakness. Two elements are indirectly linked to universalism: mocking the constitutional monarchy and depicting the capitalists as aggressors. The

²⁷⁷ Gillespie, *Russian Cinema*, 64–65.

²⁷⁸ Anna Toropova, "An Inexpiable Debt: Stalinist Cinema, Biopolitics, and the Discourse of Happiness," *The Russian Review* 74 (2015): 4, 666.

²⁷⁹ Beumers, *Directory*, 54.

²⁸⁰ Maria Belodubrovskaya, *Not According to Plan : Filmmaking under Stalin* (Ithaca, London 2017) 219, 221.

Additionally: Evgeny Dobrenko, *Stalinist Cinema and the Production of History : Museum of the Revolution*, (Chippingham 2008) 5.

²⁸¹ Rimgaila Salys (eds), *The Russian Cinema Reader : Volume I, 1908 to the Stalin Era* (Brighton: Academic Studies Press, 2013), 217.

implication is that communism is a better alternative to the Boufferian system.

First, the constitutional monarchy is presented as dysfunctional. During the crisis, Boufferia's reigning monarch is a child. The monarch is weak, crying easily and being constantly influenced by his mother and the archbishop. Still, the leader of parliament has to agree during an official audience, that 'The king's will is the law' (Воля король – закон).²⁸² The leadership, presented as a group of six ominous-looking men, attempted to overthrow the king, 'in the interest of Europe, civilization, and culture'. The king's replacement is no better. Do, a foolish playboy, is easily manipulated by the elite.²⁸³ In addition to mocking the crown, the movie ridicules Boufferian parliament. It is chaotic, with excessive noise and even fistfights taking place during meetings.²⁸⁴ The inability of Boufferia to resolve the crisis, combined with incompetent kings, a chaotic parliament and a power-hungry elite, 'exposes' the inherent weaknesses of the western system.

In Marionettes, the aggressor are the Boufferians. The crown prince, Do, is flown towards the capital to be crowned. On the way, he crashes on the Boufferian-Soviet border. He is caught by Bufferian border troops and directly accused of being a communist spy. To force an unjust verdict, he is dressed up as a Bolshevik and asked to make a typical, 'cruel smile' (жуткая улыбка), to look like a

²⁸² RVISION: Советские Фильмы. Марионетки (1934) Полная версия. <https://www.youtube.com/watch?v=b0EmloXmFas>. Accessed June 9th, 2021 (22'20" – 22'35").

²⁸³ RVISION: Советские Фильмы. Марионетки (1934) Полная версия. <https://www.youtube.com/watch?v=b0EmloXmFas>. Accessed June 9th, 2021 (16'50" – 16'55").

²⁸⁴ RVISION: Советские Фильмы. Марионетки (1934) Полная версия. <https://www.youtube.com/watch?v=b0EmloXmFas>. Accessed June 9th, 2021 (17'55" – 19'00").

Bolshevik.²⁸⁵ This ‘evidence’ is later used in parliament to instigate fear of communism. In the meantime, tensions between Boufferia and the Soviet Union had risen to new heights. During a phone call between Boufferian officials, the word ‘resolution’ (резолютия) is misinterpreted as ‘revolution’ (револютия).²⁸⁶ The grammatical error is discovered by the archbishop, but he chooses to ignore it because the holy moment to defeat the communists had come: ‘An angel came to me and told me: “no peace, but the sword. No liberals, but fascists” (Ангел пришёл и сказал мне: не мир, а меч. Не либерали, а фашисти).²⁸⁷ As the first cannons of the Boufferian offensive blast, the king knocks out his rival-king with a book called ‘The philosophy of fascism’, handed to him by the archbishop.²⁸⁸ Supported by religion and a hostile world view, the capitalist constitutional monarchy of Bufferia attacks the Soviet Union without a legitimate communist provocation. The contrast between the portrayal of irrational, west and peaceful Soviet Union serves as another indication of communism superiority.

The New Gulliver

Released in 1935, the New Gulliver essentially resembles more explicit universalist tendencies than

²⁸⁵ RVISION: Советские Фильмы. Марионетки (1934) Полная версия. <https://www.youtube.com/watch?v=b0EmloXmFas>. Accessed June 9th, 2021 (40'50" – 41'20").

²⁸⁶ RVISION: Советские Фильмы. Марионетки (1934) Полная версия. <https://www.youtube.com/watch?v=b0EmloXmFas>. Accessed June 9th, 2021 (1'04"20" – 1'04"30").

²⁸⁷ RVISION: Советские Фильмы. Марионетки (1934) Полная версия. <https://www.youtube.com/watch?v=b0EmloXmFas>. Accessed June 9th, 2021 (1'09"38" – 1'10"14").

²⁸⁸ RVISION: Советские Фильмы. Марионетки (1934) Полная версия. <https://www.youtube.com/watch?v=b0EmloXmFas>. Accessed June 9th, 2021 (1'27"00" – 1'27"20").

Marionettes. This retelling of Gulliver's Travels by Jonathan Swift follows pioneer Petya Konstantinov, who dreams about drifting ashore in Lilliput. Lilliput is a constitutional monarchy, where the proletariat is oppressed by a bourgeois leadership. The revolutionary victory with which the movie ends symbolizes the universal suffering of the proletariat, and the possibility to succeed in any society, no matter how diverse.

As in Marionettes, the constitutional monarchy is morally bankrupt. The king's incompetence becomes clear when he falls asleep during a parliamentary meeting on the arrival of Gulliver. Additionally, he is a puppet influenced by the evil-looking henchmen around him. They use a hidden record player with pre-recorded vocals at times when the king is supposed to speak.²⁸⁹ In parliament, fighting breaks out, and hunter-gatherer-clubs are being used, which the king finds amusing.²⁹⁰ At first the leadership seems friendly, but throughout the movie Petya discovers the oppression of the proletariat. He understands that the joyful feast organized for him by the king is a façade. The kingdom is a highly militarized state, where the streets are flooded with policemen and cannons. Learning this, Petya sings: 'Down with the oppression!' (Долой угнетение!). Directly, paranoia takes possession of the privileged. The king hides under the dining table and calls for his mother.²⁹¹ Following

²⁸⁹ Классика советского кино (официальный канал). Новый Гулливер / The New Gulliver (1935) фильм смотреть онлайн. <https://www.youtube.com/watch?v=b0EmloXmFas>. Accessed June 9th, 2021 (25'00" – 25'48").

²⁹⁰ Классика советского кино (официальный канал). Новый Гулливер / The New Gulliver (1935) фильм смотреть онлайн. <https://www.youtube.com/watch?v=b0EmloXmFas>. Accessed June 9th, 2021 (23'15" – 23'40").

²⁹¹ Классика советского кино (официальный канал). Новый Гулливер / The New Gulliver (1935) фильм смотреть онлайн. <https://www.youtube.com/watch?v=b0EmloXmFas>. Accessed June 9th, 2021 (48'54").

the feast, Lilliput's government tries to poison Petya. However, the organized proletariat rises just in time to neutralize this assassination attempt and instigates a revolution. After its success, Petya declares the first meeting of the free Lilliputiya opened (Митинг Свободный Лиллипуттия объявляю открытый) and awakes from his dream.²⁹²

Imagery and sound emphasize this distinction between the oppressive and the proletariat. With all of the cast except Petya being dolls, expressions and stereotypes create clear distinctions between groups. The Lilliputian looks ugly, fat and foolish, while the workers look more serious and less appalling. The music supports these distinctions: when the elite takes center-stage, the ‘bourgeois music’ sounds silly and poignant, whereas the works are accompanied by bombastic, heroic music.²⁹³

The New Gulliver is in multiple ways a universalist movie. In addition to showing the absurdity of western monarchical rule, parliament and oppression of the proletariat, the movie ends with a successful communist revolution. The implication is clear: Petya arrives at a random island, and realizes the problems and struggles in Lilliputia are similar to those at home. The solution, a

²⁹² Классика советского кино (официальный канал). Новый Гулливер / The New Gulliver (1935) фильм смотреть онлайн. <https://www.youtube.com/watch?v=b0EmloXmFas>. Accessed June 9th, 2021 (1'11"10" – 1'11"25").

²⁹³ See the performance of Моя Лилпуточка, mocking Bourgeois music. Классика советского кино (официальный канал). Новый Гулливер / The New Gulliver (1935) фильм смотреть онлайн. <https://www.youtube.com/watch?v=b0EmloXmFas>. Accessed June 9th, 2021 (42'28"- 44'15"). See the subsequent communist musical performance. Классика советского кино (официальный канал). Новый Гулливер / The New Gulliver (1935) фильм смотреть онлайн. <https://www.youtube.com/watch?v=b0EmloXmFas>. Accessed June 9th, 2021 (48'12"- 50'40"). The scenes show the contrast in the appearance of the puppets as well as the music.

revolution of the proletariat, is also the same. According to this movie, workers around the world are ready to rise up.

Conclusion

In essence, universalist thought was not prominent in Stalinist propaganda. The production of posters was heavily controlled by the Soviet government. Their accessibility made them effective forms of propaganda. Through posters, Stalin emphasized personality cults and domestic socialism. Stalin sought political legitimacy by posthumously glorifying Lenin, and subsequently himself, in extreme forms. Although a case for international universalism can be made, the personality cult mostly served Stalin's own political aims. Even the Marxist universalism during collectivization defended Stalin's policies. Universalism was used as a tool; it was not a goal in itself. Stalin's main interest in the propaganda was mostly defending his policies, universalism was merely a means to an end. It was only used when it suited Stalin, especially when he needed to defend his collectivization policies.

The movie industry, heavily criticized in the late 1920's, was a less controlled propaganda-tool. Still, it was subject to censorship, which partly caused the production of movies to plummet in the Stalin Era. Under Stalin's rule, the industry became increasingly Russocentric. The Soviet-Union decreased the circulation of foreign movies, and domestic movies focused on peculiar Russian circumstances, such as the Civil War, or Russian leaders, such as Peter the Great. This dominant trend is nuanced by two movies, Marionettes and The New Gulliver. In Marionettes, the depiction of Boufferia's economic crisis, institutional incompetence and fear-driven foreign policy implicitly aimed to offer communism as a better alternative. The New Gulliver generally shared these foundations but includes an actual successful communist revolution. It also implies that

societies have similar struggles and go through a similar process of communist revolution.

Although traces of universalism were present in posters, speeches, and movies, their impact was limited. Christophe's analysis of posters and speeches reveals minor universalist tendencies only after academic scrutiny, which is not the intention of the medium. Although Jesper nuances the strong Russocentric aspect, he does not devalue Russocentrism. The established view of the Stalin Era as 'socialism in one country' still stands.

9. The Role of Western Universalism and Pan-Slavism in the Disintegration of Yugoslavia

Angela Radić & Louisa Handel-Mazzetti

The disintegration of Yugoslavia during the early 1990s under the regime of Milošević still has a tremendous impact today. Yugoslavia was a federation consisting of six republics, known formally as SFR Yugoslavia (Socialist Federal Republic of Yugoslavia). However, many discrepancies in the literature exist, suggesting different causes for the anti-bureaucratic revolution of the 1990s. This chapter will aim to discuss the role of universalism in Pan-Slavism and whether the disintegration of Yugoslavia is solely based on the values (universalism and Pan-Slavism). This chapter will also delve into explaining this event with a focus on the concepts of universalism and Pan-Slavism in theory versus practice, as it will become evident that clear discrepancies exist. This chapter will further discuss the role of Western and European universalist principles, and how the role of NATO resembles one of the most destructive military actions of the late 20th Century.

The crisis in Kosovo has a long and tumultuous history. In many conferences in the 20th century, Kosovo was determined to become a part of Yugoslavia. After the Second World War, it would remain a part of Yugoslavia, the Albanians in Kosovo received some degree of autonomy within Serbia. Historically, Serbia always witnessed the territory of Kosovo to be part of “Old

“Serbia”, establishing this as a problematic political and territorial issue.¹ Under the 1974 Yugoslav constitution, Kosovo was given significant autonomy with a status almost similar to that of a constituent republic of a federation, angering the Serbs who viewed this as their own cultural territory. After Tito passed away, Albanian demonstrations requested Kosovo to become a republic into the federation, a wish that was forcefully pushed away by special police. In 1989, Kosovo’s autonomy was swept away, and their entire political administration was dismantled. Kosovo was re-instated as Serbian territory, launching a crisis between Albanian Kosovars requesting their self-determination and the Serbian authorities refusing to grant this wish. Predictably, the Kosovars created their own army, called the Kosovo Liberation Army (KLA). In response, the Serbian forces started destroying Albanian houses and territory, in order to fight these “terrorists”. This consequently started the episode that is now known as the Bosnian genocide, which prompted a reaction from NATO known as Operation Allied Force.

“Operation Allied Force” (OAF) was an attempt to put a halt to the violent effort against the Kosovo Albanian population in by the regime of Slobodan Milošević. The violence of the Milošević administration was considered a humanitarian catastrophe,

¹ Agon Demjaha, “The Kosovo conflict: A perspective from inside” in *Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention: Selective Indignation, Collective Action, and International Citizenship* (United Nations University Press, 2000), 32.

even taking on the name of “genocide”, that required a NATO response due to the failure of diplomatic avenues, a cease-fire and more.² It was the first NATO coalition attack that took on the form of a coercive attack to convince Milošević to halt the violence. NATO’s decision to intervene was justified as “humanitarian intervention”, a widely controversial issue within both international law and politics. The initial air strikes lasted from March 24, 1999 to June 10, 1999 until an agreement that led to the withdrawal of Yugoslav armed forces in Kosovo was drafted. According to NATO, they deployed “the most advanced precision-guided systems and avoided civilian casualties to the greatest extent possible”. However, in reality, hundreds to thousands Yugoslav civilians were killed whilst even more were injured in the airstrikes.³ OAF remains one of the most controversial interventions in NATO’s history and is viewed with great disgust by the local population. For some, OAF represented a western response to ensure cooperation by the local government to pursue their political and economic goals after the fall of the Berlin Wall, for others it represented an action to defeat a “great evil”.⁴

² NATO, “Kosovo Air Campaign (Archived)”. Accessed on 8th of June 2021,
https://www.nato.int/cps/en/nato/hq/topics_49602.htm

³ Human Rights Watch, “Civilian Deaths in the NATO Air Campaign”. Accessed on 8th of June, 2021.
<https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/natbm002.pdf>

⁴ Noam Chomsky, “On the NATO Bombing of Yugoslavia” (April 25, 2006). Accessed on 8th of June, 2021.
<https://web.archive.org/web/20140220200424/http://www.chomsky.info/interviews/20060425.htm>

This chapter will explain this episode as a clash of universalist perceptions. First, it will seek to explain NATO's intervention in the light of the universalism of human rights. Secondly, it will look at Pan-Slavism and the Serbian conception of NATO's actions. Thus, the question arises whether this universalist protection of human rights served as a legitimate goal for NATO to intervene in the eyes of the local population, answering the question whether this system of human rights is truly universalist. Thus, we will look at the perception of the Serbian population and the role of Pan-Slavism to further build upon this argument and explain a "clash of universalist notions".

*
**

The question of the legitimacy of humanitarian intervention is widely discussed in academic literature from a wide range of study areas. Officially, intervention is only allowed through a Security Council resolution or as a response to an armed attack. However, over the last few decades, the question of humanitarian intervention arose as a response to mass atrocities and human rights violations in different areas of the world. Humanitarian intervention would thus serve to protect the "human rights culture" that has been spreading by powers that are strong enough to lobby a large enough group of states to help, which currently only is the United States, in the context of human rights.⁵

In 1998, news of more than a thousand civilian deaths in a campaign of ethnic cleansing in Kosovo at the hands of the government of the Federal Republic of Yugoslavia, reached the international public.

⁵ Klaus Naumann, "NATO, Kosovo, and Military intervention", *Global Governance* 8, no. 1 (Brill, Jan-March 2002).

These human rights abuses shook the western community and led to a call for action: we had to intervene to stop another genocide that the community swore to prevent. However, as there was no direct attack to any of the member states or to a state, the use of force was not legitimate, and the question of humanitarian intervention arose. Unlike the use of “humanitarian intervention” in the case of for example the Gulf War, this time there was no direct geostrategic or economic interest involved for any nation. Instead, for the first time, the international community would ask itself to intervene based on morality, and it would be the USA and its group of allies that would chase this goal. NATO was faced with a moral dichotomic dilemma: either we intervene in this case of humanitarian emergency, or we do nothing.⁶ Immediately, a sense of universalism arises NATO as an actor to protect human rights internationally – it is the system of human rights that should be universally acknowledged and protected, and should this not be the case, then we should act to protect this. Similar symbolism can be found in the UN Secretary General’s response to Rwanda: “If, in those dark days and hours leading up to the genocide, a coalition of States had been prepared to act in defense of the Tutsi population, but did not receive prompt Council authorization, should such a coalition have stood aside and allowed the horror to unfold?”⁷ It would be this legitimization of the protection of human rights abroad, with no official allowance, that would form the base of NATO’s operation in Yugoslavia. It formed part of a larger trend towards security and humanitarian crisis in the 1990s.

⁶ Naomi Head, *Communicative ethics and the use of force in Kosovo*, (Manchester University Press, 2012), 1.

⁷ Secretary’s General Annual Report to the General Assembly, Press Release SG/SM7136 GA/9596

According to Jean-Marc Coicaud, this trend of humanitarian intervention called upon two elements: a sense of transborder solidarity and geostrategic considerations anchored in national interests.⁸ For him, Kosovo was presented as an issue that “what we allow to happen to them, determines who we are” in international news. Thus, it was combined to some sort ofinternational responsibility that was connected specifically to western democracies.⁹ Symbols like “humanity” or “civilization” were used to deepen this issue. However, at the other hand, there were also geopolitical concerns. It was argued that intervening in Kosovo would stabilize the entire region and would send a message to the rest of the Balkans. It would help restore western influence in the instable Eastern Europe of which its proximity to western democracies and at the other hand the previous communist Soviet Union would form a possible zone of problems that needed to be addressed by the western community. Thus, intervening in Kosovo was an “easy solution” of geostrategic importance of ensuring western interests in the possible future.

It can be argued that Kosovo indeed posed international peace and security, as the Security Council had held in their resolutions, yet the failed peace processes need to be addressed too. The supposed reason for NATO to intervene was based on the failure of peace talks at Rambouillet in February/March 1999. During this peace process, the Serbian government was close to signing the peace talk, until a “secret appendix” was given to them that demanded that

⁸ Jean-Marc Coicaud, “Solidarity versus geostrategy: Kosovo and the dilemmas of international democratic culture” in *Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention: Selective Indignation, Collective Action, and International Citizenship* (United Nations University Press, 2000), 463.

⁹ Ibid., 465.

NATO would be given unrestricted access and thus the right to occupation in Yugoslavia.¹⁰ Once again, we are faced with the reality that the western countries, specifically the USA in this case, were not busy with ensuring a peaceful solution to the conflict, rather than an easy access to the splintered region. Again, we are represented with an idea that shows the hypocrisy of the situation: the western powers sought entrance in the region with no regard to the regional situation. However, the local population viewed this in different ways. On one hand, the Albanians viewed the attacks as “admirable” and legitimate to protect them from Serbian violence. To them, destroying Serbia’s military and economic potential was the only way to improve the stability of the region.¹¹ The Serbs, on the other hand, viewed NATO’s air strikes as an illegal act of aggression against their sovereign country. For them, the attacks were for geopolitical and strategic gains, rather than for “humanitarian” goals.¹² Thus, we see a two-fold conception of the NATO attacks that will be further elaborated in this chapter.

In short, we are presented with an intervention based on a universalist wish: that of protecting civilization and humanity abroad from human rights abuses. However, at the other side, the importance of geopolitical interests cannot be understated. Next to that, on the ground, this intervention was viewed in different ways. On the one hand, it was viewed as legitimate and as a “necessary evil”, whilst on the other hand it was viewed as an illegitimate attack on sovereignty.

¹⁰ Peter Schwarz, “Rambouillet accord proposed NATO occupation of all Yugoslavia”, *Peace Research* 31, no. 2 (May 1999).

Lastly, as will be further elaborated below, this intervention would present a problem to another form of universalism: Pan-Slavism.

**

This chapter provides evidence and arguments in favor of the idea that the break-up of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia was due to Western (NATO) principles and simultaneously against the increase of a withstanding Pan-Slavism unification, which were both driven into universalist thought. Pan-Slavism is, according to Guins, “a historical sentimentality”.¹³ Specifically, Pan-Slavism is a political ideology striving to unify the Slavic nation and its people through language, religion, and culture. Additionally, Pan-Slavism is “a philosophy of Slav ethnic culture in contradistinction to the west-European one”¹⁴ which served as a mean not only to shield away from Western principles, but also to protect the sovereignty of their own countries. Kohn’s book *Pan Slavism: Its History and Ideology* has received considerable attention, for which Kohn in his later work argues that the rise of Pan-Slavism can be due to 3 important European movements: “German romantic nationalism, the movement for German unification, and the Austro-Hungarian compromises”.¹⁵ These movements – as well as the Central European thought – were fearing Russian denomination,

¹¹ Agon Demjaha, “The Kosovo conflict: A perspective from inside” in *Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention: Selective Indignation, Collective Action, and International Citizenship* (United Nations University Press, 2000), 38.

¹² Ibid.

¹³ George C. Guins, “The Prospects of ‘Pan-Slavism’,” *The American Journal of Economics and Sociology* 9, no. 4 (1950): 440.

¹⁴ Guins, “The Prospects of ‘Pan-Slavism’”, 441.

¹⁵ Hans Kohn, “The Impact of Pan-Slavism on Central Europe,” *The Review of Politics* 23, no. 3 (1961): 325.

also because of Russia's history being the land of revolutions (cf. Jörg's publication in *Historisch-Politische Blätter*).

Hammond¹⁶, one of the many reviewers of Kohn's book, therefore notes: "The closer the contacts between the different Slavic branches have been, the more bitter have been the conflict".¹⁷ It was not until 1945 when the Slavic people truly felt united because of – as Kohn argues, the Russian leader and ideology being imposed on them. Moscow served as the unchangeable, powerful base of the Slavic world and in Slavic thought alongside, surprisingly, Belgrade, while also being the regulator of Central Europe. Interestingly, Moscow's power is derived from something else besides Pan-Slavism: Marxism. Kohn characterizes Marxism as "an ideology which owes its original foundation to three Germans - Hegel, Marx, and Engels"¹⁸, and discusses how German ideology impacted later [Russian] Pan-Slavism. In short, this German thought demonstrates its universalistic traits by showing considerable influence on later movements such as Pan-Slavism by its own Marxism. Specifically, Western universalism has demonstrated their global influence through earlier German philosophers such as Luther and Marx. Universalism in Pan-Slavism can therefore be found in traits such as restructuring the Slavic identity based on human rights and extension of power by usage of those rights. However, universalism in Pan-Slavism is limited since it is based on moral and ethnic values of specific nations: it holds only for one ethnic group.

¹⁶ Thomas T. Hammond, "Reviewed works: Pan Slavism: Its History and Ideology by Hans Kohn," *Political Science Quarterly* 68, no. 4 (1953): 609.

¹⁷ Hammond, "Reviewed works: Pan Slavism: Its History and Ideology by Hans Kohn", 609.

¹⁸ Kohn, "The Impact of Pan-Slavism on Central Europe", 332.

Therefore, this chapter argues that it was not Pan-Slavism that served as the sole source of the breakup of Yugoslavia. Rather, it was the interference of the West and the role of Europe which aimed to spread its destructive universalist principles onto a nation that they should have avoided.

“Umro je drug Tito” (our friend Tito has died) is one of the most remarkable announcements made in Balkan history. Tito’s regime can also be traced from an unitarian thought, aiming to keep hegemony yet independence of the Soviet Union. It was Tito’s communistic partisans versus Mihajlović’s chetniks who wanted help from the Allies. Tito embraced and emphasized a communist ideal, so much so that he uncaringly eradicated non-communists. The death of Josip Broz Tito in 1980 shocked the world, but it was not until more than a decade later when Yugoslavia faced its final collapse.

Yarashevich & Karneyeva¹⁹ claim that it was the socio-economic situation which was the core of all other factors leading to the breakdown of Yugoslavia, of which the effects are still prevalent to this day. Jović²⁰ discusses seven major arguments for the breakup of Yugoslavia, under which the economic argument, but Yarashevich & Karneyeva claim that this was not sufficiently explained. Jović demonstrates that there is sufficient reason to elaborate on both nationalism and ethnicity, stating that such propagated and inaccurate arguments were never the source of the breakup of Yugoslavia.

¹⁹ Viachaslau Yarashevich and Yuliya Karneyeva, “Economic reasons for the break-up of Yugoslavia,” *Communist and Post-Communist Studies* 46, no. 2 (2013).

²⁰ Dejan Jović, “The Disintegration of Yugoslavia: A critical Review of Explanatory Approaches,” *European Journal of Social Theory* 4, no. 1 (2001).

Similarly, because of Pan-Slavism, Jović shows that a significant majority of nationalities adhered to the identity of ‘Yugoslav.’

However, Guzina disagrees, stating that this Yugoslav identity was rather weak because “particularistic discourses always dominated supra-national imaginings in the former Yugoslavia”.²¹ Vujačić elaborates on three factors converging towards particularist nationalism, namely: cultural disintegration, separation of Kosovo from Serbia, and Serbian-Slovene relations.²² Kosovo in particular is a sensitive topic, for which Berend argues is “due to a huge Serb emigration after the Ottoman conquest of the region, a spontaneous, sometimes forced emigration, which gained special impetus during the Second World War, when the region became part of ‘Great Albania,’ and Serbs were killed and chased out of the province.”²³ Taking all these factors into account, suffice it to say that Yugoslavia did have some problems in its being and, as Vujačić states it, “became a catalogue of ideological exhortations that no longer had appeal”.²⁴ However, it was until the interference of the West that the identity of Yugoslavia, no matter how weak or strong as it was still present, remained undisturbed.

To elaborate on the interference, we must also aim to evoke an image that represents the controversial event to its core. Air raids, bombardments and explosions ravaged Serbia, thereby costing them countless innocent lives.

²¹ Dejan Guzina, “Socialist Serbia’s Narratives: From Yugoslavia to a Greater Serbia,” *International Journal of Politics, Culture, and Society* 17, no. 1 (2003): 92.

²² Veljko Vujačić, “Review: Elites, Narratives, and Nationalist Mobilization in the Former Yugoslavia,”

Comparative Politics 40, no. 1 (2007): 119-20,

²³ Ivan T. Berend, “Editorial: The Kosovo Trap,” *European Review* 14, no. 4 (2006): 413.

²⁴ Vujačić, “Review: Elites, Narratives, and Nationalist Mobilization in the Former Yugoslavia”, 122.

Milica Rakić was only 3 years old when she was killed during the NATO bombing of Yugoslavia and has therefore become the image behind the unjustified destructions. The question then is: what are the universal aspects in NATO's "Operation Allied Force"? The conflict of regionalism versus universalism is already known, but when it comes to NATO, several military actions seem to be justified under the premise of, as Orford states, intervention when one's state fails to protect its population, 'the primary *raison d'être* and duty'.²⁵ This can not only be found in NATO's role in Yugoslavia, but also in Afghanistan, Iraq, and Darfur. Therefore, this chapter argues that the universal ideas in the Western world, no matter how rooted in natural law, are not global; their primary function is to serve as a justification for powerful states to impose their power against the weak, which will lead to destructive and damaging actions that are historically irreversible.

Universalistic tendencies in the European context are evident as it is shown that in times of Yugoslavia's crisis, "the European Community acted against its own values and the ideals that it supposedly stood for".²⁶ Specifically, Europe fails in shielding away from American universalistic denomination, as shown through NATO. Moreover, like Guzina argues, Europe consists out of not only universalism, but also out of instrumental rationality. But how about those universalistic tendencies in Europe?

²⁵ Anne Orford, "NATO, Regionalism, and the Responsibility to Protect" in *Ian Shapiro and Adam Tooze (eds), Charter of the North Atlantic Treaty Organisation together with Scholarly Commentaries and Essential Historical Documents*, (2015): 1.

²⁶ Guzina, "Socialist Serbia's Narratives: From Yugoslavia to a Greater Serbia", 106.

Guzina, in the words of philosopher Mihailo Đurić, concludingly remarks: “[W]e have understood that Europe does not serve its own interest . . . and that, after the disintegration of the former Soviet Union and the unification of Germany, Europe has accepted to play the role of a cat’s paw for American planetary imperialism”.²⁷ In short, the European human liberation has turned into a nihilistic crisis.

In closing, this chapter provided a brief history of the origin, existence, and progression of Pan-Slavism, which is a movement that denotes the unification of the Slavic nation through their shared beliefs and cultures. We found out that this primarily served as a shield towards Europe and its desired goals, including political and universal dominance. This can be viewed in the nature of humanitarian intervention, a notion that was closely linked to the discourse of “humanity”, “civilization” and the protection of “universally-shared human rights”.

Moreover, this chapter also takes a different approach to answer the question on how and why the disintegration of Yugoslavia has taken place. While theories on economic and nationalistic situations seem rehearsed, it is time to analyze the breakup of Yugoslavia with the focus on Western universalism, on universalism in theory versus practice, and on the pre-existing cracks Yugoslavia had in its being. Only when unjust and speculated arguments hinting towards irrational Serb nationalism and Yugoslav hegemony get diffused, then room will be made for a deeper analysis of the role of Western universalism in Yugoslavia.

²⁷ Ibid.

Conclusion

De reis van Universalisme door de communistische ervaringen is complex, heeft veel aspecten en valt niet volledig te bevatten in welk werk dan ook. Communistisch universalisme alleen al is, zoals is laten zien, grond geweest voor een gelijkheidsideaal wat van China tot Joegoslavië is toegepast. Maar ook gebruikt om de ongelijkheid van Stalin boven alle anderen te propageren, wat duidelijk afkeert van een universele gelijkheid. Geconfronteerd met deze complexiteit is het geen wonder dat zowel het rationalistisch universalisme als het communistisch universalisme falen als eenduidige verklaring voor de ervaring onder de 20^e-eeuws communistisch beleid. Zoals in het eerste deel werd aangetoond was rationalistisch universalisme geen kernwaarde voor de leiders van de Sovjet-Unie en gaven Marx en Engels geen grond voor regeringen om op rigide wijze beleid aan slecht passende omstandigheden op te dringen. De conclusie dat zowel rationalistisch als communistisch universalisme geen rol hebben gespeeld in de communistische ervaringen is echter evengoed ongepast. Dat Marxisme-Leninisme de voornaamste drijfveer was voor de onderdrukking van de religie van een diep religieus volk is daarvoor bewijs genoeg, en hetzelfde kan gezegd worden over de afbeeldingen van Stalin als leider naar de ideale samenleving in Sovjetpropaganda. Dat deze afstand tussen beleidstheorie en -praktijk een kernervaring was voor de volkeren onder 20^e-eeuws communisme is na de afgelopen negen

hoofdstukken echter niet te ontkennen. Liever dient er dus te worden geconcludeerd, dat niet *alleen* Europees rationalistisch universalisme, of *alleen* het communistisch universalisme van Marx en Engels van deze ervaring een oorzaak is geweest. Wat dit werk laat zien is dat de Universalistische invloeden veel weidverbreider waren dan dat, en op verassende wijzen de interactie met elkaar aangaan op een manier die onzichtbaar blijft wanneer er een enkel soort universalisme wordt geponeerd als de enige invloed op deze historische ervaringen. Zo kan Mao's aandringen het Chinese juridisch systeem te baseren op het Russische gezien worden als gebaseerd op universeel wereldcommunisme, maar kan de uiteindelijke breuk tussen de twee communistische supermachten weer geïnterpreteerd worden als bewijs voor Lenin zijn stelling dat politiek universeel uit omstandigheid moet volgen. Voorbeelden zoals deze zijn talrijk, naar ook de wens naar universele geldigheid van NATO's mensenrechten, het religieuze Universalisme van het Russische volk en Pan-Slavisme zijn aangetoond als niet te verwaarlozen universalistische stromingen die allen hun invloed hebben gehad op het vormen van de communistische ervaring van de 20ste eeuw. De lens waardoor de reis van het universalisme bestudeerd moet worden bewijst zich daarmee pluralistisch. Het erkennen van welk universalisme dan ook als 'eenduidig verantwoordelijk' leidt tot het miskennen van een ervaring al genoeg geteisterd door universalisme in haar eigen tijd. Een studie van 20^e-euws communisme verdient daarmee een grondig, multidisciplinair perspectief, een die dit boek heeft gepoogd te bieden. De grootste opbrengst van de toepassing van dit perspectief is daarmee de verheldering

van de echte complexiteit die deze tijd kenmerkt, en daarmee een verklaring voor de ervaring altijd het eindpunt van het plan van een ander te zijn. Marx schreef dat naarmate de geschiedenis vorderde, mensen steeds meer het gevoel kregen een speelbal van andere krachten te zijn. Dat zij steeds meer beseften dat hun leven niet aan hen was, en dat de krachten die hen bestuurden groter en complexer waren dan dat zij als individuen ooit konden bevatten.²⁹⁴ Marx sprak over een steeds complexere wereldmarkt, maar in lijn met onze conclusie kunnen we stellen dat ook dit begrip wellicht te universalistisch was. De krachten bleven voor de volkeren onder 20^e-eeuws communisme niet beperkt tot de wereldmarkt, maar waren inderdaad groter en complexer dan dat zij volledig konden bevatten. Als er dan toch een enkelvoudige conclusie moet zijn, dan is dit dat deze krachten ook hen niet konden bevatten. Het bewijs hiervoor ligt in de status van de communistische staten als geschiedenis, het onvolbrachte project van het Panslavisme en de duidelijke ongelijkheid waaronder alle volkeren vandaag leven. Misschien biedt Marx dan toch nog inzicht in zijn meest fundamentele stelling, dat hoe mensen samenleven altijd moet volgen op lokale omstandigheden, niet op een plan zoals geformuleerd door een te grote en te complexe kracht.²⁹⁵

²⁹⁴ Karl Marx en Friedrich Engels, *De Duitse Ideologie: I. Feuerbach* (Nijmegen: Vantilt, 2018), 41.

²⁹⁵ Ibid, 61.

Bibliography

- ❖ Baum, R. “Revolution and Reaction in the Chinese Countryside: The Socialist Education Movement in Cultural Revolutionary Perspective” in *The China Quarterly* 38 (Apr. 1969): 92-114.
- ❖ Belodubrovskaya, Maria. *Not According to Plan : Filmmaking under Stalin*. Ithaca, London: Cornell University Press, 2017.
- ❖ Berend, Ivan T. “Editorial: The Kosovo Trap,” *European Review* 14, no. 4 (2006)
- ❖ Beumers, Birgit (eds). *Directory of World Cinema: Russia*. Chicago: The University of Chicago Press, 2011.
- ❖ Coicaud, Jean-Marc. “Solidarity versus geostrategy: Kosovo and the dilemmas of international democratic culture” in *Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention: Selective Indignation, Collective Action, and International Citizenship* (United Nations University Press, 2000)
- ❖ Chomsky, Noam “On the NATO Bombing of Yugoslavia” (April 25, 2006). Accessed on 8th of June, 2021.
<https://web.archive.org/web/20140220200424/http://www.chomsky.info/interviews/20060425.htm>
- ❖ Czajkowski, W. (1998). Marx’s Paradigm: A Paradigm to Be (Re)Discovered? Or How Marx Can Help Us to Construct Unitarian Theories of

- History. *Review (Fernand Braudel Center)*, 21(4), 389-468.
- ❖ Demjaha, Agon. “The Kosovo conflict: A perspective from inside” in *Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention: Selective Indignation, Collective Action, and International Citizenship* (United Nations University Press, 2000),
 - ❖ Descartes, René. “Second Meditation”, in *Meditations*. vertaald door Desmond M Clarke (Penguin Books Ltd, 80 Strand, London wc2r orl Englend)
 - ❖ Dikötter, Frank. *The Cultural Revolution*, (London: Bloomsbury: 2016).
 - ❖ Dikötter, F. *The Cultural Revolution, A People’s History* (Bloomsbury Press, 2016).
 - ❖ Dikötter, Frank, *Dictators: The Cult of Personality in the Twentieth Century* (London: Bloomsbury 2019).
 - ❖ Dikötter, Frank, *Mao’s Great Famine* (London: Bloomsbury 2010).
 - ❖ Dikötter, Frank, *The Tragedy of Liberation* (London: Bloomsbury 2013).
 - ❖ Dobrenko, Evgeny. *Stalinist Cinema and the Production of History : Museum of the Revolution*. Chippenham: Edinburgh University Press, 2008.
 - ❖ Feuerbach, Ludwig. The essence of Christianity. Translated George Eliot (e-artnow, 2021)
 - ❖ Firsov, S. L. (2012). Emperor Nicholas II as an Orthodox Tsar. *Russian Studies in History*, 50(4), 79-90.

- ❖ Fitzpatrick, S. (2008). *Russian Revolution.* , 3rd edition Oxford: Oxford University Press.
ProQuest Ebook Central,
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/uunl/detail.action?docID=430838>
- ❖ Fitzgerald, C. “Mao and the Chinese Cultural Tradition” in *Il Politico*, vol 42 (3), (September 1977): 483-493.
- ❖ Gao, M. *The Battle for China’s Past: Mao and the Cultural Revolution* (Pluto Press, 2008).
- ❖ Garver, John. *China's Quest : The History of the Foreign Relations of the People's Republic of China*. New York: Oxford University Press, 2016.
- ❖ Gillespie, David. *Russian Cinema*. New York: Routledge, 2014 [2003].
- ❖ Gooch, Todd. "Ludwig Andreas Feuerbach", The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Spring 2020 Edition), Edward N. Zalta (ed.),
<https://plato.stanford.edu/archives/spr2020/entries/ludwig-feuerbach/>
- ❖ Guins, George C. “The Prospects of ‘Pan-Slavism’,” *The American Journal of Economics and Sociology* 9,no. 4 (1950).
- ❖ Guzina, Dejan. “Socialist Serbia’s Narratives: From Yugoslavia to a Greater Serbia,” *International Journal of Politics, Culture, and Society* 17, no. 1 (2003).
- ❖ Hammond, Thomas T. “Reviewed works: Pan Slavism: Its History and Ideology by Hans Kohn,” *Political Science Quarterly* 68, no. 4 (1953).

- ❖ Head, Naomi .*Communicative ethics and the use of force in Kosovo*, (Manchester University Press, 2012).
- ❖ Heaslet, J. “The Red Guards: Instruments of Destruction in the Cultural Revolution” in *Asian Survey* 12, 12 (Dec. 1972): 1032-1047.
- ❖ Hegel, Georg Wilhelm Friedrich. *De Fenomenologie van de Geest*. vertaald door Willem Visser (Amsterdam: Uitgeverij Boom, 2013).
- ❖ Hu, A. *Mao and the Cultural Revolution* (Silkroad Press, 2017).
- ❖ Human Rights Watch, “Civilian Deaths in the NATO Air Campaign”. Accessed on 8th of June, 2021.
<https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/natbm002.pdf>
- ❖ Hryshko, Wasyl. *The Ukrainian Holocaust of 1933* (Toronto: Bahriany Foundation: 1983).
- ❖ Jian, G. The A to Z of the Chinese Cultural Revolution (Scarecrow Press, 2009).
- ❖ Jones, A. (1992). Towards a New Structural Theory of Revolution: Universalism and Community in the French and Russian Revolutions. *The English Historical Review*, 107(425), 862-900.
- ❖ Jović, Dejan. “The Disintegration of Yugoslavia: A critical Review of Explanatory Approaches,” *European Journal of Social Theory* 4, no. 1 (2001).

- ❖ Joshi, S. (1991). Religion and Marxism: Some Theoretical Problems. *Economic and Political Weekly*, 26(45), 2563-2568.
- ❖ Jubara, A. (2010). Universalism in cultural history and the meaning of the Russian Revolution: on some aspects of cultural theory in the work of Mikhail Lifšic. *Studies in East European Thought*, 62(3/4), 299-314.
- ❖ Kant, Immanuel. *Idea for a universal history with a cosmopolitan purpose*. Vertaald door Thomas de Quincey (Delphi publishing ltd, Hastings East Sussex: 2017).
- ❖ Kissinger, Henry. *On China*. New York: The Penguin Press, 2011.
- ❖ Knight, N. “The Form of Mao Zedong’s ‘Sinificant of Marxism” in *The Australian Journal of Chinese Affairs*, no. 9 (Jan. 1983): 17-33.
- ❖ Kohn, Hans. “The Impact of Pan-Slavism on Central Europe,” *The Review of Politics* 23, no. 3 (1961).
- ❖ Lenin, Vladimir Ilyich. *The State and Revolution*. London: Penguin Books, 1992.
- ❖ Leese, D. *Mao Cult: Rhetoric and Ritual in China’s Cultural Revolution* (Cambridge University Press, 2011).
- ❖ Long, A. J. (2000). Unitarianism. *The Expository Times*, 112(2), 46-51.
- ❖ Linden, van der Harry. “Marx’s Political Universalism” *Topoi* (September 1996)

- ❖ Macmillan, Margaret, *Seize the Hour: When Nixon met Mao*. Beccles, Suffolk: William Clowes Ltd, 2006.
- ❖ Marx, Karl. *Kritiek op het Program van Gotha*. Amsterdam: Uitgeverij Pegasus, 1972.
- ❖ Marx, Karl, en Bottomore, Thomas Burton. “Notes on Alienated Labour.” In *Early Writings*. 120-134. New York: McGraw-Hill, 1963.
- ❖ Marx, Karl, en Engels, Friedrich. *De Duitse Ideologie I: Feuerbach*. (Nijmegen: Vantilt, 2018).
- ❖ Marx, Karl en Engels, Friedrich. *Het Communistisch Manifest*. Amsterdam: Uitgeverij Pegasus, 2020.
- ❖ Marx, Karl and Friedrich Engels, *Manifesto of the Communist Party* [1848, English translation 1888].
- ❖ Marx, Karl, en Engels, Friedrich. “Fragmenten over Bewustzijnsvormen.” In: *De Duitse Ideologie I: Feuerbach*, 1. Nijmegen: Vantilt, 2018.
- ❖ Marx, K. “Letter to Wilhelm Blos” (November 1977). Accessed on April 15, 2021.
http://marxism.halkcephesi.net/M&E/1877/letters/77_11_10.htm
- ❖ Marx, Karl. Thesis on Feuerbach translated by W. Lough
<https://www.marxists.org/archive/marx/works/1845/theses/theses.htm>
- ❖ Naimark, Norman, Silvio Pons and Sophie Quinn-Judge (ed.), *Cambridge History of Communism Volume 2: The Socialist Camp and*

World Power 1941-1960 (Cambridge: Cambridge University Press 2017).

- ❖ The National Council for Soviet and East European Research, “The Shadow Economy in the USSR”. Accessed on 18th of May 2021.
<https://www.ucis.pitt.edu/nceer/1992-900-03-Rutgaizer.pdf>
- ❖ NATO, “Kosovo Air Campaign (Archived)”. Accessed on 8th of June 2021,
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49602.htm
- ❖ Naumann, Klaus. “NATO, Kosovo, and Military intervention”, *Global Governance* 8, no. 1 (Brill, Jan-March 2002).
- ❖ Orford, Anne. “NATO, Regionalism, and the Responsibility to Protect” in *Ian Shapiro and Adam Tooze (eds), Charter of the North Atlantic Treaty Organisation together with Scholarly Commentaries and Essential Historical Documents*, (2015).
- ❖ Pannekoek, Antonie. “Society and Mind in Marxian Philosophy.” *Science and Society* (1937): 445 - 453.
- ❖ Pons, Silvio and Stephen A. Smith (ed.), *Cambridge History of Communism Volume 1: World Revolution and Socialism in One Country 1917-1941* (Cambridge: Cambridge University Press 2017).
- ❖ Resolution on Certain Questions in the History of Our Party since the Founding of the People’s Republic of China, (June 27, 1981). Accessed on April 15, 2021.

- <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/121344.pdf?v=d461ad5001da989b8f96cc1dfb3c8ce7>
- ❖ Rittenberg, S. *The Man Who Stayed Behind* (Duke University Press, 2001).
 - ❖ Robinson, J. "Mao after Death: Charisma and Political Legitimacy" in *Asian Survey* 28, 3 (March 1988): 353-368.
 - ❖ Salys, Rimgaila (eds). *The Russian Cinema Reader : Volume I, 1908 to the Stalin Era*. Brighton: Academic Studies Press, 2013.
 - ❖ Schram, Stuart R. *The Political Thought of Mao Tse-Tung*. New York, Washington, London: Frederick A. Praeger, 1969.
 - ❖ Schwarz, Peter. "Rambouillet accord proposed NATO occupoation of all Yugoslavia", *Peace Research* 31, no. 2 (May 1999).
 - ❖ Secretary's General Annual Report to the General Assembly, Press Release SG/SM7136 GA/9596
 - ❖ Stalin, Joseph. *History of the All-Union Communist Party (Bolsheviks): Short Course* (New York: International Publishers 1939).
 - ❖ Stalin, Joseph. *Dialectica land Historical materialism* (Moscow, Foreign Language Publishing House, 1949).
 - ❖ Starr, J. "Conceptual Foundations of Mao Tse-Tung's Theory of Continuous Revolution" in *Asian Survey* 11, 6. (Jun 1971): 610-628.
 - ❖ Toropova, Anna. "An Inexpiable Debt: Stalinist Cinema, Biopolitics, and the Discourse of Happiness." *The Russian Review* 74 (2015): 4, 665-683.

- ❖ Tyerman, Edward, ‘Resignifying “The Red Poppy”: Internationalism and symbolic power in the Sino-Soviet Encounter’, *The Slavic and East European Journal* 61 (2017) 3, 445-466.
- ❖ Vujačić, Veljko. “Review: Elites, Narratives, and Nationalist Mobilization in the Former Yugoslavia,” *Comparative Politics* 40, no. 1 (2007): 119-20,
- ❖ Wilson Center Digital Archive, *Memorandum of Conversation between Anastas Mikoyan and Mao Zedong*. Accessible at:
<https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/112416>.
- ❖ Wilson Center Digital Archive, *Record of Conversation between I.V. Stalin and Chairman of the Central People's Government of the People's Republic of China Mao Zedong on 16 December 1949, 2 & 3*. Accessible at:
<https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/111240>. Accessed June 9th 2021.
- ❖ Wilson Center Digital Archive, *October 26, 1954 Minutes of Chairman Mao Zedong's Third Meeting with Nehru*, 3. Accessible at:
<https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/117828>. Accessed June 9th 2021.
- ❖ Wallace, William V., ‘Sino soviet relations: An interpretation’, *Soviet Studies* 35 (1983).
- ❖ Wolff, Jonathan and David Leopold, "Karl Marx", in: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, ed. Edward N. Zalta, (Spring 2021 Edition),

- [https://plato.stanford.edu/archives/spr2021/entries/marx/.](https://plato.stanford.edu/archives/spr2021/entries/marx/)
- ❖ Yan, J. and Gao Gao. *A Turbulent Decade: A History of the Cultural Revolution* (University of Hawaii Press, 1996).
 - ❖ Yarashevich, Viachaslau and Yuliya Karneyeva, “Economic reasons for the break-up of Yugoslavia,” *Communist and Post-Communist Studies* 46, no. 2 (2013).
 - ❖ Zedong, M. Mao’s 16 Points on the Cultural Revolution (1966). Accessed on April 15, 2021. <https://alphahistory.com/chineserevolution/mao-zedongs-16-points-on-the-cultural-revolution-1966/>
 - ❖ Zhai, Qiang. *China & the Vietnam Wars, 1950-1975*. Chapel Hill and London: The University of North Carolina Press, 2000.

Primary sources:

Posters

- ❖ “Long Live Stalin’s generation of Stakhanovite heroes!”, Poster by Gustav Klutsis, 1936. <https://www.heritage-images.com/preview/2610343> Accessed June 9th, 2021.
- ❖ Kolkhoznik, guard your fields against class enemies, thieves and idlers wrecking the Socialist Harvest’ Poster by Viktor Ivanovich Govorkov, 1933. <https://www.diomedia.com/stock-photo-kolkhoznik-guard-your-fields-against-the-class-enemies-poster-1933-artist-govorkov-viktor->

- iwanovich-image16042761.html Accessed June 9th, 2021.
- ❖ “Shock brigade reaping for a Bolshevik harvest”, poster by Maria Voron, 1934.
<https://sovietpropagandawordpress.com/rural-farmers/shock-brigade-reaping-for-a-bolshevik-harvest/> Accessed June 9th, 2021.
 - ❖ “Under the direction of great Stalin, forward to Communism!” Poster by B. Beresovski and M. Solovjov, 1951.
<https://www.granger.com/results.asp?inline=true&image=0126473&wwwflag=1&itemx=8>
Accessed June 9th, 2021.

Movies

- ❖ RVISION: Советские Фильмы. Марионетки (1934) Полная версия / Marionettes.
<https://www.youtube.com/watch?v=b0EmloXmFas>. Accessed June 9th, 2021
- ❖ Классика советского кино (официальный канал). Новый Гулливер / The New Gulliver (1935) фильм смотреть онлайн.
<https://www.youtube.com/watch?v=b0EmloXmFas>. Accessed June 9th, 2021.

Kpaj